

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 11 – 2025 (november)

donderdag 6 november 2025

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:
(Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD.....	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSPRAAK	4
Aanbesteding en overheidsopdrachten.....	4
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	5
Asiel, migratie en Unieburgerschap	9
Belastingen.....	16
Belastingen, accijns.....	18
Belastingen, btw	19
Beroepskwalificaties.....	26
Bescherming financiële belangen EU	27
Bestuursrecht	27
Civil.....	28
Consumenten	29
COVID-19	32
Diensten, elektronische communicatiediensten	32
Digitalisering, social media, AI en DSA.....	32
Defensie	34
Detentie	34
Discriminatie en gelijke behandeling	34
Douane, tariefindeling, handel en antidumping.....	35
EHRM – algemeen en procesrecht	37
Eigendomsrecht	38
Energiemarkt	39
Erfrecht.....	44
Europese subsidies	45
Familieleven en familierecht.....	46
Financiële diensten, ECB	47
GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	47
Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering.....	48
Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa	51
Handel en antidumping	51
Hof van Justitie EU.....	52
Huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen	52

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa werd in 2011 opgericht door Marc de Werd (gerechtshof Amsterdam) en Joanne Bik (LBVr).

Kernredactie: Larisa Alwin, Joanne Bik, Dionne Emmanouilidis, Mariëlle Leenaers en Marc de Werd. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Nicolien Keereweer, Babet van den Kommer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Chris Sillen en Lotte Veltcamp Helbach.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Afmelden kan via deze [link](#).

IE - Intellectuele eigendom.....	53
Internationaal recht.....	56
Institutioneel	56
Interstatelijke zaken.....	57
IPR.....	58
Kansspelen.....	62
Landbouw en visserij.....	63
LHBTI-rechten	66
Luchtvaart.....	66
Manipulatiesoftware auto's.....	68
Mededinging	69
Milieu, natuur, duurzame energie.....	71
Overlevering en uitlevering	76
Politieonderzoek en politiebehandeling.....	77
Prejudiciële procedure HvJ	78
Privacy en persoonsgegevens	79
Procesrecht en recht op eerlijk proces.....	81
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht.....	81
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	82
Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter	84
Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling	84
Rechtsstaat en rechterlijke macht	85
Sport.....	86
Staatsaansprakelijkheid	87
Staatssteun	87
Strafrecht.....	90
Toegang tot documenten	92
Verkiezingen en kiesrecht	93
Vervoer, reizen en rijbewijs	94
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.....	96
 DEEL II – ALGEMEEN	 98
Algemeen	98
Cursus en opleiding.....	98
Nieuwsbrieven.....	99
NL zaken bij het HvJEU	100
NL prejudiciële verwijzingen.....	100
NL zaken bij het EHRM	101
Verzoeken Protocol no. 16 bij het EVRM.....	102

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervaechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees ius commune maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Om de lengte van de nieuwsbrief in te perken worden voortaan van de prejudiciële verwijzingen geen samenvattingen meer opgenomen. De signaleringen van nieuwe prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van Curia en een link naar de samenvatting op ECER (indien beschikbaar). Bij de Nederlandstalige verwijzingsuitspraken (afkomstig van Nederlandse en Belgische rechters) wordt daarnaast ook een samenvatting opgenomen.

Het is overigens eenvoudig een prejudiciële verwijzing terug te vinden op Curia met zaaknummer of, indien dat zaaknummer niet bekend is, door bijvoorbeeld te zoeken op onderwerp of herkomst van de prejudiciële vraag. De snelste manier is door te klikken op de drie puntjes bij het vak “documenten” en aldaar te klikken op “verzoeken om een prejudiciële beslissing”.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – ARREST – C-282/24 (Polismyndigheten) – 16 oktober 2025 – Zweden – ECLI:EU:C:2025:790 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2014/24/EU – Overheidsopdrachten – Wijziging raamovereenkomst tijdens de uitvoering – Bedrag van de wijziging dat lager is dan de in artikel 72, lid 2, vastgestelde bedragen – Wijziging van het vergoedingsmodel in een raamovereenkomst – Wezenlijke wijziging van de raamovereenkomst – Verandering van de algemene aard van een raamovereenkomst

De politie heeft een aanbesteding uitgeschreven voor het afslepen van voertuigen, waarbij inschrijvingen zijn beoordeeld op basis van de laagste prijs. De inschrijvers moesten een vaste prijs opgeven voor het afslepen binnen een straal van 10 km en een toeslag per kilometer daarbuiten. Prijzen mochten gedurende de looptijd van het contract niet worden gewijzigd.

Er zijn twee raamovereenkomsten gesloten. De politie heeft vervolgens in overleg met de inschrijvers de vergoedingsvoorwaarden gewijzigd waarbij de vaste prijs per dienst is verhoogd, terwijl de prijs per kilometer is verlaagd. Dit leidde tot een marginale daling van de totale vergoeding.

De mededingingsautoriteit heeft de bestuursrechter verzocht om een boete op te leggen wegens wijziging van de raamovereenkomsten zonder nieuwe aanbesteding. De rechter heeft een boete opgelegd omdat de wijzigingen als wezenlijk werden beschouwd en de algemene aard van het contract veranderden.

De verwijzende rechter wil o.a. weten of de wijziging van de vergoedingsmethode kan worden beschouwd als verandering in de algemene aard van die raamovereenkomst. Het Hof oordeelt dat dit in beginsel niet het geval is.

Hof: Artikel 72, lid 2, van richtlijn 2014/24/EU moet aldus worden uitgelegd dat de wijziging van de vergoedingsmethode die is opgenomen in een op basis van het criterium van de laagste prijs gegunde raamovereenkomst, die het relatieve gewicht tussen de vaste en de variabele prijzen verandert en tegelijkertijd het prijsniveau zodanig aanpast dat de totale waarde van deze raamovereenkomst niet meer dan marginaal wordt gewijzigd, niet als verandering in de algemene aard van die raamovereenkomst in de zin van die bepaling moet worden beschouwd, tenzij de wijziging van de vergoedingsmethode van die raamovereenkomst tot een fundamentele aantasting van dat evenwicht leidt.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-584/25 (ATESE e.a.), verwijzing uit **Griekenland** over de vraag of het in strijd is met **richtlijn 89/665** (beroepsprocedures bij overheidsopdrachten) dat een Griekse wet bepaalt dat een **voorlopige voorziening** (voor opschorting) **tegelijkertijd met een bodemprocedure** (voor nietigverklaring) moet worden ingesteld

CONSULTATIE

EU-regels voor overheidsopdrachten – herziening, Feedback- en raadplegingsperiode 3 november 2025 - 26 januari 2026 ([EC](#))

OVERIG

Nieuwe drempelbedragen Europees aanbesteden 2026-2027 gepubliceerd ([ECER](#))

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

HvJ – ARREST – [C-110/24 \(STAS-IV\)](#) – 9 oktober 2025 – Spanje – [ECLI:EU:C:2025:768](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Richtlijn 2003/88/EG – Arbeidstijd – Werkzaamheden ter verbetering van beschermde natuurgebieden – Reistijd van werknemers tussen een vast vertrekpunt en natuurgebieden – Meetelling reistijd in de arbeidstijd van die werknemers

Werknemers van VAERSA, een overheidsbedrijf dat verantwoordelijk is voor natuurbehoud binnen Natura 2000-gebieden in Valencia, reizen dagelijks van een vaste 'basis' naar de werkplek met VAERSA-voertuigen. Hoewel de arbeidsovereenkomsten bepalen dat de reistijd van basis naar werkplek geen werktijd is, rekent VAERSA de reistijd van de heenreis wel als zodanig mee, maar niet de terugreis. De vraag is o.a. of de terugreis van het natuurgebied naar de basis als arbeidstijd moet worden beschouwd volgens EU-richtlijn 2003/88.

Hof: Artikel 2, punt 1, van richtlijn 2003/88/EG moet aldus worden uitgelegd dat de tijd die wordt besteed aan heen- en terugritten die werknemers gezamenlijk, op een door de werkgever vastgesteld tijdstip en met een aan de werkgever toebehorend voertuig moeten verrichten om zich van een door de werkgever vastgestelde specifieke plaats te begeven naar de plek waar de kenmerkende prestatie wordt verricht die is vastgelegd in de tussen die werknemers en die werkgever gesloten arbeidsovereenkomst, moet worden beschouwd als „arbeidstijd” in de zin van deze bepaling.

HvJ – ARREST – [C-134/24 \(Tomann\)](#) – 30 oktober 2025 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2025:839](#) – conclusie – [arrest](#)

Richtlijn 98/59/EG – Collectief ontslag – Geen voorafgaande kennisgeving aan de bevoegde instantie – Gevolgen voor de geldigheid van het ontslag – Vaststelling door de bevoegde instantie van de datum vanaf wanneer het ontslagverbod niet langer geldt – Wachtijd van 30 dagen

Het betreft een geding tussen de curator van een vennootschap en een werknemer van deze vennootschap over de geldigheid van de opzegging van de arbeidsovereenkomst van die werknemer in het kader van een collectief ontslag.

De verwijzende rechter wil o.a. weten of een opzegging in het kader van een verplicht te melden collectief ontslag de arbeidsverhouding van de betrokken werknemer pas kan beëindigen na afloop van de wachtijd.

Zie ook zaak C-402/24 (Sewel), hieronder.

Hof: Artikel 4, lid 1, eerste alinea, van richtlijn 98/59/EG moet aldus worden uitgelegd dat de opzegging van een arbeidsovereenkomst in het kader van een plan voor collectief ontslag waarvoor de in artikel 3, lid 1, eerste alinea, van deze richtlijn bedoelde verplichting tot kennisgeving aan de bevoegde overheidsinstantie geldt, pas kan ingaan na het verstrijken van de in dat artikel 4, lid 1, eerste alinea, gestelde termijn van 30 dagen.

Artikel 3, lid 1, eerste alinea, en artikel 4, lid 1, eerste alinea, van richtlijn 98/59, moeten aldus worden uitgelegd dat een werkgever die een arbeidsovereenkomst heeft opgezegd zonder de bevoegde overheidsinstantie kennis te geven van het plan voor collectief ontslag in het kader waarvan deze opzegging plaatsvindt – hetgeen in strijd is met artikel 3, lid 1, eerste alinea van die richtlijn – dit verzuim niet kan herstellen en zodoende bewerkstelligen dat die opzegging 30 dagen na dat herstel alsnog ingaat.

HvJ – ARREST – C-373/24 (Ramavić) – 30 oktober 2025 – Kroatië – ECLI:EU:C:2025:842 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2003/88/EG – Richtlijn 89/391/EEG – Artikel 31 Handvest EU — Begrip ‘arbeidstijd’ – Wachtdienst – Rechtvaardige en billijke arbeidsomstandigheden en voorwaarden

NI is plaatsvervangend openbaar aanklager bij het gemeentelijk parket van Pula, waar ze fulltime werkt en zowel tijdens als buiten normale werkuren wachtdiensten heeft. Tijdens deze wachtdiensten moet zij te allen tijde beschikbaar zijn, wat leidt tot extra stress en mogelijk gezondheidsrisico's. NI is van mening dat de regeling met betrekking tot wachtdiensten in strijd is met richtlijn 2003/88, vooral wat betreft het recht op rusttijd en overuren. Ze heeft beroep ingesteld omdat ze vindt dat haar gewerkte uren buiten de normale werktijd, zonder extra betaling voor overwerk of zon- en feestdagen, niet goed worden gecompenseerd.

De verwijzende rechter stelt het Hof in dit verband prejudiciële vragen over de werkingssfeer van de richtlijnen in relatie tot leden van het Openbaar Ministerie en over het begrip “arbeidstijd” in relatie tot de wachtdiensten.

Hof : Artikel 1, lid 3, van richtlijn 2003/88/EG moet aldus worden uitgelegd dat leden van het openbaar ministerie binnen de werkingssfeer van die richtlijn vallen.

Artikel 2 van richtlijn 89/391/EEG verzet zich tegen een nationale regeling die de werkzaamheden van leden van het openbaar ministerie uitsluit van de werkingssfeer van richtlijn 2003/88 indien voor deze werkzaamheden, wanneer zij onder normale omstandigheden worden verricht, de arbeidstijd kan worden georganiseerd met inachtneming van de voorschriften van richtlijn 2003/88.

Artikel 2 van richtlijn 2003/88 moet aldus worden uitgelegd dat wachtdiensten buiten de normale arbeidstijd van leden van het openbaar ministerie, waarbij die leden verplicht aanwezig moeten zijn op hun werkplek, en wachtdiensten met permanente bereikbaarheid, waarbij hun aanwezigheid thuis vereist is, moeten worden aangemerkt als „arbeidstijd” in de zin van dit artikel wanneer de verplichtingen waaraan zij zich tijdens de wachtdiensten moeten houden van dien aard zijn dat zij objectief gezien in zeer aanzienlijke mate worden beperkt in hun mogelijkheden om tijdens die diensten de tijd waarin van hen geen beroepswerkzaamheden worden verlangd vrij in te vullen en aan hun eigen interesses te besteden.

HvJ – ARREST – C-402/24 (Sewel) – 30 oktober 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:840 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 98/59/EG – Collectief ontslag – Onvolledige kennisgeving van plan voor collectief ontslag aan de bevoegde overheidsinstantie – Wachtijd van 30 dagen – Geldigheid van het ontslag

BL was gezagvoerder bij LGW. LGW is een raadplegingsprocedure gestart voor collectief ontslag. De curator heeft het plan voor collectief ontslag aangemeld bij de bevoegde instantie, maar die melding bevatte geen definitief standpunt van werknemersvertegenwoordigers en geen verslag van de voortgang. BL heeft het ontslag aangevochten.

Volgens Duitse rechtspraak leidt een gebrekkige of ontbrekende kennisgeving van het collectieve ontslag tot nietigheid van de individuele ontslagen zodat de arbeidsovereenkomst voortduurt totdat opnieuw op de juiste wijze wordt opgezegd. De Duitse rechter vraagt zich af of deze sanctie in strijd is met het evenredigheidsbeginsel en de beoordelingsmarge van de werkgever. Zie ook zaak C-134/24, Tomann (hierboven) over ontbrekende kennisgeving.

Hof: Artikel 3 van richtlijn 98/59/EG moet aldus worden uitgelegd dat het doel van de kennisgeving van een plan voor collectief ontslag aan de bevoegde overheidsinstantie niet kan worden geacht te zijn bereikt wanneer, ten eerste, deze instantie geen bezwaar maakt tegen een onjuiste of onvolledige kennisgeving en zich dus voldoende geïnformeerd acht om binnen de in artikel 4, lid 1, eerste alinea, van deze richtlijn gestelde termijn oplossingen te zoeken voor de problemen die uit het voorgenomen collectief ontslag voortvloeien en, ten tweede, de nationale regeling bepaalt dat de werkgever met deze instantie samenwerkt om werkloosheid te voorkomen of te beperken en/of het nationale arbeidsbureau ambtshalve een onderzoek moet instellen in het kader van een procedure voor collectief ontslag.

Artikel 6 van richtlijn 98/59, moet aldus worden uitgelegd dat het niet-lopen van de termijn van 30 dagen in artikel 4, lid 1, eerste alinea, van deze richtlijn in geval van een onjuiste of onvolledige kennisgeving van een plan voor collectief ontslag geen maatregel vormt die ertoe strekt de in artikel 3, lid 1, eerste alinea, van die richtlijn bedoelde kennisgevingsplicht te doen naleven in de zin van dat artikel 6.

HvJ – CONCLUSIE – C-418/24 (Obadal) – 9 oktober 2025 – Grote Kamer – A-G Norkus – Spanje – ECLI:EU:C:2025:772 – conclusie

Richtlijn 1999/70/EG – Raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Maatregelen ter voorkoming van misbruik – Spaanse regeling – Selectieprocedure in overheidssector als voorwaarde voor status “werknemer met vast dienstverband”

TJ werkt sinds maart 2016 als kinderoppas op basis van opeenvolgende tijdelijke contracten binnen het Spaanse openbaar onderwijs. In 2021 is zij een procedure gestart om haar arbeidsovereenkomst te laten omzetten in een vast dienstverband, of ten minste een ‘arbeidsverhouding voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband’. Aan TJ is die laatste status toegekend.

De verwijzende rechter wil van het Hof weten of de Spaanse regeling in overeenstemming is met clausule 5 van de raamovereenkomst. Deze regeling beperkt de erkenning van de hoedanigheid van „werknemer in vast dienstverband” in de overheidssector tot personen die een selectieprocedure succesvol hebben doorlopen overeenkomstig de beginselen van gelijkheid, verdienste en bekwaamheid. Daarentegen kwalificeert zij als „arbeidsverhouding voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband” de arbeidsverhouding van een tijdelijke werknemer die is aangenomen zonder een dergelijke procedure te hebben gevolgd, waarbij misbruik is gemaakt van opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd.

A-G geeft het Hof in overweging: Clausule 5 van de op 18 maart 1999 gesloten raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd, staat niet in de weg aan nationale rechtspraak, die, ter waarborging van bepaalde grondwettelijke beginselen (gelijkheid, verdienste, bekwaamheid en non-discriminatie), de hoedanigheid van „arbeidscontractant in vast dienstverband” in de overheidssector niet toekent aan werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd zonder vast dienstverband, op voorwaarde dat de interne rechtsorde in deze sector ten minste één andere doeltreffende maatregel bevat waarmee misbruik van opeenvolgende overeenkomsten voor bepaalde tijd kan worden voorkomen en in voorkomend geval kan worden bestraft.

Een sanctiemaatregel is slechts doeltreffend, afschrikkend en evenredig teneinde de volle uitwerking van de op grond van clausule 5 van deze raamovereenkomst vastgestelde normen te waarborgen, indien hij ten eerste voorziet in een regeling die het volledige herstel mogelijk maakt van de schade die de werknemer wegens misbruik van opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd heeft geleden, doordat bij de berekening van het bedrag van de vergoeding rekening wordt gehouden met de ernst van de inbreuk, met inbegrip van de duur ervan, en ten tweede in een sanctiemechanisme voor de verantwoordelijke overheidsdienst dat voldoende concreet, voorspelbaar en toepasbaar is, en waarbij het niet gaat om een louter abstracte of theoretische mogelijkheid.

Een sanctiemaatregel die voorziet in de omzetting van opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd in een arbeidsovereenkomst of arbeidsverhouding voor onbepaalde tijd kan op zich slechts als een doeltreffende, afschrikkende en evenredige maatregel worden beschouwd, indien hij binnen een redelijke termijn wordt uitgevoerd, teneinde de volle uitwerking van de op grond van clausule 5 vastgestelde normen te waarborgen.

Het staat aan de verwijzende rechter om in het licht van de voorgaande criteria te beoordelen of de nationale regeling wel degelijk doeltreffende, afschrikkende en evenredige maatregelen bevat die het mogelijk maken om misbruik van opeenvolgende overeenkomsten voor bepaalde tijd doeltreffend te bestraffen.

RECHTSPRAAK NL – Gerechtshof Den Haag – 30 september 2025 –
ECLI:NL:GHDHA:2025:2026

Artikel 101 VWEU – New Dockers’ clause – Sjorwerkzaamheden door personeel zeeschip of door havenarbeiders – Vrij verkeer van diensten

Vakbonden eisen naleving van de ‘New Dockers’ Clause’. Die clausule is afgesproken in het kader van een sociale dialoog tussen de internationale vakbond ITF en de IMEC, een internationale organisatie voor zee-werkgevers en houdt in dat zeevarenden en andere aan boord van een zeeschip aanwezige personen geen sjorwerkzaamheden (cargo handling services) mogen verrichten als hiervoor havenarbeiders (dock workers) beschikbaar zijn die lid zijn van een aan ITF (International Transport Workers’ Federation) gelieerde vakbond (affiliate). Als die havenarbeiders er niet zijn, mag de bemanning dit werk wel doen, maar alleen op basis van vrijwilligheid en nadat hierover overeenstemming is bereikt (prior agreement) met de ITF affiliate.

Ervan uitgaande dat de clausule als zodanig belemmerend werkt voor het vrij verkeer van diensten binnen de Europese Unie ontbreekt daarvoor een rechtvaardiging in een evenredige dwingende reden van algemeen belang. De voorgenomen prejudiciële vragen aan het HvJ zien met name op de wijze van weging van de Europese economische vrijheden (in dit geval het vrij verkeer van diensten) en sociale rechten (in dit geval een afspraak tussen sociale partners als onderdeel van een cao) in het Unierecht.

Voorgenomen vragen:

1. Is de clausule verenigbaar met artikel 101 VWEU?

2. Moet de clause, die het vrij verkeer van diensten belemmert, als maatregel worden geaccepteerd omdat de clause onderdeel is van een meeromvattend geheel aan afspraken in het kader van sociaal-collectieve onderhandelingen?

3. Dient in het kader van de toepassing van de 'Albany-uitzondering' een toetsing aan het evenredigheidsbeginsel te worden aangelegd?

📌 Prejudiciële vragen aan HvJ EU over 'new dockers clause' ([Sdu Nieuws Arbeidsrecht](#))

OVERIG

Detecting and addressing labour exploitation - A guide for labour inspectors ([FRA](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-587/25 \(NOI Varna\)](#), verwijzing uit **Bulgarije** over **verordening 883/2004** en de vraag welk criterium bepalend is voor beoordeling van **welke lidstaat verantwoordelijk** is voor het **toekennen van een werkloosheidsuitkering** aan een **persoon die in Bulgarije woont**, maar **tien jaar op een schip onder Italiaanse vlag** heeft gewerkt.

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Work-related rights](#)
- [Guide on Article 4 of the European Convention on Human Rights](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ARREST – [Sahiti t. België](#) – 9 oktober 2025 – [24421/20](#) – ECLI:CE:ECHR:2025:1009JUD002442120 – persbericht – [arrest](#)

Artikel 8 EVRM – Aanvraag verblijfsvergunning op medische gronden – Lange duur procedure – Schending

Klager is een Kosovaars staatsburger die in België woont. In 2010 heeft hij op medische gronden een aanvraag gedaan voor een verblijfsvergunning. Klager betoogt dat hij het slachtoffer is van een 'procedurele pingpongwedstrijd' tussen de immigratiedienst en de rechter (die de beslissingen van de

dienst 6 keer heeft vernietigd). Gedurende de procedure die inmiddels al 15 jaar duurt, heeft hij geen gebruik kunnen maken van sociale zekerheden.

Het EHRM oordeelt dat artikel 8 EVRM is geschonden. Lidstaten hebben bij aanvragen voor een vergunning tot verblijf waaronder die op medische gronden een zekere beoordelingsruimte, maar een verzoeker mag wel verwachten dat binnen een korte termijn wordt beslist, zodat de situatie van onzekerheid zo kort mogelijk is. Nu klager al bijna vijftien jaar wacht op een beslissing, is er sprake van een situatie van onzekerheid en onveiligheid die niet verenigbaar is met het beginsel van rechtszekerheid en die niet voldoet aan de positieve verplichting die een staat heeft tot het eerbiedigen van de rechten genoemd in artikel 8 EVRM.

 EHRM – ARREST – F.M. t. Griekenland – 14 oktober 2025 – 17622/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1014JUD001762221 – persbericht – arrest

Artikel 2 EVRM – Schipbreuk – Reddingsactie Griekse autoriteiten onvoldoende – Onvoldoende onderzoek – Schending

Samenvatting onder: recht op leven

 HvJ – ARREST – C-790/23 (Qassioun) – 30 oktober 2025 – Finland – ECLI:EU:C:2025:838 – conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 604/2013 (Dublin III) – Internationale bescherming – Gedifferentieerde deelname van Denemarken aan het GEAS – Verzoek dat is ingediend in een lidstaat die is onderworpen aan verordening nr. 604/2013 maar niet is gebonden door de richtlijnen 2011/95/EU en 2013/32/EU – Begrip “afgewezen verzoek om internationale bescherming”

Verzoekster is Syrisch staatsburger en heeft een verzoek om internationale bescherming ingediend in Finland nadat de aan haar door Denemarken verleende tijdelijke bescherming was ingetrokken. De Finse immigratiedienst heeft haar verzoek niet-ontvankelijk verklaard op grond dat Denemarken de verantwoordelijke lidstaat is voor de behandeling van haar verzoek. Bovendien werd het verzoek van de Finse immigratiedienst aan Denemarken om verzoekster terug te nemen door Denemarken aanvaard.

De verwijzende rechter wil weten of de “afwijzing van het verzoek” kan voortvloeien uit de niet-verlenging van de tijdelijke verblijfstitel, indien het besluit tot niet-verlenging niet is vastgesteld naar aanleiding van een verzoek van die persoon maar op initiatief van de autoriteit.

Nederland heeft, naast Finland, Denemarken, Duitsland en Zwitserland, schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 18, lid 1, onder d), van verordening (EU) nr. 604/2013 moet aldus worden uitgelegd dat het niet verlengen of het niet vernieuwen van een eerder aan een derdelander afgegeven verblijfstitel niet kan worden gelijkgesteld met een afwijzing van het door die derdelander ingediende verzoek om internationale bescherming, in de zin van die bepaling.

HvJ – CONCLUSIE – C-446/24 (Freie Hansestadt Bremen) – 2 oktober 2025 – A-G De La Tour – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:751 – conclusie

Richtlijn 2008/115/EG (Terugkeerrichtlijn) – Nationale regeling die vereist dat er in bepaalde gevallen een inreis- en verblijfsverbod voor onbepaalde tijd wordt opgelegd – Terroristische dreiging

DT, een Russische onderdaan met een verblijfsvergunning in Bremen, is in maart 2017 door de Duitse autoriteiten uitgezet wegens een vermoeden dat hij voornemens was een terroristische aanslag te plegen. In december 2017 is besloten dat het verwijderingsbesluit onbeperkt geldig was, maar dit is in 2021 door de Duitse bestuursrechter vernietigd omdat er nog geen inreisverbod was opgelegd.

In 2022 kreeg DT een inreis- en verblijfsverbod opgelegd voor onbepaalde tijd, gebaseerd op een Duitse wet die dergelijke verboden standaard koppelt aan uitgezette personen met een verwijderingsbevel. De bestuursrechter verklaarde dit besluit nietig omdat het volgens hem in strijd is met EU-regels.

De Duitse rechter stelt prejudiciële vragen omdat hij twijfelt over de overeenstemming van deze nationale regeling met het EU-recht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, punt 6, en artikel 11, lid 2, tweede volzin, van richtlijn 2008/115/EG verzetten zich er niet tegen dat een inreisverbod voor onbepaalde tijd wordt opgelegd aan een onderdaan van een derde land van wie het verblijfsrecht is beëindigd en tegen wie een terugkeerbesluit is uitgevaardigd vanwege de van hem uitgaande terroristische dreiging.

Bij de uitvaardiging van een dergelijk inreisverbod moet ten eerste rekening worden gehouden met alle relevante omstandigheden van het individuele geval en met de in artikel 5 van deze richtlijn neergelegde verplichtingen. Ten tweede moet aan de betrokken persoon de mogelijkheid worden geboden om binnen een redelijke termijn een aanvraag tot intrekking van een dergelijke maatregel of tot beperking van de duur ervan in te dienen.

HvJ – CONCLUSIE – C-458/24 (Daraa) – 16 oktober 2025 – A-G Szpunar – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:801 – conclusie

Verordening (EU) nr. 604/2013 (Dublin III-verordening) – Eenzijdige opschorting door verantwoordelijke lidstaat van overname en terugname – Wederzijds vertrouwen – Toepasselijkheid artikel 3, lid 2, tweede alinea Dublin III verordening – Verstrijken overdrachtstermijn – Overgang van verantwoordelijkheid

Verzoeker, een Syrische staatsburger, heeft in 2023 asiel aangevraagd in Duitsland, terwijl Italië is aangewezen als verantwoordelijke lidstaat. Duitsland heeft de verwijdering naar Italië bevolen.

In december 2022 heeft Italië via circulaire aan alle andere Dublineenheden laten weten dat het voorlopig niet langer asielzoekers zou overnemen volgens de Dublin III-verordening, behalve in uitzonderlijke gevallen.

De verwijzende rechter wil o.a. weten of Duitsland door deze weigering van Italië zelf verantwoordelijk wordt volgens artikel 3, lid 2 van de Dublin III-verordening. Deze rechter vindt dat een dergelijke weigering het systeem van wederzijds vertrouwen, waarop de Dublin III-verordening is gebaseerd, ondermijnt. Overnamebereidheid is een “ongeschreven voorwaarde” voor de toepassing van artikel 3, lid 2. Weigering betekent schending van deze bepaling, ongeacht de opvangcapaciteit van Italië.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, lid 2, tweede en derde alinea, van verordening (EU) nr. 604/2013 moet aldus worden uitgelegd dat de lidstaat die met het bepalen van de verantwoordelijke lidstaat is belast, niet gehouden is de criteria van hoofdstuk III van deze verordening te blijven

toepassen, en niet zelf verantwoordelijk wordt wanneer de lidstaat die aanvankelijk op grond van die criteria als verantwoordelijke lidstaat was aangewezen, niet bereid is om personen over te nemen ten aanzien van wie er een overdrachtsbesluit op grond van die verordening is genomen en wanneer in die laatstgenoemde lidstaat geen sprake is van systeemfouten die leiden tot een risico van onmenselijke of vernederende behandeling in de zin van artikel 4 Handvest EU.

Dat artikel 3, lid 2, tweede en derde alinea, van verordening nr. 604/2013 niet van toepassing is, staat er evenwel niet aan in de weg dat bij het verstrijken van de in artikel 29, lid 1, van deze verordening gestelde termijn voor de overdracht van de verzoeker, de verantwoordelijkheid overgaat onder de voorwaarden van artikel 29, lid 2, van die verordening.

HvJ – CONCLUSIE – C-621/24 (Landkreis Schweinfurt) – 23 oktober 2025 – A-G De La Tour – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:821 – conclusie

Richtlijn 2013/33/EU – Verordening (EU) nr. 604/2013 – Internationale bescherming – Opvangvoorzieningen – Fatsoenlijke levensstandaard – Gelijke behandeling – Artikel 20, lid 1 – Beperking van materiële opvangvoorzieningen – Begrip ‘volgend verzoek’ – Uitsluiting van recht op kleding e.d. voor verzoekers ten aanzien van wie een overdrachtsbesluit is genomen – Toelaatbaarheid

Een Afghaanse staatsburger heeft in Duitsland verzocht om internationale bescherming. Op basis van het feit dat hij van het grondgebied zou worden verwijderd als gevolg van de tenuitvoerlegging van een op grond van verordening (EU) nr. 604/2013 genomen overdrachtsbesluit is hem het recht op een tegemoetkoming ter dekking van de kosten voor kleding en huishoudelijke gebruiks- en consumptiegoederen ontzegd.

Mag de ontvangende lidstaat verzoekers ten aanzien van wie op grond van die verordening een overdrachtsbesluit is genomen, een minder gunstige behandeling geven dan verzoekers die daarentegen op het grondgebied van die lidstaat zullen blijven?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 17, lid 2, eerste alinea, en lid 5, van richtlijn 2013/33/EU verzet zich tegen een nationale regeling die een verzoeker om internationale bescherming automatisch uitsluit van de prestaties ter dekking van zijn behoeften aan kleding en huishoudelijke gebruiks- en consumptiegoederen enkel en alleen omdat ten aanzien van hem een overdrachtsbesluit is genomen op grond van verordening (EU) nr. 604/2013.

Artikel 2, onder q), van richtlijn 2013/32/EU, waarnaar wordt verwezen in artikel 20, lid 1, eerste alinea, onder c), van richtlijn 2013/33, moet aldus worden uitgelegd dat het begrip ‘volgend verzoek’ niet ziet op de situatie waarin een verzoeker om internationale bescherming een nieuw verzoek indient in een lidstaat voordat een andere lidstaat een definitieve beslissing heeft genomen over een eerder door hem ingediend verzoek.”

HvJ – CONCLUSIE – C-747/22 (INPS) – 30 oktober 2025 – A-G Emiliou – Grote Kamer – Italië – ECLI:EU:C:2025:849 – [conclusie](#)

Richtlijn 2011/95/EU – Personen die internationale bescherming genieten – Toegang tot werk – Sociale voorzieningen – Basisinkomen – Voorwaarde van verblijf van ten minste tien jaar, waarvan de laatste twee jaar ononderbroken – Indirecte discriminatie – Rechtvaardiging – Fundamentele prestaties

In Italië is een basisinkomen ingevoerd met de voorwaarde dat de begunstigten ten minste tien jaar in Italië hebben verbleven, waarvan de laatste twee jaar ononderbroken. In HvJ [C-112/22](#) en [C-223/22](#) (CU en ND) was de vraag aan de orde of dit in overeenstemming is met het Unierecht. Het HvJ heeft geoordeeld dat die voorwaarde een indirecte discriminatie van langdurig ingezeten derdelanders vormde.

De onderhavige zaak gaat over dezelfde vraag maar vanuit een andere optiek. De verwijzende rechter wil weten of die voorwaarde, zoals toegepast op personen die internationale bescherming genieten, in overeenstemming is met de artikelen 26 en 29 van richtlijn 2011/95/EU (kwalificatierichtlijn). Die twee artikelen verplichten de lidstaten om ervoor te zorgen dat personen die internationale bescherming genieten onder vergelijkbare voorwaarden als voor de eigen onderdanen gelden, toegang krijgen tot voorzieningen die beogen de toegang tot werk te vergemakkelijken alsmede tot bepaalde vormen van sociale bijstand.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 11, lid 1, onder d), van richtlijn 2003/109/EG verzet zich tegen een regeling van een lidstaat die de toegang van langdurig ingezeten derdelanders tot een maatregel inzake sociale zekerheid, sociale bijstand of sociale bescherming afhankelijk stelt van de – ook voor de eigen onderdanen van die lidstaat geldende – voorwaarde dat zij ten minste tien jaar in die lidstaat hebben verbleven, waarvan de laatste twee jaar ononderbroken, en die elke valse verklaring betreffende die verblijfsvoorwaarde strafbaar stelt.

HvJ – CONCLUSIE – C-571/24 (Kreis Bergstraße) – 30 oktober 2025 – A-G De La Tour – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:853 – [conclusie](#)

Richtlijn 2003/86/EG – Gezinshereniging – Alleenstaande minderjarige die meerderjarig is geworden op datum vóór de toekenning van de vluchtelingenstatus en HvJ C-550/16 – Aan dit arrest te verbinden gevolgen voor de datum van indiening van een verzoek om gezinshereniging

In arrest [C-550/16](#) (A en S) heeft het Hof de voorwaarden verduidelijkt waaronder alleenstaande minderjarigen die tijdens deze procedure meerderjarig zijn geworden, het recht op gezinshereniging op grond van de gunstigere voorwaarden van dat artikel kunnen doen gelden. Meer in het bijzonder heeft het Hof geoordeeld dat een verzoek om gezinshereniging in beginsel moet worden ingediend binnen drie maanden na de datum van erkenning van de vluchtelingenstatus van de betrokken „minderjarige”

In de onderhavige zaak heeft de betrokken „minderjarige” de vluchtelingenstatus echter verkregen op een datum ruim vóór de uitspraak van het arrest A en S, zodat deze termijn van drie maanden reeds was verstreken toen zijn ouders, beiden in Turkije wonende Syrische onderdanen, het in artikel 10, lid 3, onder a), van richtlijn 2003/86 bedoelde recht op gezinshereniging wilden inroepen.

Het verzoek om gezinshereniging is afgewezen op grond dat dit recht was komen te vervallen bij de meerderjarigheid van het kind en dat hun verzoek hoe dan ook niet zo spoedig mogelijk na de erkenning van hun zoon als vluchteling was ingediend.

De verwijzende rechter wil weten of de regels die het Hof in het arrest A en S heeft ontwikkeld, moeten worden aangepast en, meer in het bijzonder, of de termijn van drie maanden moet ingaan op de datum van uitspraak van dat arrest dan wel of die termijn moet worden verlengd.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 10, lid 3, onder a), van richtlijn 2003/86/EG moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een derdelander die als alleenstaande minderjarige het grondgebied van een lidstaat is binnengekomen, tijdens de procedure voor de behandeling van zijn verzoek om internationale bescherming meerderjarig is geworden en de vluchtelingenstatus en de daaraan verbonden rechten heeft verkregen op een datum vóór de uitspraak van het arrest van 12 april 2018, A en S (C-550/16, EU:C:2018:248), het verzoek om gezinshereniging moet worden ingediend binnen een termijn van drie maanden na de datum waarop de gezinshereniger of de leden van zijn gezin geacht worden kennis te hebben genomen van dat arrest, te weten na het verstrijken van een termijn van zes maanden na de datum van uitspraak van voornoemd arrest.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond – 22 oktober 2025 – [ECLI:NL:RBDHA:2025:19325](#)

Artikelen 1 en 4 Handvest EU – Omvang rechterlijke controle overdrachtsbesluit vreemdeling met ernstige psychische problemen

Eiser kampt met ernstige psychische en psychiatrische problemen waarvoor hij wordt behandeld door een psycholoog en een psychiater. Deze problematiek van eiser openbaart zich doordat eiser zich frequent suïcidaal uit en concrete plannen maakt voor de wijze waarop hij zichzelf om het leven zal brengen. Dit volgt niet alleen uit de verklaringen van eiser maar ook uit de gegevens van de behandelaars van eiser. De behandelaars geven aan dat ten aanzien van de depressie en de huidige kwetsbaarheid waarin eiser verkeert, wordt verwacht dat wanneer eiser terug wordt gestuurd naar Kroatië, zijn psychische toestand ernstig zal verslechteren. De behandelaars van eiser geven tevens aan dat traumabehandeling nauwelijks van de grond komt omdat de angst van eiser om terug te moeten keren naar zijn land van herkomst of naar Kroatië, direct leidt tot toename van suïcidaliteit en de therapie sessies daarom vooral gericht zijn op crisisinterventies en het bieden van steun.

In het arrest C.K. van 16 februari 2017 heeft het Hof verduidelijkt dat een artikel 4 Handvest-schending niet altijd hoeft voort te komen uit systeemfouten in de asielpprocedure en de opvang. Het Hof heeft uitgelegd dat indien een vreemdeling ernstig ziek is en de overdracht een reëel en bewezen risico op een aanzienlijke en onomkeerbare achteruitgang van de gezondheidstoestand zou inhouden, dit een onmenselijke en vernederende behandeling in de zin van artikel 4 Handvest zou vormen. Indien verweerder een overdrachtsbesluit wil nemen, moet verweerder iedere ernstige twijfel over de weerslag van de overdracht op de gezondheidstoestand van eiser wegnemen. Verweerder vraagt hiervoor advies aan BMA en vraagt -uitsluitend- of de vreemdeling kan reizen en hiervoor aan bepaalde reisvoorwaarden moet zijn voldaan.

De rechtbank vraagt het Hof of de rechterlijke controle van het overdrachtsbesluit beperkt kan blijven tot het nagaan van de voorgestelde reisvoorwaarden. Door het treffen van dergelijke maatregelen kan immers slechts worden voorkomen dat het reële en voorzienbare risico op een onmenselijke en vernederende behandeling als bedoeld in artikel 4 Handvest zich gedurende de feitelijke overdracht verwezenlijkt. Het ontvangen van een overdrachtsbesluit en/of de opschorting van de overdracht kan op zichzelf ook een reëel en bewezen risico inhouden op een aanzienlijke en onomkeerbare achteruitgang van de gezondheidstoestand, althans kan in aanzienlijke mate bijdragen aan deze achteruitgang of bij eenzelfde ziektebeeld en eenzelfde bijzondere ernst van de psychologische en psychiatrische klachten onverenigbaar met de menselijke waardigheid zijn. De rechtbank vraagt het Hof daarom of de hele weerslag van het overdrachtsbesluit en niet alleen de weerslag van de feitelijke overdracht moet worden beoordeeld als beroep tegen het overdrachtsbesluit wordt ingesteld. De rechtbank wijst hierbij op Verordening (EU) 2024/1351, waarin onder meer is bepaald dat indien de overdracht niet kan worden uitgevoerd omdat de betrokken persoon niet aan de medische vereisten

voor de overdracht voldoet, de overdrachtstermijn tot ten hoogste drie jaar vanaf het moment dat de verzoekende lidstaat de verantwoordelijke lidstaat daarvan in kennis stelt kan worden verlengd. De rechtbank stelt twee prejudiciële vragen en houdt iedere verdere beslissing aan.

I Dient artikel 4 van het Handvest, gelezen in samenhang met artikel 47 van het Handvest, artikel 27, eerste lid, van Verordening 604/2013 en artikel 43, eerste lid onder a en b, van Verordening 2024/1351, aldus te worden uitgelegd dat een derdelander slechts kan worden overgedragen in het kader van Verordening 604/2013 en Verordening 2024/1351 wanneer het uitgesloten is dat de weerslag van het overdrachtsbesluit een reëel en bewezen risico inhoudt dat deze derdelander wordt onderworpen aan onmenselijke of vernederende behandelingen in de zin van dat artikel 4 van het Handvest en dat artikel 4 van het Handvest zich er daarom tegen verzet dat de bevoegde nationale autoriteit, waaronder begrepen de rechterlijke autoriteit, de weerslag van het overdrachtsbesluit op de gezondheidstoestand van deze derdelander alleen in aanmerking neemt om te onderzoeken of de derdelander in staat is om te reizen?

II Dienen artikelen 1 en 4 van het Handvest, gelezen in samenhang met artikel 47 van het Handvest, artikel 27, eerste lid, van Verordening 604/2013 en artikel 43, eerste lid onder a en b, van Verordening 2024/1351, aldus te worden uitgelegd dat de rechterlijke autoriteit die de rechtmatigheid van een overdrachtsbesluit controleert, verplicht is om, zo nodig ambtshalve, vast te stellen dat de overdracht op grond van Verordening 604/2013 en Verordening 2024/1351 absoluut verboden is en niet kan worden opgeschort indien uit objectieve gegevens blijkt dat de opschorting van de overdracht op zichzelf een reëel en bewezen risico zou inhouden op een aanzienlijke en onomkeerbare achteruitgang van de gezondheidstoestand, dan wel onverenigbaar moet worden geacht met de menselijke waardigheid?

NOOT – HvJ 29 april 2025, C-181/23 (Commissie/Malta)

J.J.J. Sillen, Nationaliteit en Europees burgerschap: de Maltese paspoortzaak in: AA 2025/0707

NOOT – HvJ 5 juni 2025, C-349/24 (Nuratau)

In search of a missing holistic approach: judgment of the CJEU in Nuratau (Johan Callewaert)

NOOT – EHRM 3 juli 2025, E.A. en H.A.A. t. Griekenland

E.A. and H.A.A. v. Greece: A U-Turn on Reception Conditions in Greek ‘Hotspots’ (Strasbourg observers)

OVERIG

- M.Y.A. Zieck, Goochelen met cijfers over vluchtelingen (deel 1), in: AA 2025/0723
- Frontex, EUAA, Europol and Italy pilot new screening process in Lampedusa (EUAA)
- Somalia: Updated EUAA Country Guidance highlights the country's territorial fragmentation (EUAA)
- Iraq: Despite decreased violence, challenges to stability persist (EUAA)
- Kabinet omarmt Europees voorstel om begrip ‘veilig derde land’ makkelijker toe te passen (Verblijfblog)

- UNTBs Between Authority and Discretion ([Verfassungsblog](#))
On 16 October, the Committee on the Rights of the Child published a Report holding France accountable for violations of the rights of unaccompanied migrant children. Moreover, France's written observations to the Report testify to its persistent deafness.
- Hannah Zaruchas, 'Playing for Time: Temporary Status, Migration Control and the Human Rights of Forced Migrants to Family Reunification' (2025) XX, pp. 1–21, [International Journal of Refugee law](#)
- Witold Klaus and Magdalena Kmak, 'ECtHR jurisprudence amid political shifts: rolling back the protection against pushback' (2025) 29/8, [The International Journal of Human Rights](#)
- Esra Demir-Gürsel, 'The shifting frames of the Council of Europe: from totalitarianism to authoritarianism, from populism to democratic backsliding' (2025) 29/8, [The International Journal of Human Rights](#)
- Grażyna Baranowska, 'Making pushback facts visible: a review of tools in existing case law and the procedural framework of the European Court of Human Rights' (2025) 29/8, [The International Journal of Human Rights](#)

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Deprivation of citizenship](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin" cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)
- [ECHR-KS – Immigration Detention of migrant children](#)
- [ECHR-KS – Article 14 Discrimination and immigration](#)
- [ECHR-KS – Immigration Health and immigration](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Nationality](#)
- [ECHR-KS – Summary returns of migrants and/or asylum-seekers \("push-backs"\) and related case scenarios](#)
- [Thematic factsheet: Migration and asylum](#)

Belastingen

HvJ – CONCLUSIE – C-386/24 (Centro Petroli Roma) – 9 oktober 2025 – A-G Emiliou – Italië
– [ECLI:EU:C:2025:775 – conclusie](#)

Richtlijn 2008/118/EG – Richtlijn 2006/123/EG – Artikel 267, derde alinea, VWEU – Artikel 101 VWEU – Belastingentrepots – Accijnsschorsingsregeling – Verplichting voor nationale rechterlijke instanties in laatste aanleg om een verzoek om een prejudiciële beslissing in te dienen – Aansprakelijkheid lidstaten voor schade die aan particulieren is berokkend door schendingen van het Unierecht – Vergunningsvoorwaarden

Centro Petroli Roma (CPR), verzoekster, is een onderneming in aardolieproducten en maakte sinds 2016 gebruik van een belastingentrepotregeling. De Italiaanse douaneautoriteit heeft de aan CPR

afgegeven vergunning geschorst, waarop CPR tegen dit besluit beroep heeft ingesteld. De Italiaanse Raad van State heeft in dat kader verzocht om een prejudiciële beslissing over vijf vragen. De derde, de vierde en de vijfde vraag hadden betrekking op de uitlegging van een aantal op belastingentrepots toepasselijke Uniebepalingen en waren het voorwerp van zaak C-597/21, waarover het Hof uitspraak heeft gedaan in zijn beschikking in Centro Petroli Roma I. In de onderhavige procedure wendt de Italiaanse Raad van State zich, op verzoek van CPR, voor de tweede keer tot het Hof met een verzoek om een prejudiciële beslissing. De prejudiciële vragen in de onderhavige procedure, vallen samen met de derde, vierde en vijfde vraag in zaak C-597/21.

De eerste twee vragen in deze nieuwe verwijzing gaan over de reikwijdte van de verplichting voor nationale rechters in laatste aanleg om een prejudiciële vraag te stellen (eerste vraag) en de wisselwerking tussen deze verplichting en de nationale regelingen inzake aansprakelijkheid voor gerechtelijke fouten (tweede vraag).

A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn 2006/123/EG verzet zich niet tegen nationale maatregelen die criteria vaststellen op basis van capaciteit, operationele en voorzieningsbehoeften, winningspercentages en/of functionele betrekkingen tussen entrepots, om het beheer van commerciële entrepots die handelen in energieproducten onder een accijnsschorsingsregeling toe te staan. Artikel 16 van Richtlijn 2008/118/EG verzet zich evenmin tegen nationale maatregelen die criteria vaststellen op basis van capaciteit, operationele en voorzieningsbehoeften, winningspercentages en/of functionele betrekkingen tussen entrepots, om het beheer van commerciële entrepots die handelen in energieproducten onder een accijnsschorsingsregeling toe te staan, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel.

- Bepalingen inzake exploitatie van belastingentrepots; onafhankelijkheid rechterlijke macht (NL fiscaal)

GERECHT – CONCLUSIE – T-653/24 (Accorinvest) – 29 oktober 2025 – A-G Brkan – Frankrijk – ECLI:EU:T:2025:1004 – conclusie

Richtlijn 2008/118/EG – Bijdrage voor gebruik van elektriciteitstransmissie- en distributienetten – Elektriciteit – Andere indirecte belastingen – Doorberekening van de belasting aan de gebruiker

Het betreft een geding tussen de vennootschappen Accorinvest en Société Générale SA, in hun hoedanigheid van eindverbruiker van elektriciteit, en de Franse Staat over de terugbetaling van een naast de accijns op elektriciteit geheven andere belasting waarin de Franse wetgeving voorziet.

In Frankrijk is naast de reguliere elektriciteitsaccijns, een tarifaire bijdrage over het vervoer van elektriciteit ingevoerd. In de onderhavige zaak moet worden onderzocht of deze bijdrage kan worden aangemerkt als een “andere indirecte belasting” in de zin van artikel 1, lid 2, van richtlijn 2008/118 en of dit binnen de werkingssfeer van deze bepaling valt.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 2, van richtlijn 2008/118/EG moet aldus worden uitgelegd dat een bijdrage, die voor het gebruik van de elektriciteitstransmissie- en distributienetten wordt geïnd, op het vaste gedeelte van de tarieven voor het gebruik van de openbare elektriciteitsnetten is gebaseerd en via een wettelijk mechanisme aan de eindverbruiker wordt doorberekend, niet valt onder het begrip “andere indirecte belastingen” in de zin van deze bepaling.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-405/25 (Bhatzlacha Dreidel Europe), verwijzing uit **Roemenië** over een nationale belastingheffing op **kansspelen** ('verslavingsheffing') en de vraag of deze in strijd is met **richtlijn 2020/262 (inzake accijns)** en het **gelijkwaardigheidsbeginsel**, en of de heffing leidt tot een **oneerlijke concurrentiepositie** voor Roemeense marktdeelnemers waarmee het in strijd is met **art. 56 VWEU**.

EHRM factsheet

- Taxation

Belastingen, accijns

GERECHT – ARREST – T-614/24 (AROCO) – 22 oktober 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:T:2025:977 – arrest

Richtlijn 92/83/EEG – Accijnzen – Ethylalcohol – Vrijstellingen – Productie van aroma's van ethylalcohol voor de bereiding van levensmiddelen en niet-alcoholhoudende dranken met een alcoholvolumegehalte van niet meer dan 1,2 % vol – Bevoegdheid van de lidstaten om voorwaarden te stellen aan vrijstellingen

Het betreft een geding over de weigering om ethylalcohol in de samenstelling van door die onderneming verkochte aroma's vrij te stellen van accijnzen.

Gerecht: Artikel 27, lid 1, onder e), van richtlijn 92/83/EEG verzet zich tegen een nationale wettelijke regeling die de vrijstelling van accijns op ethylalcohol in de samenstelling van aroma's die vallen onder code 3302 10 van de gecombineerde nomenclatuur die is opgenomen in bijlage I bij verordening (EEG) nr. 2658/87, ervan afhankelijk stelt dat de aroma's aantoonbaar zijn gebruikt voor de bereiding van levensmiddelen en niet-alcoholhoudende dranken met een alcoholvolumegehalte van niet meer dan 1,2 % vol, en niet van de omstandigheid dat deze aroma's daartoe bestemd zijn.

- **e** Tsjechische voorwaarde accijnsvrijstelling voor ethylalcohol in aroma's strijdig met EU-recht (NL fiscaal)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-405/25 (Bhatzlacha Dreidel Europe), verwijzing uit **Roemenië** over een nationale belastingheffing op **kansspelen** ('verslavingsheffing') en de vraag of deze in strijd is met **richtlijn 2020/262 (inzake accijns)** en het **gelijkwaardigheidsbeginsel**, en of de heffing leidt tot een **oneerlijke concurrentiepositie** voor Roemeense marktdeelnemers waarmee het in strijd is met **art. 56 VWEU**
- T-614/25 (Trading 4), verwijzing uit **Letland** over welke voorwaarden het '**0%-tarief voor intracommunautaire leveringen**' van artikel 138, lid 1 van **btw-richtlijn 2006/112** ook van toepassing is op driehoekstransacties (ook wel: **ABC-leveringen**) met **accijnsgoederen** onder accijnsschorsingsregelingen

REGELGEVING

BNC fiche: Richtlijn tabaksaccijns, Kamerstuk 22112, nr. 4170

Belastingen, btw

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Italmoda Mariano Previti e.a. .
Nederland – 23 september 2025 – 16395/18 – ECLI:CE:ECHR:2025:0923DEC001639518 –
persbericht 16.10.25 – beslissing

Artikel 7 EVRM – Nultarief btw – Fraude – Aanvullende aanslag btw is niet aan te merken als een straf idzv artikel 7 EVRM – Niet ontvankelijkheid

Klager is een onderneming die goederen heeft gekocht van leveranciers in Nederland en Duitsland om deze door te verkopen aan klanten in Italië. Hij heeft daarvoor het nultarief toegepast voor verkopen binnen de EU. In 2002 en 2005 heeft de belastingdienst aanvullende aanslagen opgelegd omdat de onderneming, vanwege frauduleuze activiteiten, niet had voldaan aan de voorwaarden voor toepassing van de nultariefvrijstelling.

In de nationale procedure heeft de Hoge Raad prejudiciële vragen gesteld aan het HvJ over de vraag of deelname aan belastingontduiking of -fraude de toepassing van het nultarief in de weg staat indien het nationale recht niet voorziet in een weigering van de vrijstelling.

Het HvJ (Gevoegde zaken C-131/13, C-163/13 en C-164/13) heeft geoordeeld dat een belastingplichtige de voordelen van het btw-stelsel moet worden ontzegd indien hij wist of had moeten weten dat hij deelnam aan fraude. Zelfs wanneer er geen bepaling in de nationale wetgeving bestaat, hebben de nationale autoriteiten de mogelijkheid om een dergelijk voordeel te weigeren.

Klagers klagen bij het EHRM over schending van artikel 7 EVRM omdat het opleggen van aanvullende btw aan te merken zou zijn als het opleggen van een “straf” waarvoor geen wettelijke basis is.

Het EHRM oordeelt dat de aanvullende aanslagen die aan klager zijn opgelegd, niet kunnen worden beschouwd als een “straf” in de zin van artikel 7 EVRM (geen straf zonder wet). De aanslagen hadden namelijk geen betrekking op de oplegging van fiscale boetes, maar op de verplichting om opnieuw vastgestelde belastingschulden te betalen. De aanslagen zijn niet punitief van aard en zijn gebaseerd op een standaardberekening van de verschuldigde belasting. De klacht is derhalve niet-ontvankelijk.

HvJ – ARREST – C-535/24 (Svilosa) – 2 oktober 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:744 –
geen conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG – Om niet verrichte diensten die kunnen worden gelijkgesteld met diensten onder bezwarende titel – Invordering schuldvordering – Invordering schuldvordering ten gunste van een derde

Svilosa is een in Bulgarije gevestigde handelsonderneming en er is na een belastingcontrole vastgesteld dat Svilosa de voorbelasting over de juridische diensten die waren verricht door in de Verenigde Staten gevestigde advocatenkantoren, in aftrek had gebracht. Met deze diensten werd beoogd de bedragen terug te vorderen die verband hielden met een lening die Svilosa aan een stichting had verstrekt voor een geannuleerd liefdadigheidsconcert.

De Bulgaarse belastingdienst stelde vast dat Svilosa onbetaalde diensten had verricht voor de stichting, omdat zij de advocaten had gefinancierd zonder vergoeding. Svilosa ging in beroep en de bestuursrechter stelde vast dat er geen sprake was van een dienst, aangezien er geen wederzijdse afspraak bestond en Svilosa mogelijk handelde als zaakwaarnemer of schuldeiser.

De nationale rechter vroeg vervolgens om uitleg van de btw-richtlijn over de definitie van een dienst in deze context.

Hof: Artikel 2, lid 1, onder c), en artikel 26, lid 1, onder b), van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat handelingen die een schuldeiser verricht met het oog op de invordering van zijn schuldvordering, in een situatie waarin deze handelingen zijn verricht zonder opdracht of volmacht van de schuldenaar geen “dienst onder bezwarende titel” vormen noch daarmee kunnen worden gelijkgesteld in de zin van die bepalingen.

HvJ – ARREST – C-101/24 (XYRALITY) – 9 oktober 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:764 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG (Btw-richtlijn) – Tussenkomst in een dienstverrichting – Langs elektronische weg verrichte diensten – Plaats van de dienst – Vermelding btw op factuur – Appstore – Zogenoemde in-appaankopen

Xyrality, gevestigd in Duitsland, ontwikkelt spelletjesapps. Om deze apps op de markt te brengen, maakt zij onder meer gebruik van de appstore die tot en met 31 december 2014 werd geëxploiteerd door X, een onderneming gevestigd in Ierland. Eindafnemers konden die apps gratis downloaden in de appstore. De in-appaankopen werden via de appstore betaald, waarbij het logo van X werd getoond. Xyrality werd niet vermeld als dienstverrichter. Ook de orderbevestiging per e-mail bevatte het logo van X en vermeldde de brutoprijs inclusief de in Duitsland geldende btw. X hield Xyrality maandelijks op de hoogte van de in-appaankopen en bracht per aankoop 30 % commissie in rekening.

Xyrality beschouwde zichzelf als degene die diensten verleende aan de eindafnemers van haar producten en gaf daarom in Duitsland btw aan voor de in de EU gevestigde eindafnemers. In 2016 heeft deze onderneming gewijzigde btw-aangiften ingediend stellende dat zij met X een overeenkomst voor het tegen betaling van een commissie verrichten van diensten had gesloten in de zin van artikel 28 van de btw-richtlijn. Zij ging er daarbij van uit dat zij zelf diensten had verricht voor X en dat X als dienstverrichter was opgetreden tegenover de eindafnemers.

De verwijzende rechter vroeg zich af of de aanname dat X – en niet Xyrality – de diensten heeft verricht voor de eindafnemers die de betrokken in-appaankopen verenigbaar is met het Unierecht.

Hof: Artikel 28 van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de toepassing van artikel 28, wanneer een in een lidstaat gevestigde belastingplichtige vóór 1 januari 2015 via een appstore van een in een andere lidstaat gevestigde belastingplichtige langs elektronische weg diensten heeft verricht ten behoeve van niet-belastingplichtigen die op het grondgebied van de Europese Unie zijn gevestigd, niet kan worden uitgesloten op de enkele grond dat de door de laatstgenoemde belastingplichtige aan de eindafnemers uitgereikte orderbevestigingen de eerstgenoemde belastingplichtige als dienstverrichter aanwijzen en het in de lidstaat van vestiging van die belastingplichtige toepasselijke btw-tarief vermelden.

Richtlijn 2006/112, moet aldus worden uitgelegd dat, wanneer een in een lidstaat gevestigde belastingplichtige overeenkomstig artikel 28 van richtlijn 2006/112, geacht wordt een dienst zelf te hebben afgenomen en te hebben verricht, de plaats van de fictieve dienst die ten behoeve van die belastingplichtige door een in een andere lidstaat gevestigde belastingplichtige is verricht, moet worden bepaald overeenkomstig artikel 44 van die richtlijn.

Artikel 203 van richtlijn 2006/112, moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een in een lidstaat gevestigde belastingplichtige via een appstore van een in een andere lidstaat gevestigde belastingplichtige langs elektronische weg diensten heeft verricht ten behoeve van niet-belastingplichtigen die op het grondgebied van de Europese Unie zijn gevestigd, met als gevolg dat de laatstgenoemde belastingplichtige geacht wordt deze diensten te hebben afgenomen en ten behoeve van de eindafnemers te hebben verricht, artikel 203 niet tot gevolg heeft dat de eerstgenoemde belastingplichtige in zijn lidstaat van vestiging aansprakelijk kan worden gesteld voor de afdracht van de belasting over de toegevoegde waarde (btw) op de grond dat hij met zijn instemming in de aan de eindafnemers gezonden orderbevestigingen is aangewezen als dienstverrichter en dat het in zijn lidstaat van vestiging toepasselijke btw-tarief is vermeld.

 Btw-heffing over zogenoemde in-app-aankopen vóór 2015 (NL fiscaal)

HvJ – ARREST – C-744/23 (Zlakov) – 23 oktober 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:816 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG – Pro bono juridisch advies door advocaat – Niet-bezwarend karakter van een dienstverlening vanwege onzekerheid over een resultaatshonorarium – Wettelijk minimumhonorarium dat bij een succesvolle procedure door de in het ongelijk gestelde partij verschuldigd is

In een civiele procedure over de terugbetaling van een consumentenkrediet trad een advocaat pro bono (om niet) op voor zijn cliënt. In beginsel is het verlenen van een dienst om niet, niet direct belastbaar voor btw. Hoe moet nu echter vanuit btw-rechtelijk oogpunt worden gekeken naar de omstandigheid dat een advocaat voor zijn cliënt diensten om niet verricht, maar bij een succesvolle procedure toch een wettelijk vastgesteld minimumhonorarium van de in het ongelijk gestelde wederpartij ontvangt? Leidt de betaling door deze derde ertoe dat de oorspronkelijk om niet verrichte dienst opeens als een belastbare dienst moet worden aangemerkt?

De onderhavige zaak biedt het Hof de gelegenheid om zijn uiteenzettingen in het arrest Baštová nader te verduidelijken.

Hof: Artikel 2, lid 1, onder c), van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de vertegenwoordiging in rechte van een partij door een advocaat, in omstandigheden waarin deze dienst gratis wordt verleend, maar de wetgeving van de betrokken lidstaat bepaalt dat indien de wederpartij wordt verwezen in de kosten, deze ook wordt gelast die advocaat honoraria te betalen waarvan die wetgeving het bedrag bepaalt, een verrichting van diensten onder bezwarende titel in de zin van deze bepaling vormt.

HvJ – ARREST – C-234/24 (Brose Priedviza) – 23 oktober 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:831 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG – Richtlijn 2008/9/EG – Teruggaaf van de btw aan niet in de lidstaat van teruggaaf gevestigde belastingplichtigen – Tooling – Hoofdprestatie en bijkomende prestatie – Kunstmatige opsplitsing van één enkele prestatie – Geen verplaatsing van het geleverde goed

Het Hof buigt zich in deze zaak over de btw-rechtelijke beoordeling van “Tooling”. Tooling is een gebruikelijke praktijk bij met name toeleveranciers in de automobielenindustrie. Een onderaannemer krijgt daarbij de opdracht om bepaalde onderdelen te vervaardigen. Deze kunnen alleen met behulp van speciale apparatuur (soms ook alleen met bepaalde productie-installaties) worden vervaardigd. De onderaannemer krijgt daarnaast ook de opdracht om deze apparatuur te vervaardigen, die echter

eigendom van de opdrachtgever blijft en uitsluitend ter plaatse (in casu in Bulgarije) door de onderaannemer wordt gebruikt om er de onderdelen mee te vervaardigen.

Wanneer de daarmee vervaardigde onderdelen aan de opdrachtgever in een andere lidstaat worden geleverd, is in zoverre sprake van een belastingvrije intracommunautaire levering. Wanneer de apparatuur nadien echter aan een derde in het buitenland wordt verkocht (dat wil zeggen dat de eigendom ervan overgaat op een derde) zonder dat de locatie ervan (in casu Bulgarije) een wijziging ondergaat, rijst de vraag of de verkoop van deze apparatuur belastbaar is. Is deze verkoop een belastbare levering of deelt de levering van de apparatuur het lot van de daarmee vervaardigde onderdelen die vrij van belasting (intracommunautair) zijn geleverd?

Hof: Artikel 4, onder b), van richtlijn 2008/9/EG staat eraan in de weg dat teruggaaf wordt geweigerd van de btw die heeft gedrukt op een levering van apparatuur aan een in een andere lidstaat dan de lidstaat van aankoop van dit goed gevestigde belastingplichtige wanneer die apparatuur het grondgebied van de lidstaat van de leverancier ervan niet fysiek heeft verlaten, tenzij deze levering, gelet op alle omstandigheden die de betrokken handelingen kenmerken, moet worden geacht deel uit

te maken van één enkele ondeelbare economische prestatie of bijkomend te zijn bij een hoofdprestatie die bestaat uit intracommunautaire leveringen van goederen die met die apparatuur zijn vervaardigd en voor deze belastingplichtige bestemd zijn.

HvJ – ARREST – C-232/24 (Kosmiro) – 23 oktober 2025 – Finland – ECLI:EU:C:2025:820 – conclusie – arrest

Richtlijn 2006/112/EG (btw-richtlijn) – Belastbare handelingen – Vrijstelling voor verlening van kredieten – Inning schuldvorderingen – Factoring via cessie van vorderingen – Factoring via verpanding

Het betreft een geschil tussen een Finse vennootschap en de centrale belastingcommissie over de behandeling, voor de heffing van de btw, van verschillende commissies en vergoedingen die deze vennootschap in rekening brengt in het kader van haar factoringactiviteiten.

Ter toelichting: de term “factoring” verwijst naar financiële diensten waarbij een onderneming (klant) vorderingen op basis van onbetaalde facturen (gefactureerde vorderingen) op haar schuldenaren (gefactureerde debiteuren) kan overdragen aan een factoringmaatschappij (factor) om zo vooruitbetaling ervan te krijgen. Als tegenprestatie neemt de factor, tegen betaling, de inning van die vorderingen op zich en, afhankelijk van de overeenkomst, biedt hij een garantie tegen wanbetaling. Dankzij deze dienst kan de klant zijn kaspositie verbeteren zonder te hoeven wachten tot de aan de gefactureerde debiteuren toegekende betalingstermijnen zijn verstreken.

De verwijzende rechter wil weten hoe de verschillende vergoedingen die de factor rekent voor factoring via verpanding en factoring via cessie van vorderingen voor btw-doeleinden moeten worden behandeld.

Deze prejudiciële verwijzing biedt de gelegenheid te verduidelijken of bepaalde componenten van de vergoeding van de factor in het kader van factoringdiensten moeten worden beschouwd als tegenprestatie voor diensten die binnen de werkingssfeer van de btw-richtlijn vallen en, zo ja, of deze diensten een aan btw onderworpen “inning van schuldvorderingen” vormen in de zin van artikel 135, lid 1, onder d), van de btw-richtlijn of een op grond van artikel 135, lid 1, onder b), van deze richtlijn van btw vrijgestelde “verlening van kredieten”.

Hof: Artikel 2, lid 1, onder c), en artikel 9, lid 1, van richtlijn 2006/112/EG moeten aldus worden uitgelegd dat, wanneer er sprake is van factoring via cessie van vorderingen waarbij de factor de klant ontlast van het innen van de vorderingen en van het risico dat die vorderingen niet worden gehonoreerd,

– de door de klant betaalde financieringscommissie, die wordt aangerekend als vergoeding voor de dienst van inning van schuldvorderingen en die stijgt naarmate de betalingstermijn langer is en het door de factor gedragen risico groter, en

– de eveneens door de klant betaalde aanvangsvergoeding, die een forfaitair bedrag vertegenwoordigt voor het opzetten van het factoringproces en met name de kosten dekt van de stappen die nodig zijn om te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de wetgeving inzake het witwassen van geld,

de daadwerkelijke tegenwaarde vormen voor diensten die binnen de werkingssfeer van deze richtlijn vallen.

Artikel 135, lid 1, onder b) en c), van richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat

– de financieringsvergoeding, die wordt aangerekend als vergoeding voor de inning van schuldvorderingen en die stijgt naarmate de betalingstermijn langer is en het door de factor gedragen risico groter, en

– de aanvangsvergoeding, die een forfaitair bedrag vertegenwoordigt voor het opzetten van het factoringproces en met name de kosten dekt van de stappen die nodig zijn om te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de wetgeving inzake het witwassen van geld,

welke door de factor worden ontvangen in het kader van factoring via cessie van vorderingen zoals bedoeld in het antwoord op de eerste en de tweede vraag, of factoring via verpanding – die wordt gekenmerkt doordat de factor zich belast met de invordering en inning van de betrokken schuldvorderingen die, zonder aan hem te worden overgedragen, worden gebruikt als zekerheid voor de aan de klant verstrekte financiering – de tegenprestatie vormen voor één enkele, ondeelbare dienst van “inning van schuldvorderingen” die aan de btw is onderworpen.

Artikel 135, lid 1, onder d), van richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat de daarin neergelegde uitzondering voor de “inning van schuldvorderingen” onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig is om rechtstreekse werking te hebben, en derhalve door particulieren voor de nationale rechterlijke instanties tegen de staat kan worden ingeroepen.

HvJ – CONCLUSIE – C-515/24 (Randstad España) – 23 oktober 2025 – A-G Kokott – Spanje
– ECLI:EU:C:2025:824 – conclusie

Richtlijn 2006/112/EG – Recht op aftrek van btw bij relatiegeschenken aan klanten om zakelijke redenen – Standstillclausule – Eerste invoering van een aftrekbeperking tegelijk met de toetreding tot de Unie en de omzetting van de btw-richtlijn

Volgens de standstillclausule kunnen de lidstaten tot de inwerkingtreding van de btw-richtlijn (destijds nog de Zesde richtlijn) nog bestaande bepalingen handhaven die in de uitsluiting van het recht op aftrek van de btw voorzagen. Voor de lidstaten die later zijn toegetreden, geldt dit voor de uitsluitingsregels die tot de toetreding van toepassing waren.

Aangezien Spanje tot de toetreding echter geen btw met een recht op aftrek kende, bestonden er ook geen uitsluitingsregels. Omdat het recht op aftrek van de btw voor zogenoemde representatiekosten zonder strikt professioneel karakter niet dwingend lijkt te zijn, heeft Spanje een dergelijke uitsluiting echter alsnog ingevoerd. Dit gebeurde bij een kort vóór de toetreding afgekondigde wet waarbij die wet als btw-wet houdende omzetting van de richtlijn vervolgens tegelijk met de toetreding in werking is getreden.

Zonder btw met een recht op aftrek heeft een uitsluiting van het recht op aftrek geen zin. Derhalve kon Spanje, in tegenstelling tot andere lidstaten, deze uitsluiting ook pas met de inwerkingtreding van het nieuwe btw-stelsel in werking laten treden. De vraag is nu of dit nog steeds onder de standstillclausule

valt, dan wel of lidstaten die vóór de toetreding geen btw-stelsel met een recht op aftrek kenden, niet tegelijk met, maar enkel vóór de invoering van het nieuwe btw-stelsel gebruik konden maken van de mogelijkheid om het recht op aftrek te beperken.

A-G geeft het Hof in overweging: Bij gebreke van een vaststelling door de Raad met eenparigheid van stemmen verzet artikel 176, eerste alinea, van de btw-richtlijn zich niet tegen enige bepaling van de Spaanse btw-wetgeving. Uit artikel 176, eerste alinea, tweede volzin, van deze richtlijn vloeit evenwel voort dat de uitsluiting van het recht op aftrek voor uitgaven voor ontspanning en representatie niet in strijd is met de wil van de opsteller van de richtlijn, ook al hebben de Raad en de Commissie hun taak krachtens artikel 176, eerste alinea, van de btw-richtlijn tot nu toe niet samen vervuld. Of de Spaanse wetgeving inzake inkomstenbelasting het recht op aftrek voor dergelijke uitgaven al dan niet toestaat, is uit het oogpunt van het Unierecht niet doorslaggevend.

Artikel 176, tweede alinea, van de btw-richtlijn moet aldus worden uitgelegd dat het alle lidstaten op dezelfde wijze belet om na het verstrijken van de omzettingstermijn nieuwe of strengere uitsluitingen van het recht op aftrek vast te stellen, zolang de Raad en de Commissie hun taak krachtens artikel 176, eerste alinea, nog niet samen hebben vervuld. Derhalve verzet artikel 176, tweede alinea, zich niet tegen een nationale regeling die voor het eerst voorzag in een uitsluiting van het recht op aftrek voor uitgaven voor ontspanning en representatie, waarbij die uitsluiting op de datum van toetreding en omzetting van de btw-richtlijn in werking is getreden.

GERECHT – CONCLUSIE – T-575/24 (Digipolis) – 22 oktober 2025 – A-G Martin y Pérez de Nanclares – België – ECLI:EU:T:2025:973 – [conclusie](#)

Richtlijn 2006/112/EG – Belastbare handelingen – Begrip ‘belastingplichtige’ – Intergemeentelijke samenwerking – Diensten die door een vereniging tegen vergoeding voor haar leden worden verricht – Belgische administratieve tolerantie op basis waarvan de vereniging en haar leden als één belastingplichtige worden aangemerkt

Digipolis België is een opdrachthoudende vereniging die in 2003 werd opgericht om de steden Gent en Antwerpen, evenals hun respectieve OCMW's (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn), te ondersteunen bij hun ICT-diensten en digitale transformatie.

In 2017 vond er een belastingcontrole plaats. De Belgische belastingdienst stelt dat de vergoedingen en bijdragen die aangerekend worden aan de OCMW-leden van Digipolis, onderworpen zijn aan btw.

Het geschil tussen partijen in het hoofdgeding vindt zijn oorsprong in het Belgische recht en meer bepaald in een administratieve tolerantie die is gebaseerd op een rechtstheorie die bekendstaat als de ‘emanatietheorie’. Op basis van die theorie kan een ‘opdrachthoudende vereniging’ worden geacht te handelen als verlengstuk van haar leden, zodat haar diensten ten behoeve van haar leden aan zichzelf verleende diensten zijn en dus intern en niet belastbaar zijn.

Het Hof van Beroep Antwerpen wil weten of de genoemde tolerantie verenigbaar is met de btw-richtlijn en heeft hierover aan het HvJ een prejudiciële vraag gesteld (bron: NL fiscaal)

- e Belgische administratieve tolerantie strijdig met Btw-richtlijn ([NL fiscaal](#))
Deze conclusie markeert een historisch moment, niet zo zeer door de inhoud, maar vooral omdat het de eerste conclusie van een A-G van het Gerecht van de EU is in een prejudiciële procedure.

GERECHT – CONCLUSIE – T-638/24 (Finanzamt Österreich) – 29 oktober 2025 – A-G Martin y Pérez de Nanclares – Oostenrijk – ECLI:EU:T:2025:1003 – [conclusie](#)

Richtlijn 2006/112/EG – Intracommunautaire verwervingen van goederen – Belastbaar feit en verschuldigdheid van de belasting – Bepaling van plaats van intracommunautaire verwervingen van goederen – Fiscaal identificatienummer van land van herkomst van goederen door afnemer van de goederen – Belasting die ten onrechte in rekening is gebracht en is betaald in dezelfde lidstaat – Herziening van de factuur – Rechtsgevolgen

De zaak gaat over de heffing van belasting op een intracommunautaire verwerving van goederen in de zin van artikel 20 van richtlijn 2006/112/EG in een geval waarin de lidstaat van vertrek van de verzending of het vervoer van de goederen deze verwerving overeenkomstig artikel 41 van deze richtlijn heeft belast op grond dat de afnemer het identificatienummer voor de btw van die lidstaat heeft gebruikt en niet heeft aangetoond dat de handeling aan de btw is onderworpen in de lidstaat van aankomst van de verzending of het vervoer.

Uit arrest HvJ C-696/20 (Dyrektor), volgt dat er in een dergelijk geval wel degelijk sprake is van een intracommunautaire verwerving. Die verwerving is krachtens artikel 41 van richtlijn 2006/112 belastbaar in de lidstaat van vertrek van de verzending of het vervoer, tenzij zij voortvloeit uit een intracommunautaire levering die in die lidstaat niet als een vrijgestelde handeling is behandeld.

De verwijzende rechter stelt vragen over de laatstgenoemde voorwaarde.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 203 van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat de toepassing ervan als gevolg van het feit dat er in de lidstaat van vertrek van de verzending of het vervoer ten onrechte btw in rekening is gebracht voor vrijgestelde intracommunautaire leveringen, niet eraan in de weg staat dat gelijktijdig, in dezelfde lidstaat, de overeenkomstige intracommunautaire verwervingen worden belast onder toepassing van artikel 41 van deze richtlijn.

Artikel 41 van richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat de vraag of deze bepaling van toepassing is, artikel 68 van deze richtlijn onverlet laat, waarin met betrekking tot intracommunautaire verwervingen het belastbare feit voor de btw wordt bepaald. Overeenkomstig deze laatste bepaling vindt het belastbare feit plaats op het tijdstip waarop de verwerving wordt verricht.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-466/25 (Szilvási Trader), verwijzing uit **Hongarije** over **winstmargeregeling voor btw**, wijziging btw na belastingcontrole en **artikelen 41 en 47 Handvest EU**
- T-614/25 (Trading 4), verwijzing uit **Letland** over welke voorwaarden het **'0%-tarief voor intracommunautaire leveringen'** van artikel 138, lid 1 van **btw-richtlijn 2006/112** ook van toepassing is op driehoekstransacties (ook wel: **ABC-leveringen**) met **accijnsgoederen** onder accijnsschorsingsregelingen

NOOT – HvJ conclusie A-G 11 september 2025, C-472/24 (MB „Žaidimų valiuta”)

A.J. Blank, A-G Kokott: verkoop van 'in-game goud' niet vrijgesteld, geen toepassing voucherregeling, maar margeregeling misschien wel mogelijk - valuta, elektronische dienst, winstmargeregeling, in: NTR 2025/1569

Beroepskwalificaties

HvJ – ARREST – C-573/24 (NiZzA) – 2 oktober 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:747 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2005/36/EG – Richtlijn 2004/38/EG – Beroepskwalificaties arts – Begrip ‚begunstigden’ – Personele werkingssfeer – Unieburger – Derdelander die de echtgenoot is van een Unieburger die zijn vrijheid van verkeer niet heeft uitgeoefend – Niet-toepasselijkheid – Niet-ontvankelijkheid

B. is een Servische arts. Zij is getrouwd met een Duitser. Ze behaalde haar diploma's geneeskunde en doctoraat in Servië en werkte daar kort als arts-assistent. In 2013 vroeg ze in Duitsland toelating om als arts te werken, maar haar opleiding werd niet gelijkwaardig geacht. Ze moest een kennistoets afleggen, waarvoor ze drie keer zakte, waarna haar aanvraag in 2016 definitief werd afgewezen. In Oostenrijk is haar Servische diploma in 2018 wél erkend als gelijkwaardig aan het Oostenrijkse artsdiploma. Ze heeft daar vervolgens meer dan drie jaar gewerkt als arts-assistent. B. stelt nu bij de Duitse rechter dat ze, dankzij haar Oostenrijkse erkenning en werkervaring, een opleidingstitel bezit in de zin van EU-richtlijn 2005/36 en dus recht heeft om als arts in Duitsland te werken.

De verwijzende rechter meent dat B. binnen de personele werkingssfeer van die richtlijn valt en vraagt zich af of B toelating moet worden verleend om in Duitsland het beroep van arts uit te oefenen. Volgt uit artikel 3, lid 3, van richtlijn 2005/36 dat de erkenning door een lidstaat van een opleidingstitel van arts van een derde land en de bevestiging door deze lidstaat van een beroepservaring van ten minste drie jaar op zijn grondgebied door een andere lidstaat moeten worden geacht gelijkwaardig te zijn aan de opleidingstitels uit die richtlijn, en dat de andere lidstaat daaraan hetzelfde rechtsgevolg moet verbinden?

Nederland, Spanje, Frankrijk, Italië en Oostenrijk hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Volgens artikel 3, lid 1, van richtlijn 2004/38 vallen de burgers van de Unie die zich begeven naar of verblijven in een andere lidstaat dan die waarvan zij de nationaliteit bezitten, en hun familieleden die hen begeleiden of zich bij hen voegen, binnen de werkingssfeer van die richtlijn.

Het Hof heeft in eerdere jurisprudentie verklaard dat die richtlijn geen toepassing vindt in een situatie waarin de betrokken Unieburger nooit zijn recht van vrij verkeer heeft uitgeoefend en altijd heeft gewoond in de lidstaat waarvan hij de nationaliteit heeft. Wanneer een Unieburger niet onder het begrip „begunstigde” in de zin van artikel 3, lid 1, van de richtlijn valt, vallen zijn familieleden evenmin onder dit begrip, omdat het gaat om “afgeleide rechten”.

De derdelander valt hiermee niet binnen de personele werkingssfeer van richtlijn 2004/38. Om die reden is uitlegging van artikel 3, lid 3 van richtlijn 2005/36 niet noodzakelijk om de verwijzende rechter in staat te stellen uitspraak te doen.

Hof: Het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing is niet-ontvankelijk omdat de richtlijn niet van toepassing is op het hoofdgeding

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-585/25 (Freistaat Bayern), verwijzing uit **Duitsland** over de vraag of een door een derde land afgegeven **medische opleidingstitel** dat erkend is door een (andere) lidstaat en gepaard gaat met **drie jaar werkervaring**, zorgt voor een **automatische erkenning van de beroepskwalificatie** in Duitsland.

Bescherming financiële belangen EU

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-501/25 (Junta de Andalucía), verwijzing uit **Spanje** over fraude waarbij de **financiële belangen EU** worden geschaad en de vraag of het verenigbaar is met het Unierecht (**loyale samenwerking en het voorkomen van fraude**), dat **leden van de overheid niet aansprakelijk** worden gehouden voor hun **bijdragen aan het opstellen van wetsontwerpen** met het oogmerk om op illegale wijze subsidies verdelen

Bestuursrecht

EHRM – ARREST – Ayala Flores t. Italië – 23 oktober 2025 – 16803/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1023JUD001680321 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Bevel tot sloop van woning – Beginselplicht tot handhaving – Evenredigheidsbeoordeling – Belangenafweging

De zaak betreft een bevel tot sloop van een woning op het eiland Procida, die toebehoorde aan klagster, en zonder de vereiste vergunning was gebouwd. De klacht heeft met name betrekking op de vraag of de autoriteiten een redelijke belangenafweging hebben gemaakt tussen haar individuele recht op haar woning en het algemeen belang bij het uitvoeren van het bevel tot sloop.

Hof: er is geen sprake van schending van artikel 8 (recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning) EVRM.

Het Hof oordeelt dat de rechtbanken die hebben beslist over de sloop van de woning van klagster de belangen hebben afgewogen en daarbij rekening hebben gehouden met de argumenten van klagster. Deze argumenten zijn te vaag, ongefundeerd en onvoldoende bevonden om op te wegen tegen het aanzienlijke belang van de tenuitvoerlegging van de sloop. Het Hof benadrukt dat klagster haar positie in die afweging heeft verzwakt door 15 jaar lang bewust in strijd met de wet in de woning te blijven wonen, terwijl zij wist dat het op een ecologisch beschermd terrein lag, in een gebied met risico op seismische activiteit.

OVERIG

Ethnically Stratified Citizenship (Verfassungsblog)

The upcoming ECJ judgment in Slagelse Almennyttige Boligselskab – the so-called Danish Ghetto Area case – could reshape the boundaries of EU equality law. At issue is whether Denmark's policy targeting neighborhoods with more than 50% "non-western immigrants and their descendants" amounts to discrimination based on race or ethnic origin. While Advocate General Čapeta framed the case around ethnic discrimination, the deeper question is one of EU citizenship: can EU law accept stratification of EU citizenship along ethnic lines?

Civiel

HvJ – CONCLUSIE – C-198/24 (Mr Green Limited) – 30 oktober 2025 – A-G Emiliou – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:852 – conclusie

Verordening (EU) nr. 655/2014 (EAPD) – Grensoverschrijdende inning van schuldvorderingen – Europees bevel tot conservatoir beslag op bankrekeningen – Online kansspelen – Voorwaarde “periculum in mora” – Reëel risico op verloren gaan van tegoeden

Mr Green biedt vanuit Malta onlinekansspelen aan in (onder meer) Oostenrijk. Zij is in een zaak van een Oostenrijkse consument die via de website van Mr. Green heeft meegedaan aan kansspelen en zijn inzet van 62 878 EUR heeft verloren, door de Oostenrijkse rechter veroordeeld tot terugbetaling van de inzet van de consument omdat de onderliggende kansspelovereenkomst krachtens de Oostenrijkse wet op de kansspelen nietig is omdat Mr Green niet beschikt over een Oostenrijkse kansspelvergunning.

De consument heeft ook verzocht om een bevel tot conservatoir beslag op tegoeden op bankrekeningen die Mr Green in verschillende lidstaten zou aanhouden.

Dit bevel doet de vraag rijzen of een speler die een vordering tot terugbetaling instelt tegen een Maltese kansspelonderneming, de toekomstige tenuitvoerlegging daarvan kan veiligstellen door middel van een Europees bevel tot conservatoir beslag op bankrekeningen overeenkomstig verordening (EU) nr. 655/2014. De verwijzende rechter wil in het bijzonder verduidelijking van de voorwaarde voor het uitvaardigen van een bevel tot een dergelijk conservatoir beslag dat de schuldeiser aantoont dat er „dringend behoefte bestaat” aan een dergelijke maatregel (hetgeen gewoonlijk wordt aangeduid als „periculum in mora”, een voorwaarde die het Hof tot dusver nog niet heeft onderzocht).

Wat voor bewijsmateriaal moet een schuldeiser die om een dergelijke maatregel verzoekt, daartoe overleggen? Is bij de toetsing van de voorwaarden uitsluitend bewijs relevant waaruit blijkt dat de schuldenaar de subjectieve intentie heeft om de tenuitvoerlegging van de vordering te dwarsbomen – bijvoorbeeld door vermogen te verspillen, te verbergen of te vervreemden – of dat ook rekening kan worden gehouden met objectieve gegevens, waaronder de tussenkomst van de nationale wetgever zoals in casu?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 7, lid 1, van verordening (EU) nr. 655/2014 moet aldus worden uitgelegd dat aan de in deze bepaling neergelegde voorwaarde is voldaan wanneer de schuldeiser voldoende bewijsmateriaal heeft overgelegd om het aangezochte gerecht ervan te overtuigen dat er dringend behoefte bestaat aan een bevel tot conservatoir beslag omdat er sprake is van een reëel risico dat, indien de maatregel niet wordt uitgevaardigd, de schuldenaar, tegen de tijd dat de schuldeiser een bestaande of toekomstige rechterlijke beslissing ten uitvoer kan leggen, zijn tegoeden zal hebben verspild, verborgen of vernietigd, dan wel onder de waarde zal hebben vervreemd, waardoor de inning van de vordering van de schuldeiser onmogelijk wordt gemaakt of op zijn minst wordt bemoeilijkt.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-592/25 (Aroma Obst), verwijzing uit **Oostenrijk** over **appelteelt, definitie afnemer, oneerlijke handelspraktijken en betaaltermijn**

Consumenten

HvJ – ARREST – [C-80/24 \(Zwrotybankowe.pl\)](#) – 9 oktober 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:767 – conclusie – arrest

Richtlijn 2008/48/EG – Richtlijn 93/13/EEG – Oneerlijke bedingen – Kredietovereenkomst – Dwingend karakter richtlijn – Door consument aan derde overgedragen schuldvordering – Ambtshalve toetsing van bedingen in overeenkomst tot overdracht van schuldvordering die niet voorwerp zijn van aanhangige geding

Een Poolse consument heeft zijn vordering op een bank vanwege voor niet nakoming van informatieverplichtingen overgedragen aan een derde. Artikel 22, lid 2, van richtlijn 2008/48 bepaalt dat een consument geen afstand kan doen van de rechten die hem worden toegekend krachtens de overeenkomstige bepalingen van het nationale recht.

De verwijzende rechter vraagt zich af of dat verbod ook geldt voor de in de nationale regeling voorziene mogelijkheid voor de consument om zijn rechten over te dragen aan een derde, die deze rechten in eigen naam geldend zal maken en vervolgens een vergoeding zal ontvangen van 50 % van het verkregen bedrag, waarvan de resterende 50 % aan de consument wordt teruggegeven.

Is de rechter verplicht om ambtshalve de bedingen te toetsen van een overdrachtsovereenkomst die is gesloten tussen de consument (cedent) en de cessionaris?

Hof: Artikel 22, lid 2, van richtlijn 2008/48/EG verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan een consument een schuldvordering die voortvloeit uit de schending van een recht dat hem is toegekend door de nationale regeling tot omzetting van die richtlijn, kan overdragen aan een derde die geen consument is.

Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat een nationale rechter niet ambtshalve hoeft te onderzoeken of een beding in een door een consument gesloten overeenkomst tot overdracht van een schuldvordering oneerlijk is, wanneer het bij hem aanhangige geding tussen de vennootschap waaraan de schuldvordering is overgedragen en een verkoper geen betrekking heeft op die overdrachtsovereenkomst, maar op de schuldvordering van de consument jegens die verkoper.

HvJ – ARREST – [C-469/24 \(Tuleka\)](#) – 23 oktober 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:833 – geen conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2015/2302 – Pakketreizen – Non-conformiteit door een derde – Recht op een passende prijsverlaging – Recht op passende schadevergoeding – Omstandigheden waarin de reiziger geen recht heeft op schadevergoeding – Bewijs van schuld – Niveau van harmonisatie – Volledige terugbetaling ondanks gedeeltelijke verstrekking van de diensten – Begrip ‘onvermijdbare en buitengewone omstandigheden’ – Overheidshandeling

Samenvatting onder: vervoer en reizen

HvJ – ARREST – C-143/23 (Mercedes-Benz Bank) – 30 oktober 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:837 – conclusie – arrest

Richtlijn 2008/48/EG – Consumentenbescherming – Kredietovereenkomst voor aanschaf van voertuig – Informatie die in de overeenkomst moet worden vermeld – Vertragsrente – Herroepingsrecht – Betaling debetrente na herroeping – Berekeningsmethode voor de compenserende vergoeding wegens waardevermindering van het gefinancierde goed

Twee consumenten hebben kredietovereenkomsten afgesloten voor privé-aankoop van auto's via Mercedes-Benz Bank en Volkswagen Bank. Beiden herroepen later hun kredietovereenkomst omdat volgens hen verplichte informatie ontbrak, zoals de hoogte van vertragsrente.

Ze eisen terugbetaling van betaalde bedragen en willen geen verdere betalingen verschuldigd zijn. De banken verwerpen de vorderingen en stellen dat het herroepingsrecht is vervallen of misbruikt is.

De rechter stelt meerdere prejudiciële vragen over o.a. de berekening van waardevermindering, het effect van ontbrekende informatie in het contract en de mogelijke misbruik van het herroepingsrecht.

Hof: Artikel 10, lid 2, onder l), en artikel 14, lid 1, tweede alinea, onder b), van richtlijn 2008/48/EG moeten aldus worden uitgelegd dat de in artikel 14, lid 1, bedoelde herroepingstermijn niet ingaat wanneer in de kredietovereenkomst de op het tijdstip van het sluiten ervan geldende vertragsrentevoet niet is vermeld in de vorm van een concreet percentage, en dat zolang deze informatie niet naar behoren aan de consument is meegedeeld.

Artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48 staat eraan in de weg dat de kredietgever zich op geldige wijze kan beroepen op misbruik door de consument van het in dat artikel 14, lid 1, bedoelde herroepingsrecht vanwege de handelwijze van de consument tussen de sluiting van de overeenkomst en de uitoefening van het herroepingsrecht, of zelfs na die uitoefening, wanneer de door artikel 10, lid 2, onder l), van die richtlijn vereiste vermelding, in de vorm van een concreet percentage, van de op het tijdstip van het sluiten van die overeenkomst geldende vertragsrentevoet, niet in de kredietovereenkomst was opgenomen en evenmin achteraf naar behoren is meegedeeld.

Artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, verzet zich tegen nationale rechtspraak volgens welke, wanneer de consument gebruikmaakt van het herroepingsrecht met betrekking tot een kredietovereenkomst die gelieerd is aan een koopovereenkomst voor een voertuig, het bedrag van de compenserende vergoeding wegens waardevermindering die deze consument bij de teruggave van het voertuig aan de kredietgever verschuldigd is, wordt berekend door van de verkoopprijs die de handelaar bij de aankoop van het voertuig door die consument in rekening heeft gebracht, de aankoopprijs af te trekken die de handelaar heeft betaald op het tijdstip van de teruggave van dat voertuig, voor zover bij deze berekeningsmethode rekening wordt gehouden met factoren die geen verband houden met het gebruik van dit voertuig door de consument.

Richtlijn 2008/48 moet aldus worden uitgelegd dat dat zij geen volledige harmonisatie tot stand brengt van de regels betreffende de gevolgen van de uitoefening door de consument van zijn recht om een kredietovereenkomst te herroepen die gelieerd is aan een koopovereenkomst voor een voertuig.

Artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48 verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan de consument, na herroeping van een consumentenkredietovereenkomst die gelieerd is aan een koopovereenkomst voor een voertuig, de in deze kredietovereenkomst vastgestelde debetrente moet betalen over het tijdvak tussen de uitbetaling van de lening aan de verkoper van het gefinancierde voertuig en het tijdstip van de teruggave van het voertuig aan de kredietgever of de verkoper.

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad – Prejudiciële vragen aan Hoge Raad – 10 oktober 2025 – [ECLI:NL:PHR:2025:1093](#)

Richtlijn 2011/83/EU – Richtlijn 97/7/EG – Online gesloten schadeverzekering auto – Ambtshalve toetsing – Arvato I

Moet civiele rechter ambtshalve onderzoeken of in Wft en BGfo omgezette informatieplichten van Richtlijn verkoop op afstand van financiële diensten en Richtlijn verzekeringsdistributie zijn nageleefd en schending daarvan sanctioneren? Is art. 78 lid 2 onder a BGfo in lijn met de Richtlijn verkoop op afstand van financiële diensten? De door de kantonrechter in de rechtbank Amsterdam gestelde prejudiciële vragen over informatieplichten bij op afstand gesloten verzekeringsovereenkomsten bouwen voort op de prejudiciële beslissing van de Hoge Raad in [ECLI:NL:HR:2021:1677](#) (Arvato I).

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-591/25 \(Užimtumo tarnyba\)](#), verwijzing uit **Litouwen** over een **werkloze man** die een overeenkomst sluit met de **arbeidsdienst** voor het **volgen van een beroepsopleiding** met daarin een **beding** over **wie kosten betaalt** bij het **niet behalen** en de vraag of hier sprake is van een **consumentenovereenkomst**
- [C-505/25 \(Caixa Geral de Depósitos\)](#), verwijzing uit **Portugal** over **hypothecaire kredieten** zijn aangegaan voor **landgoed** teneinde **plattelandtoerisme** te exploiteren en de vraag of de kopers zijn aan te merken als **consumenten**, ook als de kredietdoeleinden **niet tot hun eigen beroepsactiviteit** horen (arts en docent).
- [C-607/25 \(Koź\)](#), verwijzing uit **Polen** over een nationale regeling op grond waarvan een **variabele hypotheek** wordt toegestaan die bestaat uit een **benchmark** en een **rentemarge**, maar waarbij **geen bovengrens** wordt gesteld aan de benchmark of de marge en de vraag of dit in overeenstemming is met **richtlijn 93/13 (oneerlijke bedingen)**.

REGELGEVING

EU modernises consumer dispute resolution: An overview of the new ADR Directive ([conflict of laws](#))

OVERIG

- European Union Product Liability Law and its (Uncertain) Future – Some Thoughts on LF v. Sanofi Pasteur case ([EU law analysis](#))
- Paying With Data? The CJEU to Decide What ‘Free’ Really Means ([European law blog](#)) (Over prejudiciële verwijzing [Bundesgerichtshof](#) van 25 september 2025)
When is ‘free’ not really free? Germany’s BGH has asked the CJEU whether advertising online services as ‘free’ while exploiting user data misleads consumers — a case that could clarify how EU consumer law engages with the data economy.

COVID-19

HvJ – CONCLUSIE – C-457/23 P (Deutsche Lufthansa) – 16 oktober 2025 – A-G Biondi – ECLI:EU:C:2025:802 – conclusie (Engelse versie)

Staatssteun — COVID-19 – Duitse luchtvervoersmarkt – Steun verleend aan luchtvaartmaatschappij – Tijdelijk kader voor staatssteunmaatregelen – Herkapitalisatie van Deutsche Lufthansa AG — Besluit van Europese Commissie om geen bezwaar te maken

Samenvatting onder: Staatssteun

WIKI

- Coronavirus – Europees recht

EHRM factsheets

- COVID-19 health crisis

Diensten, elektronische communicatiediensten

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-405/25 (Bhatzlacha Dreidel Europe), verwijzing uit **Roemenië** over een nationale belastingheffing op **kansspelen** ('verslavingsheffing') en de vraag of deze in strijd is met **richtlijn 2020/262 (inzake accijns)** en het **gelijkwaardigheidsbeginsel**, en of de heffing leidt tot een **oneerlijke concurrentiepositie** voor Roemeense marktdeelnemers waarmee het in strijd is met **art. 56 VWEU**.
- C-602/25 (Ithaque Sécurité), verwijzing uit **België** over de vraag of **artikel 56 VWEU** een lidstaat verplicht om in beginsel de activiteiten van **in een andere lidstaat gevestigde bewakingsonderneming** op zijn grondgebied toe te laten (onder het enkele voorbehoud van bepaalde verificaties).
- C-608/25 (1N Telecom), verwijzing uit **Duitsland** over Duitse regelgeving die een **aanbieder van telecommunicatiediensten** verplicht om bepaalde informatie over o.a. de **contractduur** in zijn **facturen** op te nemen en de vraag of dit in overeenstemming is met **richtlijn 2018/1972**

Digitalisering, social media, AI en DSA

REGELGEVING

- Gedelegeerde Verordening (EU) 2025/2050 van de Commissie van 1 juli 2025 tot aanvulling van Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad door vaststelling van de technische voorwaarden en procedures op grond waarvan aanbieders van **zeer grote onlineplatforms** en van **zeer grote onlinezoekmachines** gegevens moeten delen met erkende onderzoekers, PB L, 2025/2050, 9.10.2025

EUROPESE COMMISSIE

- Mededeling van de Commissie – Richtsnoeren inzake maatregelen om een hoog niveau van privacy, veiligheid en beveiliging voor **minderjarigen online** te waarborgen, overeenkomstig artikel 28, lid 4, van Verordening (EU) 2022/2065, [PB C, C/2025/5519, 10.10.2025](#)

OVERIG

- EDPB Joint Guidelines on the Interplay between the Digital Markets Act and the General Data Protection Regulation, [CONSULTATIE \(EDPB\)](#)
- Using the DSA to Study Platforms ([Verfassungsblog](#))
The EU's Digital Services Act (DSA) established a host of new transparency mandates for online platforms. One of the simplest yet most critical allows researchers to collect or "scrape" data that is publicly available on platforms' websites or apps. This post examines who can take advantage of the DSA's protections.
- Erasing personal data in an AI era ([Leiden law blog](#))
- Italy's Constitutional Gamble ([Verfassungsblog](#))
On October 10, 2025, Italy enacted Law No. 132/2025 on artificial intelligence, becoming the first EU Member State to adopt comprehensive national legislation complementing the AI Act. This move raises a serious constitutional questions: can Member States successfully navigate the tension between European harmonization and national constitutional identity in AI governance? Or does Italy's pioneering approach risk triggering precisely the kind of regulatory fragmentation that the AI Act was designed to prevent?
- AI in the Courts – Reality, Training and Core Values ([European courts](#))
- IALS Lecture Bangkok, hosted by [Chulalongkorn University, Faculty of Law](#), on September 8-9, 2025, in Bangkok
- The Autonomy of Judges in the Algorithmic Society ([European courts](#))
About: the current role of AI in the Dutch judiciary, Opinion No. 26 from the CCJE, which emphasises the importance of judicial autonomy and the necessary conditions for the responsible use of AI by judges.

While AI presents significant opportunities, it also brings serious risks — especially given the vulnerability of the judiciary as the third branch of government. Irresponsible use by judges could permanently undermine public trust in the courts.

The real question is not what AI can do, but what the judiciary must remain. Independent, grounded in the rule of law, and driven by human values. In an era of rapid technological and geopolitical change, it is vital that we now develop the institutional awareness and oversight needed to safeguard these fundamental principles.

EHRM – factsheet en guides

- [New technologies](#)

Defensie

OVERIG

Commissie en Hoge Vertegenwoordiger presenteren routekaart voor paraatheid op defensiegebied in 2030 (ECER)

Detentie

OVERIG

La CEDH capitule : le droit de vote des détenus britanniques (libertés chéries)

Tout avait commencé avec la décision de Grande Chambre Hirst du 6 octobre 2005. Le Royaume-Uni avait alors été condamné pour discrimination sur la base de l'article 3 du Protocole n° 1 à la convention européenne des droits de l'homme qui garantit le droit à des élections libres.

EHRM factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Prisoners' right to vote](#)
- [Prisoners' health-related rights](#)
- [Detention and mental health](#)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#)
- [Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights Right to liberty and security](#)
- [ECHR-KS – Article 5 The notion of deprivation of liberty](#)
- [ECHR-KS – Prisoners' rights Health care in prison](#)
- [ECHR-KS – Article 5 Judicial review of short-term detentions](#)
- [ECHR-KS – Article 14 Prisoners and discrimination](#)
- [Thematic factsheet: Conditions of detention](#)
- [Thematic factsheet: Effective investigations into death or ill-treatment caused by security forces](#)

Discriminatie en gelijke behandeling

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Kovacevic t. Bosnië en Herzegovina
– 25 juni 2025 – **Grote Kamer** – **43651/22** –
ECLI:CE:ECHR:2025:0625JUD004365122 – persbericht 1.10.25 – beslissing

Artikel 35 EVRM – Artikel 3, Eerste Protocol bij het EVRM – Artikel 1, Twaalfde Protocol bij het EVRM – Discriminatie in Bosnische volksvertegenwoordiging – Geen slachtofferstatus – Klacht niet-ontvankelijk

Samenvatting onder: [Verkiezingen en kiesrecht](#)

Douane, tariefindeling, handel en antidumping

HvJ – ARREST – C-348/24 (*Compañía de Distribución Integral*) – 30 oktober 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:845 – geen conclusie – arrest

Verordening (EEG) nr. 2913/92 – Verordening (EEG) nr. 2454/93 – Communautair douanewetboek – Douane-entrepotregeling – Vaststelling douanewaarde – Bewijs van de oorsprong van de goederen – Termijn waarbinnen bewijs inzake oorsprong moet worden overgelegd – Verlies van voordeel van preferentiële behandeling – Opeenvolgende verkopen

Corporación Habanos heeft sigaren verkocht aan Altadis (eerste verkoop) en getransporteerd naar een douane-entrepot in Spanje, waar ze worden opgeslagen door Logista. De sigaren worden deels in "duty-free" winkels en deels verkocht aan tabakswinkels, waarbij Altadis de eigendom van de sigaren overdraagt aan Logista voor verkoop aan de winkels.

De belastingdienst vindt dat de douanewaarde van de sigaren moet worden vastgesteld op basis van de tweede verkoop (Altadis aan Logista), omdat de eerste verkoop niet als uitvoer naar de EU kan worden aangemerkt. De belastingdienst stelt dat de sigaren niet in aanmerking komen voor de preferentiële douanetarieven, omdat de benodigde bewijzen van oorsprong te laat zijn ontvangen.

Het Spaanse hof (Audiencia Nacional) bevestigt de belastingaanslagen. Logista gaat in cassatie bij de verwijzende rechter die vragen stelt over hoe de douanewaarde en de geldigheid van de bewijzen van oorsprong moeten worden vastgesteld.

Hof: Artikel 29, lid 1, en artikel 112, lid 3, van verordening (EEG) nr. 2913/92, en artikel 147 van verordening (EEG) nr. 2454/93 moeten aldus worden uitgelegd dat wanneer goederen het voorwerp zijn geweest van een eerste verkoop als gevolg waarvan zij het douanegebied van de Europese Unie zijn binnengebracht om onder de douane-entrepotregeling te worden geplaatst, en vervolgens van een tweede verkoop als gevolg waarvan zij in het vrije verkeer zijn gebracht overeenkomstig de vereenvoudigde procedure van artikel 76, lid 1, onder c), van verordening nr. 2913/92, zoals gewijzigd bij verordening nr. 82/97, het tijdstip waarop de douanewaarde van deze goederen moet worden vastgesteld, het tijdstip is waarop zij onder die regeling worden binnengebracht, en de douanewaarde van deze goederen kan worden vastgesteld op basis van hun transactiewaarde ten tijde van de eerste verkoop.

Artikel 97 duodecies, lid 5, artikel 97 quindecies, lid 2, en artikel 118, leden 1 en 3, van verordening nr. 2454/93, moeten aldus worden uitgelegd dat de douaneautoriteiten van het land van invoer niet verplicht zijn om voor de toepassing van tariefpreferenties voor bepaalde goederen een bewijs van oorsprong te aanvaarden dat hen na het verstrijken van de geldigheidsduur ervan werd overgelegd, ook al werd datzelfde bewijs van oorsprong reeds vóór het verstrijken van deze geldigheidsduur aan die autoriteiten overgelegd voor de toepassing van tariefpreferenties op andere goederen van hetzelfde contingent.

HvJ – ARREST – C-500/24 (*Grupo Massimo Dutti*) – 30 oktober 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:846 – geen conclusie – arrest

Verordening (EEG) nr. 2913/92 – Verordening (EEG) nr. 2454/93 – Communautair douanewetboek – Douanewaarde goederen – Vaststelling – Goederen die zijn verkocht voor uitvoer naar het douanegebied van de Europese Unie — Opeenvolgende verkopen

Massimo Dutti koopt modegoederen die in Azië worden vervaardigd en via ITX Trading (Zwitserland) naar Spanje worden vervoerd. De goederen worden deels in het vrije verkeer gebracht en deels onder de douane-entrepotregeling geplaatst.

Voor de jaren 2014 en 2015 heeft Massimo Dutti de waarde opgegeven van de eerste verkoop (door ITX aan Massimo Dutti), maar de belastingdienst is het daar niet mee eens. Volgens de belastingdienst moet de douanewaarde gebaseerd zijn op de tweede verkoop (van ITX aan Massimo Dutti), aangezien de eerste verkoop niet was gesloten met het oog op uitvoer naar de EU.

Massimo Dutti betwist de belastingaanslagen. De verwijzende rechter wil o.a. weten of de term „uitvoer naar het douanegebied van de Unie” moet worden begrepen als het fysieke binnenbrengen van de goederen in de EU, of als het enkel het economische doel van de verkoop (bestemd voor de EU-markt) vereist.

Hof: Artikel 29 van verordening (EEG) nr. 2913/92, en artikel 147 van verordening (EEG) nr. 2454/93 moeten aldus worden uitgelegd dat wanneer goederen twee keer zijn verkocht voordat zij het douanegebied van de Europese Unie zijn binnengebracht om daar ofwel onder de douane-entrepotregeling te worden geplaatst, ofwel in het vrije verkeer te worden gebracht, de eerste verkoop niet kan worden geacht te zijn gesloten met het oog op de uitvoer van die goederen naar het douanegebied van de Unie, wanneer ten tijde van die eerste verkoop enkel vaststond dat de goederen bestemd waren om dat gebied binnen te komen maar nog niet was bepaald waar zij uiteindelijk zouden worden verhandeld.

HvJ – CONCLUSIE – C-307/23 (G GmbH) – 16 oktober 2025 – A-G Szpunar – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:800 – [conclusie](#)

Verordening (EEG) nr. 2913/92 – Vaststelling douanewaarde – Kosten in verband met het vervaardigen van printsjablonen voor voedsel in blik

G. was eigenaar van een douane-entrepot, dat door een andere onderneming (hierna: „koper”) uit derde landen ingevoerde conserven in blik verwerkte. De blikken waren voorzien van zelfklevende papieren etiketten die de leveranciers in het derde land hadden vervaardigd met behulp van printsjablonen die door G kosteloos digitaal ter beschikking waren gesteld. Deze printsjablonen waren in opdracht van de koper en op diens kosten door een aantal ontwerpstudio's in Duitsland vervaardigd. In de aangiften van de douanewaarde stonden bedragen genoemd exclusief die van de printsjablonen.

Het douanekantoor in Duitsland heeft aan G. een naheffing invoerrechten opgelegd vanwege het ontbreken van de kosten van de printsjablonen. De Duitse belastingrechter in eerste aanleg was het hiermee eens. G heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld.

De verwijzende rechter wil van het Hof weten of de kosten die ontstaan door in het douanegebied van de EU printsjablonen te vervaardigen voor etiketten die zijn aangebracht op in de EU ingevoerde blikken met levensmiddelen, moeten worden opgeteld bij de relevante transactiewaarde, indien de in het douanegebied van de EU gevestigde koper deze printsjablonen kosteloos in elektronische vorm aan leveranciers in een derde land ter beschikking stelt.

De A-G is van mening dat de term „verpakkingsmiddelen” in artikel 32, lid 1, onder a), ii) zich ook uitstrekt tot het etiket dat op een goed is aangebracht. Het etiket vormt een onlosmakelijk geheel met het verpakkingsmiddel. Dankzij een etiket weten zowel de bij de distributieketen betrokken partijen als de eindconsumenten wat er zich precies in een verpakkingsmiddel bevindt. Volgens de A-G bevat het artikel geen beperking van wat onder de „kosten van verpakkingsmiddelen” valt waardoor ook de kosten in verband met een etiket hieronder vallen.

Gelet op de ruime bewoordingen van artikel 32, lid 1, onder b), iv) („goederen en diensten”) heeft dit artikel volgens de A-G ook betrekking op immateriële diensten, zoals de kosten van elektronische sjablonen.

Een te ruime uitlegging zou volgens de A-G bovendien het toepassingsgebied van wat onder „verpakkingsmiddel” wordt beschouwd, aanzienlijk beperken.

A-G geeft het Hof in overweging: „Artikel 32, lid 1, onder a), ii), en artikel 32, lid 1, onder b), iv), van Verordening (EEG) nr. 2913/92 moeten aldus worden uitgelegd dat de kosten die ontstaan door in het douanegebied van de Europese Unie printsjablonen te vervaardigen voor etiketten die zijn aangebracht op in de Europese Unie ingevoerde blikken met levensmiddelen, moeten worden opgeteld bij de relevante transactiewaarde, indien de in het douanegebied van de Europese Unie gevestigde koper deze printsjablonen kosteloos in elektronische vorm aan leveranciers in een derde land ter beschikking stelt.”

PREJUDICIËLE VERWIJZING LIDSTATEN

- T-614/25 (Trading 4), verwijzing uit **Letland** over welke voorwaarden het **‘0%-tarief voor intracommunautaire leveringen’** van artikel 138, lid 1 van **btw-richtlijn 2006/112** ook van toepassing is op driehoekstransacties (ook wel: **ABC-leveringen**) met **accijnsgoederen** onder accijnsschorsingsregelingen
- T-586/25 (TD na Mitnitsa Varna), verwijzing uit **Bulgarije** over het **Douanewetboek** en de vraag welke **criteria** meewegen bij de **beoordeling of goederen een handelskarakter** hebben of **bestemd zijn voor persoonlijk gebruik**
- C-657/25 (Petikov), verwijzing uit **Bulgarije** over de vraag of het **Douanewetboek** en het **Handvest** zich verzetten tegen regelgeving op basis waarvan **hetzelfde smokkelfeit** kan **kwalificeren als een bestuursrechtelijke overtreding** of als **een strafbaar feit** met zware cumulatieve straffen, terwijl het (in de wet ongedefinieerde) onderscheidende criterium daarvoor is of de goederen een ‘grote waarde’ hebben.
- T-670/25 (Elvada), verwijzing uit **Roemenië** over de vraag of een **bedrijf** in beroep kan gaan tegen een **douaneschuld** en **tegelijkertijd kwijschelding** daarvan kan aanvragen, en of de **nationale douaneautoriteit** verplicht is het **kwijscheldingsverzoek door te sturen naar de Europese Commissie**.

REGELGEVING

BNC Fiche: Verordeningen douanerechten en tariefcontingenten omtrent de invoer van bepaalde goederen vanuit de VS en het niet toepassen van douanerechten op de invoer van bepaalde goederen vanuit de VS, Kamerstuk 22112, nr. 4189

EHRM – algemeen en procesrecht

NOOT – EHRM 25 juni 2025 – Kovačević t. Bosnië en Herzegovina

Kovačević v. Bosnia and Herzegovina [GC]: Strasbourg’s uneasy path towards constitutional pluralism (Strasbourg observers)

OVERIG

- Lenn Grutters, Sarah Eggen & Brent van Kemenade, Rechter bij het EHRM; Een interview met Jolien Schukking, in: [AA 2025/0724](#)
- Before Joining, Try Complying: On the EU's push to join the ECHR and its struggle for a human rights-compliant climate policy ([European law blog](#))
- How the Press Keep Getting it Wrong About the ECHR – Thomas Kinsella ([inform](#))
- Het EHRM als bedreiging voor de trias politica: feit of fictie? ([NJB](#))

EHRM – factsheets

- [ECHR-KS – Article 6 \(criminal\) Exhaustion of domestic legal remedies/ compliance with the four-month rule \(premature expressions of guilt\)](#)
- [ECHR-KS – Article 34/35 The locus standi of relatives \(indirect victims\) to bring a case to the Court when the direct victim has died](#)
- [ECHR-KS – Article 34/35 The locus standi of representatives to bring/pursue a case before the Court when the direct victim has died](#)

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – [Petruzzo e.a. t. Italië](#) – 9 oktober 2025 – [1986/09](#) – [67556/13](#) – persbericht – arrest

Artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM – Artikel 7 EVRM – Gang van zaken rondom onteigening illegaal gebouwd onroerend goed

Het betreft klachten van twee groepen klagers (Italiaans onderdanen) over de inbeslagname van hun grond en de daarop neergezette gebouwen. De autoriteiten waren van oordeel dat sprake was van illegale bouw/locatie ontwikkeling.

Ten aanzien van de eerste groep, de ontwikkelaars van de gebouwen, overweegt het hof dat geen sprake is van schending van artikel 7 EVRM nu de nationale bepalingen waarin het strafbaar stellen van onrechtmatige ruimtelijke ontwikkeling was vastgelegd voldoende duidelijk en voorzienbaar voor hen was. Deze groep klagers had de gebouwen neergezet en de bouw was niet in overeenstemming met het bestemmingsplan.

Ten aanzien van de tweede groep klagers, de kopers van de ontwikkelde appartementen, overweegt het hof dat wel sprake is van schending van artikel 7 EVRM. Aan deze klagers was een boete opgelegd terwijl zij geen partij waren geweest in de strafprocedure en zij zijn ook nooit formeel beschuldigd van een strafbaar feit. Het hof stelt tevens de vereisten vast waaraan de Italiaanse autoriteiten moeten voldoen om te voldoen aan het EVRM bij de uitvoering van procedures tot onteigening van onroerend goed ten aanzien van kopers die gezamenlijk aansprakelijk worden gesteld voor illegale projectontwikkeling.

Ten aanzien de klachten op grond van artikel 1, eerste Protocol overweegt het hof dat de eerste groep klagers een buitensporige last hebben moeten dragen. De nationale rechtbanken hadden de onteigening van alle percelen grond gelast, terwijl de onrechtmatig gebouwde en verkochte gebouwen een oppervlakte van minder dan 300m² besloeg. Bovendien was niet aan de procedurele verplichtingen van artikel 1, eerste Protocol voldaan ten aanzien van de tweede groep klagers, nu zij niet in de gelegenheid waren gesteld om aan de onteigeningsprocedures deel te nemen.

Het hof overweegt dan ook dat de Italiaanse staat de in beslag genomen eigendommen moet teruggeven aan klagers van wie de eigendommen zijn onteigend.

OVERIG

New Book on Property under the ECHR ([ECHR blog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)
- [Thematic factsheet: Protection de la propriété](#)

Energiemarkt

HvJ – ARREST – C-369/24 (MET Magyarország Energiakereskedő en Global NRG ROM) – 2 oktober 2025 – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:743 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2017/460 – Aardgastransmissienet – Referentieprijsmethodologie – Vrijstelling voor contracten die zijn gesloten vóór 6 april 2017 – Begrip 'indexering' "

MET en Global NRG hebben langlopende contracten afgesloten met FGSZ voor gastransmissie tussen Hongarije en Roemenië (2010–2030). De tarieven in die contracten werden jaarlijks aangepast via indexering én met inachtneming van door de Hongaarse toezichthouder (MEKH) vastgestelde gereguleerde maximumtarieven.

Tot 2019 werd voor het grens-exitpunt een speciale berekeningsmethode gebruikt om investeringsrendement te waarborgen. Vanaf oktober 2019 is door verordening 2017/460 een uniforme prijsmethode verplicht voor het hele Hongaarse gasnetwerk. Hierdoor is de tariefbepaling ook voor het betreffende exitpunt gewijzigd.

MET en Global NRG hebben geweigerd deze wijziging te accepteren. De Hongaarse regelgevende instantie heeft geoordeeld dat de vrijstelling van artikel 35 lid 1 van Verordening (EU) 2017/460 niet van toepassing is op deze contracten, omdat de tarieven niet uitsluitend via indexering wijzigden. De bedrijven gingen hiertegen in beroep, onder verwijzing naar het rechtszekerheidsbeginsel.

Hof: Artikel 35, lid 1, van verordening (EU) 2017/460 moet aldus worden uitgelegd dat de daarin neergelegde uitzondering enkel van toepassing is op langlopende contracten voor het boeken van capaciteit voor gastransmissie die vóór 6 april 2017 zijn gesloten en waarin niet is voorzien in een andere wijziging van de niveaus van de op capaciteit en/of commodity gebaseerde transmissietarieven dan een wijziging op basis van een indexering, met name op grond van de consumentenprijsindex. Deze uitzondering is niet van toepassing op contracten waarbij de wijzigingen van de tariefniveaus voortvloeien uit andere factoren, zelfs in het geval dat de contractpartijen het over die factoren eens zijn of in het geval dat een gereguleerd tarief wordt toegepast.

HvJ – ARREST – C-391/23 (Braila Winds) – 16 oktober 2025 – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:799 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2021/1119 – Richtlijn (EU) 2019/944 (Europese klimaatwet) – Artikel 191, lid 2, VWEU – Milieubeleid van de EU – Doelstelling klimaatneutraliteit – Interne markt voor elektriciteit – Nationale regeling die producenten van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen verplicht tot het betalen van inkomstenbelasting – Vrijstelling voor producenten van elektriciteit uit fossiele brandstoffen en biomassa"

Deze zaak betreft een geschil tussen Brăila Winds, een bedrijf dat elektriciteit produceert uit wind, en de belastingdienst over een belasting die aan Brăila is opgelegd. Deze kan oplopen tot 80% van zijn inkomsten als gevolg van het verschil tussen de gemiddelde maandelijkse verkoopprijs van haar elektriciteit en de prijs die is vastgesteld door de nationale wetgeving.

Hof: Richtlijn (EU) 2019/944 verzet zich niet tegen een nationale regeling die producenten van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen onderwerpt aan een belasting over de inkomsten uit de verkoop van hun elektriciteit boven een bepaalde, in die regeling vastgestelde prijs.

Verordening (EU) 2021/1119 (Europese klimaatwet), verzet zich niet tegen een nationale regeling die producenten van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen onderwerpt aan een belasting over de inkomsten uit de verkoop van hun elektriciteit boven een bepaalde, in die regeling vastgestelde prijs, maar producenten van elektriciteit uit fossiele brandstoffen vrijstelt van die belasting.

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-281/23 P en C-282/23 P (Polskie sieci elektroenergetyczne e.a./ACER) – 23 oktober 2025 – ECLI:EU:C:2025:822 – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2019/942 – Verordening (EU) 2017/2195 – Interne markt voor elektriciteit – Raad van beroep van ACER – Europese platforms voor de uitwisseling van balanceringsenergie – Besluit ACER tot afwijzing van het gezamenlijke voorstel van de transmissiesysteembeheerders – aFRR-platform – mFRR-platform

Enkele TSB's (Austrian Power Grid e.a.) betwisten de geldigheid van twee beslissingen van het Agentschap van de Europese Unie voor de samenwerking tussen energieregulators (ACER) over het tenuitvoerleggingskader voor Europees platforms voor de uitwisseling van balanceringsenergie (besluit 02/2020 (aFRR-platform") en besluit 03/2020 (mFRR-platform). Het Gerecht heeft de beroepen tot nietigverklaring verworpen. Het Hof wijst de hogere voorzieningen af.

Hof: De hogere voorzieningen worden afgewezen.

HvJ – ARREST – C-87/24 (Gasó en Conexus Baltic Grid) – 23 oktober 2025 – Letland – ECLI:EU:C:2025:826 – conclusie – arrest

Richtlijn 2009/73/EG – Verordening (EG) nr. 715/2009 – Aardgasopslaginstallaties – Methode voor vaststelling van transmissie- en distributietarieven door nationale regulerende instantie – Begrip ,passende stimulansen' – Begrip ,nodige winst op de investeringen' — Opslaginstallatie – Rendement op kapitaal – Richtlijnconforme uitlegging – Motiveringsplicht

Verzoeksters, beheerders van resp. het aardgasdistributiesysteem en het aardgastransmissiesysteem en de aardgasopslaginstallaties in Letland hebben beroep tot nietigverklaring ingediend tegen een besluit van de Letse regulerende instantie waarbij deze laatste het rendement op kapitaal van het

aardgastransmissiesysteem, het aardgasdistributiesysteem en de aardgasopslag heeft vastgesteld met het oog op de berekening van de toegangstarieven.

Volgens verzoeksters heeft de Letse regulerende instantie haar bevoegdheden overschreden, ernstige procedurele en materiële fouten gemaakt bij de vaststelling van de criteria voor de berekening van het rendement op kapitaal, en is haar motiveringsplicht niet nagekomen door een abnormaal laag rendement op kapitaal vast te stellen.

De vragen gaan over de begrippen „passende stimulansen” in de zin van artikel 41, lid 8, van richtlijn 2009/73 en „nodige winst op de investeringen” in de zin van artikel 13, lid 1, eerste alinea, van verordening nr. 715/2009 en de vraag op welke wijze een nationale regulerende instantie bij de berekening van de tarieven moet waarborgen dat de beheerders van die systemen en installaties dergelijke passende stimulansen krijgen en/of de nodige winst op de investeringen genereren.

Hof: Artikel 41, lid 8, van richtlijn 2009/73/EG, en artikel 13, lid 1, van verordening (EG) nr. 715/2009 moeten aldus worden uitgelegd dat de tariefbeginselen waarin deze bepalingen voorzien niet van toepassing zijn op de aardgasopslaginstallaties van een lidstaat, onverminderd de mogelijkheid voor de nationale regulerende instanties om deze tariefbeginselen tot die installaties uit te breiden om objectief gerechtvaardigde redenen.

Artikel 41, leden 8 en 16, van richtlijn 2009/73 verzet zich tegen een nationale regeling volgens welke „passende stimulansen” in de zin van dit artikel 41, lid 8, reeds worden gewaarborgd wanneer de door de gebruikers betaalde tarieven de economisch verantwoorde kosten van de openbare dienst dekken en de winstgevendheid garanderen, althans voor een minimumbedrag, zonder dat de nationale regulerende instantie verplicht is om te motiveren hoe zij ervoor zorgt dat de aardgastransmissie- en -distributiesysteembeheerders „passende stimulansen” krijgen, tenzij die nationale regeling in overeenstemming met dat artikel 41, leden 8 en 16, kan worden uitgelegd.

Artikel 41, lid 8, van richtlijn 2009/73 en artikel 13, lid 1, eerste alinea, van verordening nr. 715/2009 moeten aldus worden uitgelegd dat de verplichting die deze bepalingen aan de nationale regulerende instanties opleggen om bij de vaststelling van de tarieven of de berekeningsmethoden die gelden voor de beheerders van aardgastransmissie- en -distributiesystemen te zorgen voor „passende stimulansen” en voor de „nodige winst op de investeringen”, niet inhoudt dat zij voor de berekening van de tarieven alleen specifieke methoden mogen gebruiken, zoals de in de financiële sector toegepaste methode van de gewogen gemiddelde kapitaalkost, de kapitaalkosten moeten vergelijken met die van andere niet-gereguleerde ondernemingen, en aanpassingen moeten doen om onder meer rekening te houden met de inflatie en/of de vennootschapsbelasting.

Artikel 41, lid 8, van richtlijn 2009/73 moet aldus worden uitgelegd dat de nationale regulerende instantie, wanneer zij voorziet in „passende stimulansen” in de zin van deze bepaling, rekening moet houden met de individuele bedrijfsindicatoren van de betrokken beheerders van aardgastransmissie- en -distributiesystemen in het verleden.

Artikel 39, lid 4, van richtlijn 2009/73 staat eraan in de weg dat wanneer de beoordeling van de parameters voor de berekening van de tarieven van de betrokken beheerders van aardgastransmissie- en -distributiesystemen, die door de nationale regulerende instantie is verricht krachtens artikel 41, lid 8, van die richtlijn en artikel 13, lid 1, eerste alinea, van verordening nr. 715/2009, door die beheerders wordt betwist, bij deze beoordeling geen derde kan worden betrokken die zijn verslag uitsluitend op verzoek van een van die beheerders heeft opgesteld.

HvJ – ARREST – C-760/23 (Shanov) – 23 oktober 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:828 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2012/27/EU – Bevordering van energie-efficiëntie – Transparante en accurate berekening van het thermische-energieverbruik van de gemeenschappelijke ruimten – Mede-eigendom

Het Bulgaarse energiebedrijf EVN levert stadsverwarming aan een gebouw waarvan OZ mede-eigenaar is. EVN eist van OZ betaling voor geleverde warmte. EVN heeft een formule gebruikt op basis waarvan de verdeling van het verbruik van thermische energie over de verschillende mede-eigenaars wordt berekend, OZ betwist de door EVN gevorderde bedragen verschuldigd te zijn.

De verwijzende rechter heeft twijfels over de verenigbaarheid van de gebruikte formule, met artikel 9, lid 3, van richtlijn 2012/27 en stelt daarover een prejudiciële vraag. De rechter stelt vast dat de formule onduidelijk is en zeer waarschijnlijk leidt tot te hoge kosten voor bewoners die geen warmte hebben verbruikt, omdat de berekening uitgaat van theoretische bouwgegevens in plaats van de werkelijke gebruiksomstandigheden.

Hof: Artikel 9, lid 3, van richtlijn 2012/27/EU moet aldus worden uitgelegd dat het zich niet verzet tegen een nationale regeling op grond waarvan de eigenaar van een appartement in een gebouw in mede-eigendom de kosten moet betalen die hem naar rato van het verwarmbare volume van zijn appartement in rekening worden gebracht voor de thermische energie die wordt afgegeven door alle leidingen en installaties voor de distributie en levering van thermische energie binnen het gebouw, ook wanneer de trappenhuizen en gangen niet voorzien zijn van radiatoren, mits de regels en parameters op grond waarvan de kosten worden berekend die hem in rekening worden gebracht voor zijn individuele verbruik van thermische energie voor de verwarming van zijn appartement en warm water voor huishoudelijk gebruik, een transparante en accurate berekening van het individuele verbruik waarborgen.

GERECHT – ARREST – T-600/23 en T-612/23 (BNetzA/ACER en Duitsland/ACER) – 1 oktober 2025 – ECLI:EU:T:2025:927 – persbericht – arrest

Verordening (EU) 2015/1222 – Verordening (EU) 2019/943 – Capaciteitstoewijzing en congestiebeheer – Grensoverschrijdende elektriciteitscapaciteit – CORE-gebied – Interne kritische netwerkelementen – Economische efficiëntie – Vermogensoverdrachtverdelingsfactor – Beslissing van de raad van beroep van ACER

Op grond van artikel 18, lid 5, van Verordening (EG) nr. 714/2009 heeft de Europese Commissie de bevoegdheid om richtsnoeren vast te stellen over o.a. capaciteitstoewijzing en congestiebeheer. Op basis hiervan is Verordening (EU) 2015/1222 vastgesteld, die regels bevat voor de toewijzing van grensoverschrijdende elektriciteitscapaciteit in regio's, zoals het CORE-gebied (o.a. Duitsland, Nederland, Frankrijk).

De transmissiesysteembeheerders (TSB's) moesten per regio een methode opstellen voor capaciteitsberekening en deze ter goedkeuring voorleggen aan de nationale regelgevende instanties (NRI's). De NRI's in het CORE-gebied konden het niet eens worden over de voorgestelde methode. Het Europese agentschap ACER heeft daarom een besluit genomen (beslissing nr. 02/2019) om gewijzigde methodologieën goed te keuren.

Na het arrest van 7 september 2022, BNetzA/ACER in zaak T-631/19 heeft de raad van beroep van ACER bij de bestreden beslissing de oorspronkelijke beslissing bevestigd. Hij stelde daarbij met name vast dat de litigieuze methodologieën voldeden aan de artikelen 14 tot en met 16 van verordening 2019/943.

BNetzA en Duitsland hebben het Gerecht verzocht de bestreden beslissing nietig te verklaren.

Gerecht: Beslissing A-003-2019_R van de raad van beroep van het Agentschap van de Europese Unie voor de samenwerking tussen energieregulators (ACER) van 7 juli 2023 wordt nietig verklaard voor zover daarbij artikel 5, lid 8, onder b) en c), en lid 9, van de gemeenschappelijke regionale methodologieën voor de berekening van de day-ahead- en intradaycapaciteit voor de capaciteitsberekeningsregio bestaande uit België, Tsjechië, Duitsland, Frankrijk, Kroatië, Luxemburg, Hongarije, Nederland, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Slovenië en Slowakije, die zijn opgenomen in de bijlagen I en II bij beslissing nr. 02 van ACER van 21 februari 2019, is vastgesteld.

- The General Court annuls a decision of ACER concerning the management of electricity markets ([persbericht](#))

GERECHT – ARREST – T-556/23 (Swissgrid AG/ACER) – 8 oktober 2025 – ECLI:EU:T:2025:941 – arrest

Verordening (EU) 2017/2195 – Verordening (EU) 2019/92 – Europees platform voor onbalansnetting – Geen deelname van de Zwitserse transmissiesysteembeheerder – Richtsnoer voor elektriciteitsbalancering – Beroep ingesteld bij de raad van beroep van ACER – Niet-ontvankelijkheid wegens het ontbreken van procesbevoegdheid voor de raad van beroep – Rechtstreeks en individueel geraakt

Een Zwitserse elektriciteitsnetbeheerder (verzoekster) nam deel aan het Europese IGCC-samenwerkingsverband voor balancering van elektriciteit. In dit verband werd zij betrokken bij de ontwikkeling van het Europese IN-platform voor onbalansnetting, geregeld onder EU-verordening 2017/2195.

ACER heeft in 2022 het uitvoeringskader van dit platform (besluit 16/2022) gewijzigd en de definitie van deelnemende transmissiesysteembeheerders (TSB's) beperkt tot entiteiten die onder EU-recht vallen. Verzoekster heeft beroep ingesteld tegen dit besluit, omdat zij meende hierdoor uitgesloten te worden.

De raad van beroep van ACER heeft het beroep niet-ontvankelijk verklaard. Volgens de raad had het besluit geen bindende rechtsgevolgen voor verzoekster, aangezien zij als Zwitserse TSB sowieso niet onder de EU-verordening viel en haar rechtspositie niet was gewijzigd. Alleen TSB's die onder EU-recht vallen kunnen formeel deelnemen aan het IN-platform, tenzij de EU expliciet besluit tot Zwitserse deelname, wat hier niet het geval was. Contractuele afspraken uit het verleden deden hier niets aan af.

Verzoekster verzoekt het Gerecht de bestreden beslissing te vernietigen.

Gerecht: Beslissing A-009-2022 van de raad van beroep van het Agentschap van de Europese Unie voor de samenwerking tussen energieregulators (ACER) van 29 juni 2023 wordt vernietigd.

Zie ook: [T-557/23](#), [T-161/24](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-588/25 \(Preenergyvis\)](#), verwijzing uit **Roemenië** over **noodinterventie** vanwege **hoge energieprijzen**, **solidariteitsbijdrage** en toepasselijkheid op **steenkoolbriketten**
- [C-581/25 \(Schnettel\)](#), verwijzing uit **Oostenrijk** over de vraag of een gasleverancier op basis van **richtlijn 2009/73** verplicht is om de eindafnemer vóór de toepassing van een **jaarlijkse, op index gebaseerde prijsaanpassing schriftelijk** in kennis te stellen van de **nieuwe energieprijzen**, en wat de **gevolgen zijn als dat niet is gebeurd**.

OVERIG

- Fueling the Debate: Is the EU's Energy Tax Exemption Regime For Aircrafts and Ships Truly Legal? ([European law blog](#))
- Overeenkomst inzake de niet-toepasselijkheid van artikel 26 van het Energiehandvestverdrag als grondslag voor intra-EU-arbitrageprocedures goedgekeurd door de EU ([ECER](#))

In het arrest Komstroy uit 2021 heeft het EU-Hof geoordeeld dat artikel 26, lid 2, punt c), van het Energiehandvestverdrag (EHV) aldus moet worden uitgelegd dat het niet van toepassing is op geschillen tussen een lidstaat en een investeerder uit een andere lidstaat over een investering die deze investeerder heeft gedaan in eerstgenoemde lidstaat. Scheidsgerechten bleven echter de bevoegdheid aanvaarden en uitspraken doen in procedures binnen de EU. Daarom is onderhandeld over een internationale overeenkomst waarin de niet-toepasselijkheid van artikel 26 van het EHV als grondslag voor intra-EU-arbitrageprocedures is vastgelegd.

Erfrecht

HvJ – ARREST – C-321/24 (Attal en Associés) – 30 oktober 2025 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:836 – conclusie – arrest

Artikel 63, lid 1, VWEU – Artikel 65, lid 1, onder a) en b) VWEU – Vrij verkeer van kapitaal – Erfopvolging – Verklaring van erfrecht – Bezoldiging van de notaris – Nalatenschap met goederen in twee lidstaten – Fiscale bepalingen

Een Franse staatsburger met gewone verblijfplaats in België, is overleden in België. Haar erfgename (eveneens Frans staatsburger met verblijf in Frankrijk), heeft roerende en onroerende goederen geërfd die zich zowel in België als in Frankrijk bevinden.

In België is de nalatenschap geopend door een Belgische notaris. Deze heeft een verklaring van erfrecht afgegeven die het volledige vermogen betreft. De erfgename heeft hiervoor een vergoeding betaald, berekend over het volledige bruto-actief.

In Frankrijk heeft de erfgename een tweede verklaring van erfrecht laten opstellen door een notariskantoor. Ook deze heeft haar bezoldiging over het volledige bruto-actief van de nalatenschap berekend. De erfgename betwist de Franse notariskosten bij de rechter in Parijs. Zij vindt dat de Franse vergoeding alleen gebaseerd mag zijn op de in Frankrijk gelegen goederen, overeenkomstig het Frans-Belgische belastingverdrag uit 1959.

De dubbele bezoldiging over het volledige vermogen vermindert de waarde van de erfenis en belemmert zo het vrij verkeer van kapitaal (artikel 63 VWEU).

Hof: Artikel 63, lid 1, VWEU verzet zich niet tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan de bezoldiging van een notaris op wiens diensten een erfgenaam in bepaalde omstandigheden een beroep moet doen om de in het nationale recht vastgestelde erfrechtverklaring te laten opstellen, wordt berekend over het volledige brutovermogen van de nalatenschap dat alle in die lidstaat en in een andere lidstaat gelegen goederen omvat, en niet alleen over uitsluitend de bruto-activa bestaande uit de goederen die zich in de eerste lidstaat bevinden, zonder dat rekening wordt gehouden met het honorarium dat de erfgenaam heeft betaald als bezoldiging voor de door een notaris in de tweede lidstaat opgestelde erfrechtverklaring, dat eveneens over het volledige brutovermogen van de nalatenschap wordt berekend.

Europese subsidies

HvJ – ARREST – C-510/24 (PROFIL-COPY 2002) – 6 oktober 2025 – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:795 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2021/1060 – Artikel 47 Handvest EU – EFRO en ESF+ – Terugvordering subsidie na onregelmatigheid – Geen beroepsmogelijkheid tegen terugbetalingsbesluit – Bevoegdheid civiele rechter – Recht op doeltreffende voorziening in rechte

Profil-Copy heeft een subsidie van ongeveer 315 000 EUR ontvangen voor de installatie van zonnepanelen. De subsidie is toegekend met steun van het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO) en het Europees Sociaal Fonds Plus (ESF +). Profil-Copy heeft bezwaar gemaakt tegen een terugvordering, maar dit bezwaar is afgewezen. Daartegen is geen verder beroep meer mogelijk. De beheersautoriteit heeft Profil-Copy voorts meegedeeld dat zij, indien die subsidie niet wordt terugbetaald, het recht zou hebben om de nationale belastingdienst te verzoeken de met de onverschuldigde subsidie overeenkomende schuldvordering terug te vorderen.

De verhouding tussen de beheersautoriteit en de begunstigde van de subsidie van de Unie wordt naar Hongaars recht als een civielrechtelijke verhouding aangemerkt.

De verwijzende rechter zet uiteen dat de Hongaarse rechtspraak verdeeld is over de bevoegdheid van de civiele rechter met betrekking tot verzoeken om voorlopige maatregelen in dergelijke zaken. Volgens een eerste tendens in de rechtspraak is er geen beletsel om voorlopige maatregelen vast te stellen, aangezien naar Hongaars recht subsidieovereenkomsten van de Unie onder het burgerlijk recht vallen. Volgens een tweede tendens in de rechtspraak moet een dergelijk verzoek om een voorlopige maatregel daarentegen worden afgewezen wegens onbevoegdheid van de aangezochte rechter, aangezien § 15 van de wet betreffende procedures voor gedwongen tenuitvoerlegging rechterlijke instanties niet noemt als een van de organen die bevoegd zijn om een door deze dienst gevoerde procedure van gedwongen tenuitvoerlegging op te schorten.

Hof: Artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat de begunstigde van een subsidie van de EU die is toegekend in het kader van de uitvoering van verordening (EU) 2021/1060, moet beschikken over een doeltreffende voorziening in rechte tegen een uitvoerbaar besluit van de beheersautoriteit van een met fondsen van de Unie ondersteund programma waarbij hem wordt gelast die subsidie terug te betalen.

Artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat de mogelijkheid voor de begunstigde van een subsidie van EU om incidenteel op te komen tegen een uitvoerbaar besluit waarbij hem wordt gelast die subsidie terug te betalen, in het kader van een bij een civiele rechter ingestelde vordering tot erkenning van de onrechtmatigheid van een besluit waarbij de intrekking van die subsidie wordt gelast, en om in het kader van die vordering te verzoeken om voorlopige maatregelen teneinde de tenuitvoerlegging van dat besluit op te schorten, een doeltreffende voorziening in rechte vormt.

Familieleven en familierecht

**EHRM – ARREST – X. t. Italië – 9 oktober 2025 – 42247/23 –
ECLI:CE:ECHR:2025:1009JUD004224723 – persbericht – arrest**

Artikel 8 EVRM – Erkenning kind door wensmoeder op geboorteakte onrechtmatig verklaard – Andere mogelijkheid voor wensmoeder om rechtsonzekerheid te beëindigen – Geen schending

X is in Italië geboren in 2018. De kunstmatige inseminatie heeft in het buitenland plaatsgevonden. De wensmoeder van X (de partner van zijn biologische moeder) verklaarde in juni 2018 bij de burgerlijke stand dat zij hem erkende en de ambtenaar heeft de geboorteakte gewijzigd en haar instemming voor de kunstmatige inseminatie geregistreerd. Het kind heeft beide achternamen gekregen. In oktober 2018 heeft de officier van justitie nietigverklaring van de wijziging in de geboorteakte verzocht. De rechtbank heeft in januari 2021 de wijziging in de geboorteakte onrechtmatig verklaard.

EHRM: Italiaanse wetgeving stond niet toe dat de wensmoeder werd vermeld op de geboorteakte van een kind dat in Italië geboren na medisch begeleide voortplanting in het buitenland. Staten hebben een ruime beoordelingsmarge bij de keuze van het type procedure. De wensmoeder had volgens Italiaans recht de mogelijkheid om een verzoek tot adoptie in te dienen om een einde te maken aan de rechtsonzekerheid. Zij koos ervoor geen gebruik te maken van die mogelijkheid. Geen schending van artikel 8 EVRM.

**EHRM – ARREST – Ayala Flores t. Italië – 23 oktober 2025 – 16803/21 –
ECLI:CE:ECHR:2025:1023JUD001680321 – persbericht – arrest**

Artikel 8 EVRM – Bevel tot sloop van woning – Beginselplicht tot handhaving – Evenredigheidsbeoordeling – Belangenafweging

Samenvatting onder: bestuursrecht

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Procréation post mortem : L'intérêt supérieur de l'enfant contre la rigidité de la loi (libertés chéries)

NOOT – EHRM 9 september 2025, M.P. e.a. t. Griekenland

Assessing the appropriateness of hearing the child ex officio in international abductions proceedings (Strasbourg observers)

OVERIG

- Pre-print article on SSRN on “Mirin” and the Future of Cross-Border Gender Recognition (conflict of laws)
- New Book on Child Protection and the ECHR (ECHR blog)

EHRM factsheets en case-law guide

- [Children's rights](#)
- [Gestational surrogacy](#)
- [International child abductions](#)
- [Parental rights](#)
- [Protection of minors](#)
- [Reproductive rights](#)
- [Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence](#)
- [Guide on Article 12 ECHR - right to marry](#)
- [ECHR-KS – Rights of the child Contact rights](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Filiation](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Right of the child to be heard in domestic proceedings on family matters](#)
- [ECHR-KS – Article 8 Surrogacy](#)
- [Thematic factsheet: Reproductive rights](#)
- [Thematic factsheet: Children's rights](#)

Financiële diensten, ECB

REGELGEVING

Verordening (EU) 2025/2088 van het Europees Parlement en de Raad van 8 oktober 2025 tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1092/2010, (EU) nr. 1093/2010, (EU) nr. 1094/2010, (EU) nr. 1095/2010, (EU) nr. 806/2014, (EU) 2021/523 en (EU) 2024/1620 wat betreft bepaalde rapportagevereisten op het gebied van financiële diensten en investeringsondersteuning, [PB L, 2025/2088, 21.10.2025](#)

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

HvJ – ARREST – C-805/24 P (Timchenko en Timchenko/Raad) – 16 oktober 2025 — ECLI:EU:C:2025:792– geen conclusie – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 269/2014 – Artikel 215, lid 2, VWEU – Artikelen 24, 26 en 29 VEU – Beperkende maatregelen Situatie in Oekraïne – Bevriezing van tegoeden en economische middelen Meldingsplicht voor personen op wie een beperkende bevroeringsmaatregel van toepassing is – Juridische kwalificatie van een dergelijke verplichting – Rechtsgrondslag –

In 2022 zijn bepaalde tegoeden en economische middelen van de heer Timchenko, een zakenman met de Russische en Finse nationaliteit, en zijn echtgenote bevroren op grond van Besluit 2014/145 (3) en Verordening nr. 269/2014. Zij hebben beroep ingesteld tegen een EU-verordening die hen verplicht hun tegoeden en economische middelen in de EU te melden aan nationale autoriteiten. Zij voeren aan dat de Raad hiermee zijn bevoegdheden heeft overschreden en artikel 29 VEU heeft geschonden.

Volgens het Gerecht valt deze meldingsverplichting binnen de bevoegdheid van de Raad om besluiten op grond van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) uit te voeren via een verordening op basis van artikel 215, lid 2, VWEU. Het Gerecht heeft het argument verworpen dat die verplichting tot de lidstaten behoort en dus artikel 24, lid 2, VEU zou schenden.

Rekwiranten voeren twee middelen aan, waarvan het eerste is ontleend aan ontoereikende motivering en, het tweede, aan onjuiste rechtsopvattingen waarvan het Gerecht blij zou hebben gegeven bij de toepassing en de uitlegging van artikel 215 VWEU en de rechtspraak die voortvloeit uit het arrest van 28 maart 2017, Rosneft (C-72/15, EU:C:2017:236).

Het Hof verwerpt het beroep dat Timchenko en zijn echtgenoot hebben ingesteld tegen het arrest van het Gerecht.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

EHRM factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Gezondheid, geneesmiddelen en etikettering

HvJ – ARREST – [C-315/24 \(Nestlé\)](#) – 9 oktober 2025 – Zweden – ECLI:EU:C:2025:769 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 1169/2011 – Gedelegeerde verordening (EU) 2016/128 – Voedselveiligheid – Voedselinformatie – Voeding voor medisch gebruik – Bijkomende verplichte vermeldingen – Verbod om informatie in de verplichte voedingswaardevermelding te herhalen op de etikettering

Nestlé, een levensmiddelenbedrijf, brengt voedingsproducten voor medisch gebruik op de markt waarop de energetische waarde en nutriënten (zoals vetten, eiwitten, vezels) per portie zijn vermeld, in plaats van per 100 g of 100 ml. Het Zweedse milieuagentschap heeft Nestlé bevolen deze vermeldingen te verwijderen, omdat ze volgens hen in strijd zijn met gedelegeerde verordening 2016/128: ze zouden een verboden herhaling zijn van de verplichte voedingswaardevermelding die per 100 g/ml moet worden weergegeven. Volgens Nestlé zijn deze vermeldingen een aanvulling en niet een herhaling.

Hof: Artikel 5, lid 2, onder g), en artikel 6, lid 2, van gedelegeerde verordening (EU) 2016/128 moeten aldus worden uitgelegd dat de vermelding, op de voorkant van de verpakking van voeding voor medisch gebruik, van de energetische waarde en de hoeveelheid van verschillende nutriënten, uitgedrukt per portie of per consumptie-eenheid, terwijl de verplichte voedingswaardevermelding op de achterkant van deze verpakking diezelfde elementen per 100 g of 100 ml bevat, geen „omschrijving van de eigenschappen en/of kenmerken” van die voeding vormt in de zin van artikel 5, lid 2, onder g), van die gedelegeerde verordening, maar een herhaling van de informatie in die verplichte voedingswaardevermelding, die door artikel 6, lid 2, van die gedelegeerde verordening wordt verboden.

HvJ – CONCLUSIE – [C-483/24 \(Aldi\)](#) – 9 oktober 2025 – A-G Kokott – België – ECLI:EU:C:2025:774 – [conclusie](#)

Verordening (EG) nr. 852/2004 – Verordening (EG) nr. 178/2002 – Levensmiddelenhygiëne – Ontdekking van sporen van ongedierte in winkels en opslagplaatsen – Vaststelling van een inbreuk

Is het aantreffen van sporen van ongedierte in de winkels en magazijnen van een exploitant in de levensmiddelensector op zich voldoende om een inbreuk op de hygiënevoorschriften van Verordening (EG) nr. 852/2004 vast te stellen, of moet de bevoegde autoriteit veeleer aantonen dat de betrokken

exploitant van een levensmiddelenbedrijf de in die verordening neergelegde inspanningsverplichting niet is nagekomen?

Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk, Polen en Ierland hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4, lid 2, bijlage II, hoofdstuk I, punt 2, onder c), hoofdstuk V, punt 1, onder a), en hoofdstuk IX, punten 2, 3 en 4, in samenhang met artikel 3 van Verordening (EG) nr. 852/2004, alsmede artikel 14, lid 1, en artikel 17, lid 1, van Verordening (EG) nr. 178/2002 moeten aldus worden uitgelegd dat een gedurende meerdere maanden herhaaldelijk geconstateerde besmetting met schadelijke organismen, waardoor levensmiddelen ongeschikt worden voor menselijke consumptie, in op en in de onmiddellijke nabijheid van levensmiddelen die zich in het stadium van het in de handel brengen bevinden, kan aantonen dat een exploitant van een levensmiddelenbedrijf zijn verplichtingen uit hoofde van de hygiënevoorschriften van de wetgeving inzake levensmiddelenhygiëne niet is nagekomen.

HvJ – CONCLUSIE – C-118/24 (Laboratoires Eurogenerics en Theramex France) – 23 oktober 2025 – A-G Emiliou – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:815 – conclusie

Richtlijn 2001/83/EG – Geneesmiddelen voor menselijk gebruik – Vergunning voor het in de handel brengen van een generiek geneesmiddel – Gedecentraliseerde en verkorte procedure – Biologisch geneesmiddel dat referentiegeneesmiddel is voor een chemisch geneesmiddel – Omvang rechterlijke toetsing

Biogaran heeft met de verkorte procedure een aanvraag voor een VHB ingediend voor Tériparatide Biogaran, dat werd voorgesteld als een generieke versie van Forsteo. Hoewel het middel dezelfde dosering en farmaceutische vorm heeft als Forsteo, is de teriparatide in Biogaran chemisch gesynthetiseerd, in tegenstelling tot de biologische herkomst bij Forsteo.

De Franse geneesmiddelenautoriteit (ANSM) heeft een VHB voor Tériparatide Biogaran verleend en het erkend als generiek van Forsteo.

Laboratoires Eurogenerics en Theramex hebben beroep ingesteld bij de Franse Conseil d'État. Zij betwisten deze erkenning. Zij voeren aan dat een chemisch gesynthetiseerd geneesmiddel niet als generiek kan worden beschouwd van een biologisch geneesmiddel, waardoor de verkorte procedure niet van toepassing zou zijn.

De verwijzende rechter stelt vragen over de omvang van de rechterlijke toetsing die in een lidstaat kan worden verricht van een (bestuurlijk) besluit waarbij een VHB is verleend. Deze kwestie heeft een zekere complexiteit doordat, de gedecentraliseerde procedure vereist dat bestuurlijke instanties van verschillende lidstaten met elkaar samenwerken; de resulterende nationale VHB's worden slechts verleend nadat al deze autoriteiten hebben ingestemd met de toelating van het betrokken geneesmiddel. Dit aspect van de gedecentraliseerde procedure heeft in het verleden de vragen doen rijzen welke rechterlijke instanties bevoegd waren om een bepaalde volgens die procedure afgegeven VHB te toetsen en welke omvang een dergelijke toetsing kan hebben. Het Hof heeft hierover gedeeltelijk opheldering gegeven in zijn arrest *Astellas Pharma*, en de onderhavige zaak nodigt het Hof uit om deze rechtspraak verder te ontwikkelen.

Verder is de vraag of de verkorte procedure voor generieke geneesmiddelen kan worden toegepast voor de beoordeling van een product dat door *chemische* synthese is verkregen, terwijl het referentiegeneesmiddel waarop de aanvrager zich beroept, *biologisch* is verkregen.

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 28 en 29 van richtlijn 2001/83/EG staan er niet aan in de weg dat een rechterlijke instantie van een lidstaat die bij een gedecentraliseerde procedure voor het verlenen van een vergunning voor het in de handel brengen is betrokken zonder de referentielidstaat te zijn, die bevoegd is om kennis te nemen van een beroep tegen het besluit waarbij door de bevoegde

autoriteit van deze lidstaat een VHB is verleend, nagaat of het geneesmiddel waarvoor een vergunning voor het in de handel brengen is verleend kan worden beschouwd als een 'generiek geneesmiddel' in de zin van artikel 10, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/83.

Artikel 10, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/83 verzet zich er niet tegen dat voor een chemisch geneesmiddel een vergunning voor het in de handel brengen wordt verleend volgens de verkorte procedure van artikel 10, lid 1, van deze richtlijn wanneer het referentiegeneesmiddel een biologisch geneesmiddel is, voor zover is voldaan aan de in artikel 10, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/83 neergelegde voorwaarden waaronder het eerstgenoemde geneesmiddel kan worden beschouwd als een generieke versie van het laatstgenoemde geneesmiddel.

GERECHT – [T-169/24 \(PMC Vlissingen Nederland/Commissie\)](#) – 8 oktober 2025 – [ECLI:EU:T:2025:944](#) – [arrest](#) (Engelse versie)

Verordening (EG) nr. 1272/2008 – Verordening (EG) nr. 1907/2006 – Gedelegeerde verordening (EU) 2024/197 – Etikettering en verpakking van bepaalde stoffen en mengsels – Indeling en etikettering van dibutyltinoxide – Geen openbare raadpleging over advies van het Comité risicobeoordeling van het ECHA – Geen verplichting tot herziening – Read-across – Maternale toxiciteit – Kennelijke beoordelingsfout

Verzoekster is een Nederlandse onderneming die producent, leverancier en hoofdregistrant is van dibutyltinoxide (DBTO), een stof die vooral wordt gebruikt in industriële toepassingen zoals verf en coatings voor voertuigbescherming tegen corrosie.

De Commissie heeft een verordening vastgesteld waarin dibutyltinoxide (DBTO) is toegevoegd aan de geharmoniseerde indeling en etikettering onder Verordening (EG) No 1272/2008. (CLP-verordening). DBTO is daarbij ingedeeld in verschillende gevarenklassen. Verzoeker vordert de nietigverklaring van de verordening.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-596/25 \(Sonifer\)](#), verwijzing uit **Spanje** over nationale regeling die **bestuurlijk stilzwijgen** na aanvraag **gezondheidsvergunning** beschouwt als een **instemming**, terwijl dit in het licht van het **voorzorgsbeginsel** (art. 191 VWEU) en de EU-regels inzake **voedselveiligheid** als een **afwijzing** moet worden gezien

OVERIG

European Union Product Liability Law and its (Uncertain) Future – Some Thoughts on LF v. Sanofi Pasteur case ([EU law analysis](#))

EHRM factsheets

- [ECHR-KS – Article 2 Medical negligence](#)
- [Cannabis-based medication](#)

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

PREJUDICIËLE VERWIJZING – [Nederland](#) – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond – 22 oktober 2025 – [ECLI:NL:RBDHA:2025:19325](#)

Artikelen 1 en 4 Handvest EU – Omvang rechterlijke controle overdrachtsbesluit ernstig zieke vreemdeling

Samenvatting onder: [asiel en migratie](#)

OVERIG

- The EU Charter of fundamental rights: 25 years on the road to fundamental rights ([FRA](#))
- Russia's Exit from the Council of Europe – with Philip Leach ([Strasbourg observers](#))
- Recording of Online Event on the ECHR in the Age of Backlash ([ECHRblog](#))

This event took place yesterday 30 October and it explored the political pressure and challenges the system of the European Convention on Human Rights is facing. The event also marked the official launch of the AGORA Group, a new pan-European platform dedicated to an open, evidence-based dialogue on issues concerning the ECHR.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy](#)
- [Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments](#)

WIKI

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handel en antidumping

HvJ – ARREST – [C-86/24](#) – [CS STEEL](#) – 2 oktober 2025 – [Tsjechië](#) – [ECLI:EU:C:2025:745](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 952/2013 – „Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 – Vaststelling van de oorsprong van de goederen – Tariefindeling buizen, pijpen en holle profielen van staal

Een in India gevestigd bedrijf heeft in dat land warm nabewerkte stalen pijpen van oorsprong uit China ingevoerd. Die pijpen zijn vervolgens in India koudgewalst waardoor de afmetingen ervan zijn gewijzigd. De aldus verwerkte buizen zijn uitgevoerd naar de Unie en geleverd aan CS STEEL.

CS Steel heeft aangifte gedaan voor het in het vrije verkeer brengen van buizen waarvoor India als land van niet-preferentiële oorsprong is vermeld. De nationale douaneautoriteit is overgegaan tot een

navorderingsaanslag omdat zij concludeerden dat de pijpen van Chinese oorsprong waren. CS STEEL heeft bij verwijzende rechter beroep ingesteld tegen de besluiten van de nationale douaneautoriteit. Deze rechter heeft twijfels over de geldigheid van de primaire oorsprongsregel en stelt daarover een prejudiciële vraag.

De oorsprong moet worden vastgesteld op basis van de „laatste ingrijpende verwerking of bewerking” van de betreffende goederen.

Een koude verwerking van deze buizen en pijpen brengt immers weliswaar onomkeerbare wijzigingen van deze producten teweeg, hoofdzakelijk doordat de afmetingen ervan worden verkleind, maar verhindert niet deze te gebruiken voor gas- of olieleidingen. Die koude verwerking verschilt dan ook van de koude verwerking van onafgewerkte buizen, die halffabricaten zijn, waarover het ging in het arrest van 21 september 2023, Stappert Deutschland (C-210/22, EU:C:2023:693). In deze casus worden de goederen dus geacht van oorsprong te zijn uit China.

Hof: Bij het onderzoek van de prejudiciële vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die afbreuk kunnen doen aan de geldigheid van de primaire regel voor goederen die vallen onder postonderverdeling 7304 41

Hof van Justitie EU

OVERIG

- Criteria voor de toewijzing van de zaken aan de kamers, [PB C, C/2025/5487, 13.10.2025](#)
- Wijze waarop de rechter ter vervanging van een verhinderde rechter wordt aangewezen, [PB C, C/2025/5488, 13.10.2025](#)
- Samenstelling van de Grote kamer en van de Middelgrote kamer, [PB C, C/2025/5486, 13.10.2025](#)

Huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen

NOOT – EHRM 4 september 2025, [E.A. t. Frankrijk](#)

E.A. v. France: Judicial revictimisation of a survivor of sadistic sexual harassment at work. Ignoring a coercive control context to impute ‘consent’ to the victim ([ECHR blog](#))

OVERIG

- Dominika Bek and Magdalena Póltorak, ‘The Impact of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) on European Criminal Law Standards in the Area of Selected Culturally Motivated Crimes’, (2025)14/1, [International Human Rights Review](#)
- La nouvelle définition du viol ([libertés chéries](#))

EHRM factsheets

- [ECHR-KS – Article 2 Domestic violence](#)
- [Violence against women](#)
- [Thematic factsheet: Domestic violence](#)

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – CONCLUSIE – C-496/24 ([Stichting Thuis kopie vergoeding](#)) – 2 oktober 2025 – A-G Szpunar – [Nederland](#) – [Hoge Raad](#) – [ECLI:EU:C:2025:749](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2001/29/EG – Reproductie voor privégebruik – Thuis kopie vergoeding – Betaalde offline streamingdiensten

Reproductie van werken zonder toestemming is toegestaan voor privégebruik. Het Unierecht voorziet ter compensatie in een vergoeding die wordt betaald uit de zg. thuis kopie vergoeding. Deze wordt geheven door fabrikanten van apparaten die gebruikt worden voor de reproductie van beschermde werken en wordt doorberekend aan de koper.

Stichting de Thuis kopie is ervan uit gegaan dat ook aanbieders van streamingdiensten een thuis kopie vergoeding moeten betalen.

HP Nederland BV, Dell BV de Stichting Overlegorgaan Blanco Informatiedragers (die alle betalingsplichtigen vertegenwoordigt) zijn een procedure gestart omdat zij van mening zijn dat de thuis kopie vergoeding niet verschuldigd is voor de dienst waarbij *offline streaming copies* worden meegedeeld.

De A-G wijst erop dat de compensatie niet bedoeld is om in de plaats te treden van de gewone contractuele regelingen die gelden wanneer auteurs in staat zijn om hun uitsluitende rechten te doen gelden en om aldus inkomsten uit de exploitatie van hun werken te verwerven, ook niet wanneer zij die inkomsten niet hoog genoeg vinden. De aanbieder behoudt volgens de A-G de volledige controle over het plaatsen, kopiëren en wissen van de werken en de abonnee heeft slechts de mogelijkheid om de werken gedurende de periode van beschikbaarstelling ervan op zijn apparaat af te spelen (te beluisteren of te bekijken).

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2001/29/EG moet aldus worden uitgelegd dat een abonnee van een onlinestreamingdienst op aanvraag waarmee beschermde werken worden meegedeeld, deze werken niet reproduceert voor privégebruik in de zin van die bepaling wanneer hij in dat verband tevens gebruikmaakt van de aanvullende dienst van mededeling van offline streaming copies die worden opgeslagen in het geheugen van zijn apparaat, waarbij de aanbieder met behulp van technische voorzieningen in de zin van artikel 6 van die richtlijn de volledige controle behoudt over het plaatsen, kopiëren en wissen van de werken en de abonnee slechts de mogelijkheid heeft om de werken gedurende de periode van beschikbaarstelling ervan op zijn apparaat af te spelen (te beluisteren of te bekijken).

Artikel 3 van deze richtlijn moet aldus worden uitgelegd dat de in punt 1 bedoelde mededeling van offline streaming copies een beschikbaarstelling van de werken voor het publiek door de aanbieder op zodanige wijze dat deze voor de leden van het publiek op een door hen individueel gekozen plaats en tijd toegankelijk zijn in de zin van die bepaling vormt.”

- 📌 Conclusie AG: Offline downloads via streamingdienst gelden niet als privékopie als alleen aanbieder bestanden technisch beheert ([Boek9](#))
- 📌 AG HvJ EU: offline streamingkopieën zijn mededeling aan het publiek ([IE forum](#))

GERECHT – ARREST – T-491/24 (PUMA/EUIPO) – 22 oktober 2025 – ECLI:EU:T:2025:976 – arrest

Verordening (EG) nr. 207/2009 – Uniemerkt – Oppositieprocedure – Internationale inschrijving met aanduiding van de Europese Unie – Beeldmerk CMS Italy – Oudere internationale beeldmerken die een naar links springende roofkat afbeelden – Relatieve weigeringsgrond – Inbreuk op de reputatie – Mate van bekendheid – Zorgvuldigheidsplicht

CMS Costruzione macchine speciali SpA heeft een aanvraag gedaan voor een Uniemerkt met een afbeelding van een “roofkat” die lijkt op die van Puma. Het aangevraagde merk had betrekking op o.a. apparaten en werktuigmachines. Puma heeft hiertegen bezwaar gemaakt. Partijen verschillen van mening over de globale beoordeling van het bestaan en de mate van bekendheid van de oudere merken. Uiteindelijk heeft verzoekster, Puma SE, vernietiging gevorderd van de beslissing van het EUIPO van 4 juli 2024 (zaak R 2215/2019-5; hierna: „bestreden beslissing”).

Gerecht: De beslissing van de vijfde kamer van beroep van het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie (EUIPO) van 4 juli 2024 (zaak R 2215/2019-5) wordt vernietigd.

 Gerecht EU: mate van bekendheid Puma SE onjuist beoordeeld ([IE forum](#))

GERECHT – ARREST – T-351/24 (Devin EAD) – 29 oktober 2025 – ECLI:EU:T:2025:996 – arrest

Verordening (EG) nr. 207/2009 – Uniewoordmerk DEVIN – Nietigheidsprocedure – Absolute weigeringsgronden – Beschrijvend karakter – Geografische benaming – Onderscheidend vermogen verkregen door gebruik

Het Bulgaarse merk “DEVIN”, dat is ingeschreven voor mineraalwater en andere niet-alcoholische dranken, is als Uniemerkt geregistreerd. De Haskovo Kamer van Koophandel heeft nietigverklaring gevraagd, omdat “Devin” een geografische benaming is van een stad die bekendstaat om haar mineraalbronnen. Zij stelt dat het merk beschrijvend, misleidend en in strijd met de openbare orde is.

Verzoekster verzoekt het Gerecht de bestreden beslissing in die zin te wijzigen dat de beslissing van de nietigheidsafdeling van 29 januari 2016 wordt vernietigd en de vordering tot nietigverklaring van het litigieuze merk geheel (of, subsidiair, gedeeltelijk) af te wijzen en bijgevolg te gelasten dat de inschrijving van het litigieuze merk wordt gehandhaafd voor de volgende waren: primair, alle door dit merk aangeduide waren van klasse 32; subsidiair, de door dit merk aangeduide waren „mineraalwater; selterswater; bronwater; tafelwater; gearomatiseerd water; dranken met een vruchtensmaak; waters (dranken); selterswater; sodawater (spuitwater)” van klasse 32.

De vraag is o.a. of de kamer van beroep haar analyse van het door het gebruik van het litigieuze merk verkregen onderscheidend vermogen terecht heeft beperkt tot mineraalwater en selterswater.

Gerecht: Het beroep wordt verworpen.

HvJ en Gerecht – overig

C-44/25 P HvJ EU: hoger beroep Boehringer niet toegelaten ([IE forum](#))

T-651/24 Ondanks fonetische gelijkenis Poof/Puf is visuele indruk meestal doorslaggevend ([Boek9](#))

Gerecht EU: geen verwarringsgevaar tussen ETI PUF en ‘Poof!...and done’ ([IE forum](#))

- T-109/25 Gerecht EU: merken "WARDOGS" en "WATCHDOGS" stemmen te veel overeen (IE forum)
- T-381/24 FRUTARIA-beeldmerk beschrijvend is voor fruit en daarom nietig in klassen 29/31, maar geldig blijft voor exportdiensten (IE forum)
- T-586/24 Gerecht EU: niet-ontvankelijkheid van te laat ingediend beroep tegen nietigverklaring gemeenschapsmodel (IE forum)
- T-566/24 Verwarringsgevaar bevestigd: "LUX 1991" te veel op "LUX TOOLS" (IE forum)
- T-562/24 Geen prioriteit voor COLORATURA door eerdere Duitse aanvraag (IE forum)
- T-1174/23 EU-Gerecht: 'teampay' deels nietig wegens verwarringsgevaar met 'TEAMPLAY' (IE forum)

RECHTSPRAAK NL – Voornemen prejudiciële verwijzing – Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden – 7 oktober 2025 – ECLI:NL:GHARL:2025:6167

Richtlijn 96/9/EG – Richtlijn (EU) 2019/1024 – Handelsregister KvK – Databankenrecht – Begrip "hergebruik"

De Kamer van Koophandel (hierna: KvK) is beheerder van het handelsregister. Het handelsregister is door de KvK opgebouwd en onderhouden, deels met overheidsfinanciering. De VVZBI en haar leden (commerciële informatieleveranciers) hergebruiken grote delen van het handelsregister voor commerciële doeleinden. Op basis van artikel 7 Databankenrichtlijn heeft de KvK in 2021 nieuwe gebruiksvoorwaarden vastgesteld, waarin zij toestemming eist voor substantieel of systematisch hergebruik

De VVZBI betwist dat aan de KvK het databankenrecht op het handelsregister toekomt. Zij betwist dat de KvK als fabrikant in de zin van artikel 7 van de Databankenrichtlijn kan worden gekwalificeerd, omdat zij geen risico loopt bij de exploitatie van het handelsregister. De Nederlandse Staat zal immers tekorten aanvullen, als de uitgaven niet volledig door de baten kunnen worden bestreken. De VVZBI betwist daarom dat de KvK met een beroep op een databankenrecht hergebruik van handelsregistergegevens aan haar toestemming kan onderwerpen.

De vraag is o.a. of de KvK kan worden aangemerkt als 'fabrikant' van een databank in de zin van artikel 7 van de Databankenrichtlijn. Indien de KvK fabrikant is, rijst de vraag hoe het begrip "hergebruik" moet worden uitgelegd.

- Hof Arnhem-Leeuwarden legt HvJ EU vragen voor over databankenrecht KvK en 'hergebruik' Handelsregister (IT&recht)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-573/25 (Suzhou Anri Child Products), verwijzing uit **Duitsland** over **handhaving IE-rechten**, en de vraag of door verweerder gemaakte **advocaatkosten** na intrekking van voorlopige maatregel krachtens het Unierecht als **gerechtskosten** of als **schadevergoeding** moeten worden aangemerkt
- C-601/25 (Stowarzyszenie Artystów Wykonawców SAWP), verwijzing uit **Polen** over een regelgeving volgens welke **collectieve beheerorganisaties** gebruikers kunnen gelasten informatie te verstrekken over hun (**onrechtmatige**) **gebruik van auteursrechten**, **zonder dat er een gerechtelijke procedure is** (of wordt) **gestart**.

- C-616/25 (Elektrizace železnic Praha), verwijzing uit **Slowakije** over uitleg van **art. 91, lid 1 verordening 6/2002** en de vraag of de **rechter** de bij hem aanhangige procedure over een **vermeende inbreuk op een Uniemodel slechts mag schorsen** indien de vordering tot nietigverklaring van het Uniemodel **al daarvoor bij het EUIPO** was ingesteld.

CONSULTATIE

Geoblockingverordening – evaluatie, Raadplegingsperiode 6 oktober 2025 - 29 december 2025 ([EC](#))

Internationaal recht

RECHTSPRAAK NL – Hoge Raad – 3 oktober 2025 – [ECLI:NL:HR:2025:1435](#)

Kort geding. Internationaal publiekrecht. Onrechtmatige daad. Wapenhandelsverdrag, EUGS, art. 31 en 32 Weens Verdragenverdrag. Besluit strategische goederen (Bsg) en AV009. Mocht rechter de Staat bevelen uitvoer van F-35-onderdelen naar Israël stop te zetten?

A Judicial Compromise ([Verfassungsblog](#))

On 3 October 2025, the Supreme Court of the Netherlands handed down its judgment concerning the export of parts for the F-35 jet fighter to Israel. We highlight two notable elements. First, the Court did not follow the teleological interpretation typically taken by the ECJ. Another approach to interpretation of international and EU law could have led to a (partly) different outcome of the case. Second, we agree that, given the State's discretionary power, civil courts must exercise restraint when dealing with foreign policy and national or international security.

Institutioneel

GERECHT – ARREST – [T-384/20 RENV \(OC/Commissie\)](#) – 1 oktober 2025 – [ECLI:EU:T:2025:925](#) – [arrest](#)

Niet-contractuele aansprakelijkheid – Persbericht – Verwerking van persoonsgegevens – Vermoeden van onschuld – Beginsel van behoorlijk bestuur – Zorgvuldigheidsplicht – Vertrouwelijkheid van de onderzoeken van OLAF – Voldoende gekwalificeerde schending van een rechtsregel die particulieren rechten toekent – Causaal verband – Schade

Verzoekster is een Griekse academisch onderzoekster op het gebied van toepassingen in o.a. nanotechnologie. Zij heeft in 2007 bij de Europese Onderzoeksraad een onderzoeksvoorstel voor een project ingediend. De subsidie van maximaal 1 128 400 EUR is toegekend aan de betrokken Griekse universiteit als hoofdbegunstigde, aan verzoekster als hoofdonderzoekster en aan een andere onderzoeksinstituut. Het project is uitgevoerd in een laboratorium van de betrokken Griekse universiteit, dat onder leiding stond van verzoeksters vader.

Na een financiële audit achteraf kwam ERCEA tot de slotsom dat de personeelskosten voor 245 525,43 EUR niet subsidiabel waren en is besloten dit bedrag terug te vorderen bij de betrokken Griekse universiteit. OLAF heeft besloten een onderzoek te openen naar eventuele onregelmatigheden of fraude bij de uitvoering van het project. Het onderzoeksverslag heeft OLAF naar de nationale gerechtelijke autoriteiten gestuurd met de aanbeveling om procedures in te leiden tegen verzoekster, haar vader en

bepaalde personeelsleden van de universiteit wegens fraude en valsheid in geschrifte. In 2020 heeft OLAF het litigieuze persbericht op zijn website gepubliceerd.

Verzoekster vordert schadevergoeding van de Commissie. Olaf zou door het litigieuze persbericht te publiceren, de bepalingen van verordening (EU) 2018/1725 inzake de verwerking van persoonsgegevens hebben geschonden.

Na de vernietiging door het HvJ en de terugverwijzing van de zaak naar het Gerecht wordt de zaak krachtens artikel 191 van het Reglement voor de procesvoering van het Gerecht door het arrest in hogere voorziening aanhangig bij het Gerecht en moet die rechterlijke instantie zich opnieuw uitspreken over alle door de verzoekende partij aangevoerde middelen tot vernietiging, met uitsluiting van de elementen van het dictum die niet zijn vernietigd door het Hof en van de overwegingen die de noodzakelijke grondslag voor die elementen vormen, aangezien die elementen kracht van gewijsde hebben gekregen (zie arrest van 26 januari 2022, Intel Corporation/Commissie, T-286/09 RENV, EU:T:2022:19, punt 80 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

Gerecht: De Europese Commissie wordt veroordeeld tot betaling van een bedrag van 50 000 EUR aan OC.

OVERIG

Does the Law Speak the Same Language in War as in Peace? ([European law blog](#))

Interstatelijke zaken

EHRM – ARREST – Georgië t. Rusland (IV) – 14 oktober 2025 – [39611/18](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1014JUD003961118](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Conflict Georgië en Rusland – Arrest EHRM over schending mensenrechten door Rusland – Schadevergoeding

Het EHRM heeft in deze interstatelijke zaak tussen Georgië en Rusland over de gevolgen van het conflict in 2008, Rusland bevolen € 252.940.000 aan schadevergoeding te betalen. Deze uitspraak volgt op het oordeel uit 2024 dat Rusland zich schuldig heeft gemaakt aan systematische mensenrechtenschendingen tegen etnische Georgiërs, zoals onrechtmatige detentie, geweld, eigendomsbeperkingen en het ontzeggen van onderwijs in het Georgisch. De claims zijn onderbouwd voor minstens 29.746 slachtoffers. Georgië moet de schadevergoeding binnen 18 maanden na betaling door Rusland aan de individuele slachtoffers uitkeren.

IPR

HvJ – ARREST – C-551/24 (Deutsche Lufthansa) – 9 oktober 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:771 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Verbintenissen uit overeenkomst – Luchtvaartclaim – Overdracht van schuldvordering aan incassobureau – Plaats van uitvoering van de verbintenis – Plaats in een lidstaat waar de diensten volgens de vervoersovereenkomst zijn of hadden moeten worden verstrekt

AirHelp heeft bij de Poolse rechtbank een vordering ingediend tegen Lufthansa voor €250 plus rente, als compensatie wegens vertraging van een vlucht. Volgens Lufthansa is niet de Poolse rechter, maar de Duitse rechter bevoegd omdat de partijen niet rechtstreeks door een vervoersovereenkomst zijn verbonden; de vordering is gebaseerd op een cessie (overdracht) van een schuldvordering door een consument aan AirHelp.

Hof: Artikel 7, punt 1, onder b), tweede streepje, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een gerecht van een lidstaat overeenkomstig deze bepaling bevoegd is om kennis te nemen van een beroep tot compensatie dat tegen een op het grondgebied van een andere lidstaat gevestigde luchtvaartmaatschappij is ingesteld door een vennootschap die cessionaris is van de schuldvordering van een passagier die uit de uitvoering van een met die luchtvaartmaatschappij gesloten vervoersovereenkomst is ontstaan, voor zover dat gerecht het gerecht is van de plaats waar de diensten krachtens die overeenkomst zijn of hadden moeten worden verstrekt.

- e Deutsche Lufthansa v AirHelp Germany. More on forum contractus of assigned claims viz delayed flights: an area where the now withdrawn EC proposal on the PrivIntLaw implications of assignment might have helped.... ([GAVCLAW](#))

HvJ – ARREST – C-540/24 (Cabris Investments) – 9 oktober 2025 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:766 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Werkingssfeer – Forumkeuzebeding – Partijen die woonplaats hebben in hetzelfde derde land – Grensoverschrijdend aspect – Gevolgen Brexit

Cabris Investments en Revetas, beiden gevestigd in het Verenigd Koninkrijk, hebben een overeenkomst gesloten waarin is bepaald dat bij geschillen de Oostenrijkse handelsrechter bevoegd is. Cabris Investments heeft bij de verwijzende rechter een vordering ingesteld tot veroordeling van Revetas tot betaling van bepaald bedrag. Revetas betwist de internationale bevoegdheid van de verwijzende rechter.

De verwijzende rechter wil weten of artikel 25, lid 1, van de verordening zo moet worden uitgelegd dat deze bepaling van toepassing is in een situatie waarin twee partijen bij een overeenkomst, die beiden woonplaats hebben in het Verenigd Koninkrijk, tijdens de in het terugtrekkingsakkoord vastgestelde overgangperiode een forumkeuzebeding overeenkomen waarin zij bepalen dat een rechterlijke instantie van een lidstaat bevoegd zal zijn om kennis te nemen van hun geschil wanneer het geding tussen die partijen pas na afloop van die overgangperiode bij de rechter aanhangig wordt gemaakt.

Gelet op de bewoordingen en de context van artikel 25 en de doelstellingen die de Unie nastreeft, zoals de goede werking van de interne markt en de totstandbrenging van een ruimte van vrijheid (autonomie van partijen), veiligheid en recht is het Hof van oordeel dat artikel 25 van toepassing is.

Uit rechtspraak van het Hof blijkt dat het enkele feit dat er een bevoegde rechter van een andere lidstaat is aangewezen dan die waarin de contractpartijen gevestigd zijn, de betrokken situatie een

internationaal karakter geeft. Van dit vereiste voor toepassing van artikel 25 is in dit geval sprake volgens het Hof.

Hof: Artikel 25, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat deze bepaling van toepassing is in een situatie waarin twee partijen bij een overeenkomst, die beiden woonplaats hebben in het Verenigd Koninkrijk, tijdens de overgangperiode waarin het Terugtrekkingsakkoord VK en Noord-Ierland/EU, een forumkeuzebeding overeenkomen waarin zij bepalen dat een rechterlijke instantie van een lidstaat bevoegd zal zijn om kennis te nemen van de geschillen die uit die overeenkomst voortvloeien, ook wanneer het geschil tussen die partijen pas na afloop van die periode bij deze rechterlijke instantie aanhangig wordt gemaakt.

- 📌 CJEU, Case C-540/24, Cabris Investment: Jurisdiction Clause in Favour of EU Court is Subject to Art. 25 Brussels Ia even if both Parties are Domiciled in the Same Third State (conflict of laws)
- 📌 Cabris Investments v Revetas Capital Advisors. A very open door kicked open by the CJEU: Brexit has no impact on validity of choice of court by UK domiciled companies. (GAVCLAW)

HvJ – ARREST – C-682/23 E.B. (Prorogation de compétence) – 23 oktober 2025 – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:827 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1215/2012 (Brussel I bis) – Justitiële samenwerking in burgerlijke zaken – Forumkeuzebeding uit onderaannemingscontract – Derde als cessionaris van een vordering

De Poolse vennootschap E.B. vordert schade van de Poolse vennootschap K.P. bij een Roemeens gerecht. Deze vordering heeft E.B. overgedragen gekregen van E.S.A., een vennootschap naar Roemeens recht. E.B. beroept zich op een forumkeuzebeding uit het onderaannemingscontract tussen K.P. en E.S.A., andere partijen dus. In dat contract stond dat geschillen worden beslecht door het gerecht van de “contractant”. In het contract wordt de precieze draagwijdte van de term “contractant” niet gepreciseerd.

De Roemeense rechter stelt in het kader van het geding tussen E.B. en K.P., het Hof een prejudiciële vraag over de rechterlijke bevoegdheid.

Hof: Artikel 25, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een derde als cessionaris van een schadevordering die voortvloeit uit de niet-uitvoering van een contract waarin een forumkeuzebeding is opgenomen, zich op dat beding kan beroepen jegens de oorspronkelijke medecontractant als gecedeerde schuldenaar van die vordering, onder dezelfde voorwaarden als die waaronder de andere oorspronkelijke partij bij dat contract zich daarop had kunnen beroepen jegens die medecontractant, met het oog op de invordering van die schadevordering en zonder de toestemming van die schuldenaar, in een situatie waarin volgens het op dat contract toepasselijke nationale recht, zoals uitgelegd in de nationale rechtspraak, een cessie van een vordering niet alleen leidt tot de overgang van de vordering zelf naar het vermogen van de cessionaris, maar ook tot de overgang van de daaraan verbonden rechten, waaronder het recht om de toepassing te eisen van een in dat contract opgenomen overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegd gerecht, tenzij de oorspronkelijke partijen bij het contract uitdrukkelijk zijn overeengekomen dat dit beding niet aan hen kan worden tegengeworpen in geval van cessie aan een derde van een uit dat contract voortvloeiende vordering.

- 📌 The impact of full (rights and obligations) and partial (rights only) assignment on choice of court under Article 25 Brussels Ia. The CJEU in E.B. v K.P. (GAVCLAW)

HvJ – ARREST – C-398/24 (Pome) – 30 oktober 2025 – Estland – ECLI:EU:C:2025:843 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Forumkeuzebeding – Nietig wat haar materiële geldigheid betreft krachtens het recht van de lidstaat waar de zaak aanhangig is gemaakt

A en B hebben samen in Portugal een appartement gekocht waar zij zijn gaan samenwonen. Zij hebben een overeenkomst gesloten op grond waarvan A zijn aandeel van 50 % in de mede-eigendom van dat appartement aan B heeft overgedragen. Als tegenprestatie heeft B een schuld jegens A erkend, waarvan het bedrag met name het feit weerspiegelt dat A voor een bedrag van 150 000 EUR heeft bijgedragen aan de aankoop en de renovatie van het appartement en dat B zich door de verwerving van de volle eigendom van dat appartement met dat bedrag heeft verrijkt.

Partijen zijn overeengekomen dat het Estse materiële recht op deze overeenkomst van toepassing is en dat de rechter in Estland de bevoegde rechter is. Op basis van dit forumkeuzebeding heeft A bij de Estse rechter een vordering tot betaling van een schuldvordering tegen B ingesteld.

Die rechter heeft zich onbevoegd verklaard. Een forumkeuzebeding zou volgens deze rechter in Estland alleen geldig zijn indien zij betrekking heeft op de economische of beroepsactiviteit van beide contractpartijen, hetgeen in casu niet het geval is.

Hof: Artikel 25, lid 1, van verordening (EU) nr. 1215/2012 moet aldus worden uitgelegd dat een voorwaarde die wordt gesteld in het nationale recht dat van toepassing is in de lidstaat van het gerecht waarvan de bevoegdheid tussen contractpartijen is overeengekomen, volgens welke een tussen natuurlijke personen gesloten overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegd gerecht slechts geldig is indien het betrokken geschil verband houdt met de economische of beroepsactiviteit van die partijen, geen grond is op basis waarvan de overeenkomst „nietig is wat haar materiële geldigheid betreft” in de zin van die bepaling.

- e** The CJEU in [Pome]: Member States cannot hide rules clearly restrictive of choice of court behind Article 25 Brussels Ia's lex fori prorogati rule. Re-emphasises party autonomy as a foundational principle under Brussels Ia. (GAVCLAW)

The judgment is yet again solid evidence of the status of party autonomy as a foundational principle under Brussels Ia.

HvJ – CONCLUSIE – C-516/24 (Winderwill) – 2 oktober 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:750 – conclusie

Verordening (EG) nr. 4/2009 – Onderhoudsverplichtingen – Aanhangig making van zaak bij gerecht – Indiening van verzoek om rechtsbijstand met ontwerp van het wijzigingsverzoek in afwachting van formele indiening na verlening rechtsbijstand – Latere indiening wijzigingsverzoek in andere lidstaat – Begrip stuk dat „gelijkwaardig” is met een stuk dat het geding inleidt

LG woont in Duitsland. Zijn zoon BC woont in Zweden. In 2021 heeft BC bij de Duitse rechter een verzoek om rechtsbijstand ingediend met het oog op een wijzigingsverzoek betreffende onderhoudsverplichtingen. BC heeft het concept van het wijzigingsverzoek bijgevoegd, onder vermelding dat dit verzoek formeel zou worden ingediend in het geval van verlening van de rechtsbijstand.

In 2022, voordat de Duitse rechter zich over het verzoek om rechtsbijstand had uitgesproken, heeft LG bij Zweedse rechter een wijzigingsverzoek betreffende zijn onderhoudsverplichtingen jegens BC ingediend.

Op 21 juli 2022 heeft BC het wijzigingsverzoek formeel ingediend bij de Duitse rechter nadat rechtsbijstand is verleend.

De verwijzende (Duitse) rechter wil de bevoegdheid vaststellen van het gerecht waarbij de zaak het eerst is aangebracht in de zin van artikel 12 van verordening nr. 4/2009. Is dat de Duitse rechter of de Zweedse rechter? Hij vraagt zich af of het door BC bij hem ingediende verzoek om rechtsbijstand met het oog op de toetsing van zijn eigen bevoegdheid kan worden aangemerkt als een stuk dat gelijkwaardig is met een stuk dat het geding inleidt in de zin van artikel 9, onder a), van deze verordening.

A-G geeft het Hof in overweging om de prejudiciële vraag te beantwoorden als volgt: Een verzoek om rechtsbijstand waarbij enkel het ontwerp is gevoegd van het wijzigingsverzoek betreffende onderhoudsverplichtingen dat in geval van verlening van die bijstand formeel zal worden ingediend, vormt geen ‚gelijkwaardig stuk’ in de zin van artikel 9, onder a), van verordening (EG) nr. 4/2009.

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad – 17 oktober 2025 – [ECLI:NL:PHR:2025:779](#)

Verordening (EU) nr. 1215/2012 (Brussel Ibis) – Bevoegdheid Nederlandse rechter – Pluraliteit van verweerders – Nauwe samenhang met vordering tegen Nederlandse ankergedaagde – Mededingingsrechtelijk vermoeden van beslissende invloed moeder op dochter.

Volgens artikel 8, punt 1 van Verordening 1215/2012 kan een eiser ervoor kiezen om in één procedure naast de gedaagde met woonplaats in de lidstaat van de aangezochte rechter ('de ankergedaagde') ook partijen die woonplaats hebben in andere lidstaten te dagvaarden. Daartoe is vereist dat de vordering tegen die andere partijen nauw samenhangt met de vordering tegen de ankergedaagde. Is aan dat vereiste voldaan, dan kan de aangezochte rechter zich bevoegd verklaren ten aanzien van de gedaagden die hun woonplaats in een andere lidstaat hebben. Berechting door hetzelfde gerecht kan voorkomen dat in samenhangende rechtszaken door rechters verschillend wordt geoordeeld.

In deze zaak is de rechtbank Amsterdam hoe dan ook bevoegd om kennis te nemen van de vorderingen van MTB tegen Heineken. In geschil is of deze rechtbank tevens bevoegd is om kennis te nemen van de vorderingen van MTB tegen AB, een te Athene gevestigde bierbrouwer die onderdeel is van het Heineken concern.

Vervolg op [C-393/23 \(Athenian Brewery en Heineken\)](#).

De conclusie strekt tot verwerping van zowel het principaal cassatieberoep als het incidenteel cassatieberoep. De P-G concludeert dat ook ná de prejudiciële beslissing van het HvJ dat geen van de klachten van Heineken c.s. slaagt. Hij wijzigt zijn eerdere conclusie dus niet.

Kansspelen

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-718/23 t/m C-721/23 en C-60/24 (Anesar-CV e.a.) – 16 oktober 2025 – ECLI:EU:C:2025:797 – geen conclusie – arrest

Artikel 49 VWEU – Vrijheid van vestiging – Kansspelen – Regionale regeling – Minimumafstanden – Beperking in tijd van exploitatie – Moratorium op verlening van nieuwe vergunningen of toelatingen voor exploitatie – Rechtvaardiging – Evenredigheid

De Spaanse kansspelwetgeving waarin o.a. afstandsvereisten zijn vastgelegd en er een moratorium op nieuwe vergunningen is ingesteld is volgens verzoeksters in strijd met het EU-recht. De maatregelen zouden niet noodzakelijk of evenredig zijn en vormen een ongerechtvaardigde beperking van de vrijheid van vestiging en het vrij verkeer van diensten binnen de EU. Verzoeksters hebben daarom een beroep tot nietigverklaring ingediend.

België en vijf andere lidstaten hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 49 VWEU verzet zich niet tegen een nationale regeling die marktdeelnemers in de kansspelsector, ten eerste, bepaalde minimumafstanden oplegt tussen kansspelinrichtingen en specifiek voor weddenschappen bestemde inrichtingen enerzijds, en bepaalde onderwijsinstellingen anderzijds, evenals tussen bepaalde speelinstellingen onderling, ten tweede, een beperking in de tijd oplegt van de exploitatie van zogenoemde „categorie B”-speelautomaten en amusementsautomaten met prijzen die zijn geïnstalleerd in gelegenheden in de sector van hotels, restaurants en cafés en, ten derde, een moratorium instelt op de verlening van nieuwe vergunningen of toelatingen voor de exploitatie van kansspelinrichtingen, voor zover de nationale rechter tot de slotsom komt dat deze beperkingen kunnen worden aanvaard op grond van de uitzonderingen waarin het VWEU uitdrukkelijk voorziet of kunnen worden gerechtvaardigd om dwingende redenen van algemeen belang, geschikt zijn om de verwezenlijking van de nagestreefde doelstellingen te waarborgen en niet verder gaan dan noodzakelijk is om deze doelstellingen te bereiken.

HvJ – CONCLUSIE – C-198/24 (Mr Green Limited) – 30 oktober 2025 – A-G Emiliou – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:852 – conclusie

Verordening (EU) nr. 655/2014 (EAPD) – Grensoverschrijdende inning van schuldvorderingen – Europees bevel tot conservatoir beslag op bankrekeningen – Online kansspelen – Voorwaarde “periculum in mora” – Reëel risico op verloren gaan van tegoeden

Samenvatting onder: civiel

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-405/25 (Bhatzlacha Dreidel Europe), verwijzing uit **Roemenië** over een nationale belastingheffing op **kansspelen** ('verslavingsheffing') en de vraag of deze in strijd is met **richtlijn 2020/262 (inzake accijns)** en het **gelijkwaardigheidsbeginsel**, en of de heffing leidt tot een **oneerlijke concurrentiepositie** voor Roemeense marktdeelnemers waarmee het in strijd is met **art. 56 VWEU**

Landbouw en visserij

**HvJ – ARREST – C-294/23 P (Bulgarije/Commissie) – 23 oktober 2025 – ECLI:EU:C:2025:823
conclusie – arrest**

Verordening (EU) nr. 1306/2013 – ELGF en Elfpo – Niet in overeenstemming met het Unierecht gedane uitgaven – Conformiteitsgoedkeuring – Terugvordering – Termijnen – Rechten van de verdediging – Motiveringsplicht – Zorgvuldigheidsplicht – Beginsel van loyale samenwerking – Beginsel van behoorlijk bestuur

Bulgarije verzoekt het Hof om vernietiging van het arrest van het Gerecht EU in zaak T-235/21. In dat arrest heeft het Gerecht het beroep tot nietigverklaring van uitvoeringsbesluit (EU) 2021/261 van de Commissie van 17 februari 2021 ongegrond verklaard. Dat besluit strekte tot onttrekking aan financiering door de EU van bepaalde uitgaven die de lidstaten hebben verricht in het kader van het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo), voor zover dit besluit betrekking heeft op bepaalde uitgaven van de Republiek Bulgarije.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – C-267/24 (Kanevi Komers DS) – 23 oktober 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:829 – geen conclusie – arrest

Gedelegeerde verordening (EU) nr. 640/2014 – Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) – Rechtstreekse steunverlening – Onjuiste steunaanvraag – Te hoge aangiften van arealen – Administratieve sancties – Toepasselijkheid van artikel 19 bis na de intrekking van gedelegeerde verordening nr. 640/2014

Kanevi Komers heeft een aanvraag ingediend voor landbouwsteun. Na administratieve en terreincontroles heeft het bedrijf een deel van zijn aanvraag ingetrokken via een schriftelijke brief aan het Fonds voor landbouw (DFZ).

Deze intrekking is geweigerd omdat die niet via het geïntegreerd beheers- en controlesysteem (GBCS) was ingediend, en omdat er al een controle was gepland. De DFZ heeft vervolgens steun toegekend op basis van het volledige aangegeven areaal, de bedragen verminderd wegens overlappingen tussen percelen en sancties opgelegd op grond van artikel 19 bis van gedelegeerde verordening (EU) nr. 640/2014.

Volgens Kanevi Komers was haar schriftelijke kennisgeving wél geldig volgens artikel 15 van gedelegeerde verordening nr. 640/2014 en artikel 14 van het Bulgaarse besluit nr. 5, zolang geen controle was aangekondigd. Volgens haar had de DFZ dus ten onrechte het verzoek tot intrekking geweigerd en sancties opgelegd.

Hof: Artikel 15, lid 1, van gedelegeerde verordening (EU) nr. 640/2014 verzet zich niet tegen een nationale regeling die de steunaanvrager verplicht om de bevoegde nationale autoriteit uitsluitend via een daartoe bestemd IT-platform in kennis te stellen van fouten of wijzigingen in de steun- of betalingsaanvraag, mits de door de betrokken Unieregeling nagestreefde doelstellingen en de algemene beginselen van het Unierecht in acht worden genomen, in het bijzonder het rechtszekerheids- en het evenredigheidsbeginsel.

Artikel 15, lid 1, van gedelegeerde verordening nr. 640/2014, moet aldus worden uitgelegd dat ten eerste, de bevoegde nationale autoriteit voor de toepassing van administratieve sancties bij een onjuiste steun- of betalingsaanvraag moet aantonen dat niet is voldaan aan de twee in die bepaling gestelde

voorwaarden, met inachtneming – voor zover het gelijkwaardigheids- en het doeltreffendheidsbeginsel daarin zijn geëerbiedigd – van de regels voor de bewijsvoering, de voorwaarden voor de ontvankelijkheid van de bewijsmiddelen en de beginselen inzake de beoordeling van de kracht van het bewijs alsmede het in het nationale recht vereiste bewijsniveau en, ten tweede, deze bepaling toelaat dat een begunstigde zijn steun- of betalingsaanvraag wijzigt of intrekt zolang hem niet is meegedeeld dat de bevoegde autoriteit een controle heeft verricht of in zijn aanvraag een niet-naleving heeft vastgesteld.

Artikel 15, lid 1, van gedelegeerde verordening nr. 640/2014, verzet zich tegen, ten eerste, een nationale bepaling op grond waarvan de steunaanvrager zijn aanvraag niet kan intrekken wanneer hij ter plaatse is gecontroleerd en op de hoogte is gebracht van vastgestelde niet-nalevingen die alleen verband houden met de arealen en/of dieren waarop de aanvraag betrekking heeft, en, ten tweede, een praktijk van de bevoegde nationale autoriteit op grond waarvan de begunstigde van de steun niet in kennis wordt gesteld van de controle ter plaatse, noch van het resultaat van die controle.

HvJ – ARREST – C-466/24 (Venshova) – 23 oktober 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:830 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2021/2115 – Verordening (EU) nr. 1307/2013 – Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) – Rechtstreekse betalingen aan landbouwers – Steun voor de strategische plannen Rechtsgrondslag voor het gebruik van die arealen – Wijze van registratie – Te hoge aangiften van arealen – Administratieve sancties – Toepasselijkheid van artikel 19 bis na intrekking van gedelegeerde verordening nr. 640/2014

De Bulgaarse landbouwer LQ heeft een aanvraag ingediend voor areaalgebonden landbouwsteun. De DFZ (Staatsfonds Landbouw) heeft de steun goedgekeurd, maar deze verlaagd vanwege te hoge aangiften van percelen, en sancties opgelegd krachtens artikel 19 bis van gedelegeerde verordening (EU) nr. 640/2014.

LQ heeft dit besluit betwist omdat het niet was gemotiveerd: het vermeldde niet welke gegevens of controles aan de beslissing ten grondslag lagen en niet welke onregelmatigheden waren vastgesteld.

Volgens de DFZ moeten landbouwers volgens artikel 41, leden 3 en 4, van de Bulgaarse wet ZPZP vóór 31 mei de rechtsgrondslag voor het gebruik van hun percelen in het nationale register hebben vastgelegd. LQ had volgens administratieve controles grotere oppervlakten opgegeven dan geregistreerd waren, waardoor de DFZ de steun verlaagde en sancties oplegde.

Hof: Artikel 32, lid 2, onder a), en artikel 36, leden 2 en 5, van verordening (EU) nr. 1307/2013 verzetten zich niet tegen een nationale regeling of praktijk op grond waarvan een landbouwer het recht op betaling van steun kan worden onzegd voor arealen waarvoor hij met het oog op het gebruik ervan een overeenkomst heeft gesloten voor het betrokken jaar, maar die overeenkomst niet binnen de in het nationale recht vastgestelde termijnen in het daartoe bestemde geautomatiseerde gegevensbestand werd geregistreerd als rechtsgrondslag voor het gebruik van die arealen, mits de door de betrokken Unieregeling nagestreefde doelstellingen en de algemene beginselen van het Unierecht in acht worden genomen, in het bijzonder het rechtszekerheids- en het evenredigheidsbeginsel.

HvJ – ARREST – C-546/24 (Killybegs Fishing Enterprises e.a.) – 30 oktober 2025 – Ierland – ECLI:EU:C:2025:844 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 1224/2009 – Gemeenschappelijk visserijbeleid – Weging van visserijproducten – Plaats van de weging in geval van controle – Mogelijkheid voor de bevoegde autoriteiten om te eisen dat visserijproducten worden gewogen op de plaats van aanlanding voordat zij naar elders worden vervoerd

Het betreft een geschil over het besluit van de toezichthouder om de door een vissersvaartuig gevangen visserijproducten te wegen op de plaats van aanlanding in Ierland voordat zij naar elders worden vervoerd.

Hof: Artikel 61, lid 1, van verordening (EG) nr. 1224/2009 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een lidstaat heeft voorzien in een afwijking van artikel 60, lid 2, van deze verordening door een door de Commissie goedgekeurd controleplan aan te nemen, de bevoegde autoriteit van die lidstaat op grond van artikel 60, lid 6, van die verordening niettemin kan verlangen dat hoeveelheden visserijproducten die voor het eerst worden aangeland in die lidstaat, op de plaats van aanlanding worden gewogen voordat zij naar elders worden vervoerd.

HvJ – CONCLUSIE – C-163/24 (Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice en Curtea de Apel București) – Grote Kamer – 2 oktober 2025 – A-G Rantos – ECLI:EU:C:2025:746 – conclusie

Verordening (EG) nr. 1782/2003 – Verordening (EG) nr. 796/2004 – Artikel 267 VWEU – Rechtstreekse steunverlening – Uitsluiting van steun vanwege te hoge aangifte oppervlakte perceel – Begrip ‘feitelijk juiste gegevens’ – Onnauwkeurige cartografische kaarten – Staatsaansprakelijkheid – Niet stellen van prejudiciële vraag – Kennelijke schending?

Een landbouwer heeft oppervlakte steun aangevraagd en daarvoor een te hoog landbouwareaal aangegeven. Hij wordt uitgesloten van steun. Volgens de landbouwer was de te hoge aangifte veroorzaakt doordat de topografische kaarten van de bevoegde autoriteit onvoldoende nauwkeurig waren. De te hoge aangifte was volgens de landbouwer niet opzettelijk. Hij stelt de staat aansprakelijk voor schending van EU recht, o.a. artikel 20 verordening (EG) nr. 1782/2003 (topografische kaarten) en voor het niet stellen van een prejudiciële vraag.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 20, lid 1, van verordening (EG) nr. 1782/2003 kan er niet toe strekken rechten toe te kennen aan particulieren en met name aan aanvragers van rechtstreekse betalingen.

Artikel 68, lid 1, van verordening (EG) nr. 796/2004, gelezen in samenhang met artikel 12 van die verordening, moet aldus worden uitgelegd dat het begrip ‘feitelijk juiste gegevens’ in de eerste van die bepalingen zowel de correcte aangifte van de oppervlakten als de correcte identificatie van het geëxploiteerde perceel en de grenzen daarvan door de landbouwer omvat.

Artikel 267 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het feit dat de verwijzende rechter in de omstandigheden van het hoofdgeding het Hof geen prejudiciële vraag over de uitlegging van artikel 68, lid 1, van verordening nr. 796/2004, heeft voorgelegd, onder voorbehoud van de definitieve beoordeling door die rechter, geen kennelijke schending van het Unierecht vormt die kan leiden tot aansprakelijkheid van de betrokken lidstaat.”

CONSULTATIE

Dierenwelzijn – modernisering van de EU-wetgeving voor bepaalde landbouwhuisdieren, Raadplegingsperiode 19 september 2025 - 12 december 2025 ([EC](#))

LHBTI-rechten

NOOT – EHRM 12 juni 2025, [Th. T. Tsjechië](#)

A (binary) right to self-determination: T.H. v. Czech Republic ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

- Europese Commissie presenteert nieuwe strategie voor de gelijkheid van lhbtq+’ers in de EU ([ECER](#))
- Pre-print article on SSRN on “Mirin” and the Future of Cross-Border Gender Recognition ([conflict of laws](#))
- Rainbow Europe or Rainbow Washing? ([Verfassungsblog](#))

EHRM factsheets en guides

- [Homosexuality: criminal aspects](#)
- [Sexual orientation issues](#)
- [Thematic factsheet: LGBTI persons' rights](#)

Luchtvaart

HvJ – ARREST – [C-551/24 \(Deutsche Lufthansa\)](#) – 9 oktober 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:771 – geen conclusie – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Verbintenissen uit overeenkomst – Luchtvaartclaim – Overdracht van schuldvordering aan incassobureau – Plaats van uitvoering van de verbintenis – Plaats in een lidstaat waar de diensten volgens de vervoersovereenkomst zijn of hadden moeten worden verstrekt

Samenvatting onder: [IPR](#)

HvJ – ARREST – C-218/24 (Iberia Líneas Aéreas de España) – 16 oktober 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:794 – geen conclusie – arrest

Verdrag van Montreal – Aansprakelijkheid luchtvaartmaatschappijen bij verlies van bagage – Begrip ‚bagage’ – Verlies van huisdier van passagier – Vergoeding voor immateriële schade

Twee passagiers hebben hun hond meegenomen op reis. Vanwege de grootte en het gewicht van de hond moest deze in een reisbench in het ruim van het vliegtuig. De passagiers hebben de reisbench waarin de hond zich bevond, afgegeven bij de incheckbalie. De hond is uit de reisbench ontsnapt en rond het vliegtuig gaan rennen en daarna niet meer teruggevonden.

Op grond van artikel 17, lid 2 het Verdrag van Montreal moet de luchtvaartmaatschappij een daarin vastgestelde maximum schadevergoeding betalen voor verlies van bagage. De passagiers vinden die vergoeding te laag. De verwijzende rechter vraagt zich af of het huisdier is aan te merken als „bagage”.

Het Hof wijst erop dat als een passagier van mening is dat de aansprakelijkheidslimiet te laag is, dat dan overeenkomstig artikel 22, lid 2, van het Verdrag van Montreal de mogelijkheid bestaat om deze limiet te verhogen door middel van een bijzondere verklaring omtrent belang bij de aflevering en tegen betaling van een eventueel verhoogd tarief, mits de luchtvervoerder daarmee instemt. De passagiers hebben geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Huisdieren vallen volgens het HvJ dan onder het begrip „bagage” uit artikel 17 Verdrag van Montreal.

Hof: Artikel 17, lid 2, van het op 28 mei 1999 te Montreal gesloten Verdrag van Montreal moet aldus worden uitgelegd dat huisdieren niet zijn uitgesloten van het begrip „bagage” in de zin van deze bepalingen.

- EU-Hof: huisdieren zijn niet uitgesloten van het begrip ‚bagage’ ([ECER](#))
- Pets as baggage in air travel - CJEU in Iberia (C-218/24) ([ECLB](#))
- Sentient Companions Classified As Baggage ([Verfassungsblog](#))

HvJ – ARREST – C-399/24 (AirHelp) – 16 oktober 2025 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:791 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 261/2004 – Luchtvaartclaim – Begrip ‚buitengewone omstandigheden’ – Begrip ‚redelijke maatregelen’ om een buitengewone omstandigheid te voorkomen of de gevolgen ervan te ondervangen – Vliegtuig dat tijdens de vorige vlucht door de bliksem is getroffen en daarom aan een verplichte inspectie werd onderworpen

De vlucht van een passagier is vertraagd door blikseminslag en de verplichte veiligheidsinspectie. Volgens de vliegtuigmaatschappij is dit een buitengewone omstandigheid. De vliegtuigmaatschappij heeft een vervangend vliegtuig gecharterd en heeft daardoor naar eigen zeggen alle redelijke maatregelen getroffen om de vertraging te verhelpen. Is hier sprake van een buitengewone omstandigheid?

Hof: Artikel 5, lid 3, van verordening (EG) nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „buitengewone omstandigheden” in die bepaling ook ziet op de situatie waarin een vliegtuig waarmee een vlucht diende te worden uitgevoerd door de bliksem werd getroffen, hetgeen heeft geleid tot verplichte veiligheidsinspecties van dit vliegtuig, waardoor het pas met vertraging weer in gebruik mocht worden genomen.

- When Lightning Strikes: CJEU in AirHelp Germany (C-399/24) ([ECLB](#))

HvJ – ARREST – C-558/24 (Corendon Airlines Turistik Hava Tasimacilik) – 30 oktober 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:847 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 261/2004 – Luchtvaartclaim – Begrip ‚vertraging van vluchten’ – Uitstel van een vlucht die vooraf door de luchtvaartmaatschappij is aangekondigd met bevestiging van nieuwe vertrek- en aankomsttijden – Bepaling van de vertragingsduur

Vier luchtreizigers, die een vlucht hebben geboekt van Duitsland naar Turkije hebben de dag voor hun vertrek een nieuwe boekingsbevestiging voor deze vlucht ontvangen, met een vertrektijd een uur later. De vlucht is uiteindelijk ruim vier uur later vertrokken ten opzicht van de oorspronkelijke vertrektijd en drie uur later ten opzichte van de vertrektijd uit de nieuwe boekingsbevestiging. Partijen zijn het niet eens over de wijze waarop de vertragingsduur moet worden berekend.

Hof: Artikel 5, lid 1, onder c), en artikel 7, lid 1, van verordening (EG) nr. 261/2004 moeten aldus worden uitgelegd dat in geval van uitstel van de vertrek- en aankomsttijd van een vlucht die vooraf is aangekondigd door een luchtvaartmaatschappij en waarbij de betrokken passagiers een nieuwe boekingsbevestiging is verstrekt, de door hen bij aankomst opgelopen vertragingsduur moet worden bepaald aan de hand van de oorspronkelijk geplande aankomsttijd.

HvJ – CONCLUSIE – C-457/23 P (Deutsche Lufthansa) – 16 oktober 2025 – A-G Biondi – ECLI:EU:C:2025:802 – conclusie (Engelse versie)

Staatssteun — COVID-19 – Duitse luchtvervoersmarkt – Steun verleend aan luchtvaartmaatschappij – Tijdelijk kader voor staatssteunmaatregelen – Herkapitalisatie van Deutsche Lufthansa AG — Besluit van Europese Commissie om geen bezwaar te maken

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

WIKI

➤ [Wiki luchtvaartclaims](#)

Manipulatiesoftware auto's

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-553/25](#) en [C-558/25](#) (Volkswagen e.a.), verwijzing uit **Oostenrijk** over **manipulatie-instrument** en vragen over de **kwalificatie** van het instrument, de **emissiegrenswaarden** en de **bewijslast**.
- [C-408/25](#), [C-438/25](#) en [C-525/25](#) (Volkswagen e.a.) verwijzing uit **Oostenrijk** over **verboden manipulatie-instrument** en de vraag of een **koper** ook een **motorfabrikant aansprakelijk** kan stellen wanneer deze de verboden manipulatie-instrumenten in de motor heeft ingebouwd, en/of het typegoedkeuringsmerk heeft aangebracht en de vraag of **Volkswagen verantwoordelijk** kan worden gesteld als het de voertuigfabrikant **Skoda** volledig in eigendom heeft

Mededinging

HvJ – ARREST – C-2/24 P (Teva Pharmaceutical Industries/Commissie) – 23 oktober 2025 – ECLI:EU:C:2025:825 – conclusie – arrest

Artikel 101 VWEU – Artikel 53 EER-vereenkomst – Besluit waarbij een inbreuk wordt vastgesteld – Mededinging – Markt voor modafinil – Schikkingsovereenkomst inzake octrooien – Het in de handel brengen van een generieke, goedkopere versie van modafinil – Beroep tot nietigverklaring

De oorsprong van deze zaak ligt in een tussen Teva en Cephalon, twee farmaceutische ondernemingen, gesloten schikkingsovereenkomst, waarbij een van hen, Teva, zich ertoe heeft verbonden haar generieke geneesmiddel niet op de relevante modafinilmarkten te brengen, niet in ruil voor rechtstreekse betalingen, maar wel voor een reeks handelstransacties waarin die overeenkomst voorzag. De Commissie heeft bij besluit C(2020) 8153 final onder meer geconcludeerd dat de overeenkomst zowel ertoe strekte als ten gevolge had dat de mededinging in de zin van artikel 101, lid 1, VWEU en artikel 53 van de EER-Overeenkomst werd beperkt. Als gevolg daarvan heeft de Commissie aan zowel Cephalon als Teva een geldboete opgelegd.

Met hun hogere voorziening verzoeken Teva Pharmaceutical Industries en Cephalon Inc. om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-74/21, waarbij het Gerecht hun beroep heeft verworpen. Het Hof wijst de hogere voorziening af.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

- 'Pay-for-delay' onrechtmatig: Hof van Justitie bevestigt boetes voor Cephalon en Teva (IE forum)

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-258/23 t/m C-260/23 (Imagens Médicas Integradas e.a.) – 23 oktober 2025 – **Grote Kamer – Portugal – ECLI:EU:C:2025:814 – persbericht – conclusie**

Artikel 101 VWEU – Artikel 102 VWEU – Artikelen 7 en 8 Handvest EU – Inbreuk op de mededingingsregels – Inbeslagname van e-mails door mededingingsautoriteit – Voorafgaande rechterlijke machtiging

De Portugese mededingingsautoriteit heeft onderzoeken uitgevoerd naar mogelijke mededingingsinbreuken door verschillende ondernemingen. Daarbij achtte zij het nodig om bewijsmateriaal te doorzoeken en in beslag te nemen, waaronder interne e-mails, notulen en digitale bestanden. De mededingingsautoriteit heeft hiervoor toestemming gekregen van het Om, maar niet van een rechter.

De betrokken ondernemingen hebben bezwaar gemaakt en aangevoerd dat de inbeslagname hun recht op vertrouwelijkheid van correspondentie (artikel 7 EU-Handvest) had geschonden, omdat geen rechterlijke toestemming was verkregen. Volgens de nationale rechter vereist de Portugese mededingingswet slechts rechterlijke toestemming bij huiszoekingen op bijzondere plaatsen (zoals advocatenkantoren of banken); in andere gevallen volstaat de goedkeuring van het OM.

De A-G heeft in deze zaak eerder een conclusie genomen. Naar aanleiding van het arrest van 4 oktober 2024 in C-548/21 (Landeck) heeft het Hof de A-G nogmaals om een conclusie verzocht en daarbij te onderzoeken of de lessen uit het arrest Landeck in aanmerking moeten worden genomen bij de beantwoording van de vragen van de verwijzende rechter in de onderhavige zaken.

A-G geeft het Hof in overweging: De artikelen 7 en 8 Handvest EU verzetten zich niet tegen de wetgeving van een lidstaat op grond waarvan de nationale mededingingsautoriteit, tijdens een inspectie

die in de ruimten van een onderneming wordt verricht in het kader van een onderzoek wegens schending van artikel 101 of artikel 102 VWEU, zonder voorafgaande rechterlijke machtiging e-mails doorzoekt en in beslag neemt waarvan de inhoud verband houdt met het voorwerp van de inspectie, mits is voorzien in een strikt wettelijk kader voor de bevoegdheden van die autoriteit, alsmede in passende en toereikende waarborgen tegen misbruik en willekeurig optreden, met name een rechterlijke toetsing achteraf van de betrokken maatregelen, zowel tijdens als na de onderzoeksprocedure.

- E According to Advocate General Medina, compliance with the right to the protection of personal data does not require prior authorisation by a judicial authority in competition investigations ([persbericht](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-2/23 (FL und KM Baugesellschaft) – 30 oktober 2025 – A-G Szpunar – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:924 – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/104/EU – Richtlijn (EU) 2019/1 – Artikel 101 VWEU – Toegang tot het dossier van een mededingingsautoriteit – Beperkingen op het gebruik van bewijsmateriaal en informatie in dat dossier in het kader van een strafprocedure – Clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking – Onderlinge bijstand tussen nationale autoriteiten

Tegen twee bouwbedrijven is een strafrechtelijke onderzoeksprocedure ingeleid wegens kartelafspraken en corruptie bij overheidsopdrachten. Tegelijkertijd is de Oostenrijkse mededingingsautoriteit een kartelprocedure gestart. In deze laatstgenoemde procedure hebben de bedrijven een clementieverzoek ingediend en een lagere boete gekregen.

Tijdens het strafrechtelijk onderzoek heeft het OM de mededingingsautoriteit in het kader van de administratieve bijstand verzocht om documenten uit het karteldossier te verstrekken, waaronder de clementieverklaringen. De mededingingsautoriteit heeft deze stukken gedeeltelijk verstrekt. Het OM heeft de documenten, met inbegrip van de documenten op de zwarte lijst en de bijlagen daarbij toegevoegd aan het strafdossier.

De bedrijven verzetten zich tegen het gebruik van deze documenten in het strafdossier en hebben verzocht deze documenten in elk geval definitief uit te sluiten van de toegang tot het dossier ten aanzien van alle verdachten en benadeelden. Het OM heeft dit geweigerd.

Volgens de verwijzende rechter kan op grond van artikel 6, leden 6 en 7, van richtlijn 2014/104 en artikel 31, lid 3, van richtlijn 2019/1 het standpunt worden verdedigd dat de door die richtlijnen geregelde bescherming tegen openbaarmaking van documenten op de zwarte lijst een ruime bescherming moet zijn die geldt ten aanzien van elke derde en dus ook ten aanzien van rechterlijke instanties of autoriteiten en partijen in strafrechtelijke onderzoeksprocedures. Dit standpunt wordt volgens de verwijzende rechter ondersteund door artikel 13, lid 4, van richtlijn 2019/1, dat bepaalt dat dit artikel geen afbreuk doet aan het nationale recht dat voorziet in de oplegging van sancties in strafrechtelijke procedures, op voorwaarde dat de toepassing van dat recht de doeltreffende en uniforme handhaving van de artikelen 101 en 102 VWEU niet beïnvloedt.

De verwijzende rechter geeft evenwel aan dat de kartelrechter en de federale mededingingsautoriteit krachtens Oostenrijks recht in beginsel verplicht zijn administratieve bijstand en rechtshulp te verlenen. Het nationale recht bevat geen beperkingen van de verplichting om bijstand te verlenen.

A-G geeft het Hof in overweging: Het mededingingsrecht van de Unie, en in het bijzonder richtlijn 2014/104/EU en richtlijn (EU) 2019/1, regelt niet de vraag of clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking door een strafrechtelijke autoriteit in een strafprocedure aan het dossier mogen worden toegevoegd en als basis voor verder onderzoek mogen dienen. Artikel 101 VWEU staat niet eraan in de weg dat deze documenten door een strafrechtelijke autoriteit in een strafprocedure aan het

dossier worden toegevoegd en als basis voor verder onderzoek dienen, mits de in deze richtlijnen gestelde vereisten inzake de bescherming van die documenten ten aanzien van justitiabelen in acht worden genomen.

Artikel 31, lid 3, van richtlijn 2019/1 verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan de civiele partijen in een strafprocedure die geen betrekking heeft op een schending van het mededingingsrecht, toegang kunnen krijgen tot die documenten, die door een strafrechtelijke autoriteit aan het strafdossier zijn toegevoegd.

Artikel 31, lid 3, van richtlijn 2019/1 verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan andere verdachten dan de auteurs van clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking, in die strafprocedure toegang kunnen krijgen tot die documenten, die door een strafrechtelijke autoriteit aan het strafdossier zijn toegevoegd.

De bescherming die richtlijn 2019/1 biedt aan clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking strekt zich niet uit tot andere documenten die specifiek ten behoeve van een procedure van een mededingingsautoriteit zijn opgesteld en vrijwillig of op verzoek van die autoriteit zijn overgelegd.

Milieu, natuur, duurzame energie

 EHRM – ARREST – Greenpeace Nordic e.a. t. Noorwegen – 28 oktober 2025 – 34068/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1028JUD003406821 – persbericht – arrest

Artikel 8 EVRM – Verlening exploratievergunning voor olieboringen – Geen schending

Noorwegen heeft exploratievergunningen verleend aan particuliere bedrijven voor de productie van aardolie en gas. Greenpeace Nordic en Young Friends of the Earth Norway zijn opgekomen tegen die vergunningverlening bij de Noorse rechter. De Noorse rechter heeft hun beroep verworpen.

Klagers klagen bij het EHRM over schending van de verplichting van staten om burgers effectief te beschermen tegen de ernstige negatieve gevolgen van klimaatverandering voor hun leven, gezondheid en welzijn.

Het EHRM oordeelt unaniem dat artikel 8 EVRM niet is geschonden. Het Hof benadrukt dat staten bij besluiten die betrekking hebben op milieu en klimaatverandering verplicht zijn om een adequate, tijdige en volledige milieueffectbeoordeling uit te voeren, te goeder trouw te handelen en zich moeten baseren op de beste beschikbare wetenschappelijke kennis.

Hoewel de besluitvormingsprocedure in 2016 niet volledig was — met name omdat de beoordeling van de klimaateffecten werd uitgesteld — vindt het Hof dat dit niet automatisch betekent dat Noorwegen zijn verplichtingen onder het EVRM heeft geschonden. Het Hof heeft de overige klachten niet-ontvankelijk verklaard.

 Europees hof: Noorwegen schond bij toestaan olieboringen in poolgebied niet de mensenrechten ([Volkskrant](#))

HvJ – ARREST – C-368/24 (Commissie/Griekenland) – 9 oktober 2025 – persbericht – geen conclusie – arrest (Franse versie)

Richtlijnen 2008/98/EG en 1999/31/EG – Arrest HvJ waarin niet-nakoming wordt vastgesteld – Milieu – Afvalstoffen – Stortplaats op het eiland Zakynthos (Griekenland) – Verplichting om deze stortplaats, waarvoor geen vergunning is verleend, buiten gebruik te stellen – Geldelijke sancties – Dwangsom – Forfaitair bedrag

De Europese Commissie verzoekt het Hof vast te stellen dat Griekenland, door niet de maatregelen te nemen die nodig zijn ter uitvoering van het arrest van 17 juli 2014, Commissie/Griekenland, C-600/12, niet de verplichtingen is nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 260, lid 1, VWEU.

Verder verzoekt de Europese Commissie om een forfaitair bedrag en een dwangsom op te leggen.

Hof: Door niet alle maatregelen te nemen die nodig zijn om het arrest van 17 juli 2014, Commissie/Griekenland, C-600/12, ten uitvoer te leggen, is Griekenland de verplichtingen niet nagekomen die op haar rusten krachtens artikel 260, lid 1, VWEU.

Griekenland wordt veroordeeld tot betaling aan de Europese Commissie van een dwangsom van 12 500 euro per dag vanaf de uitspraak van het onderhavige arrest tot de datum van uitvoering van het arrest van 17 juli 2014, Commissie/Griekenland, C-600/12.

Griekenland wordt veroordeeld tot betaling aan de Europese Commissie van een forfaitair bedrag van 5 500 000 euro.

- e Failure of a Member State to fulfil its obligations: Greece is ordered to pay financial penalties for failing to comply with a 2014 judgment of the Court of Justice (persbericht)

HvJ – ARREST – gevoegde zaken C-221/24 en C-222/24 (Naturvårdsverket) – 23 oktober 2025 – Zweden – ECLI:EU:C:2025:818 – conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 1013/2006 – Artikel 17 Handvest EU – Verdrag van Basel – Milieu – Illegale overbrenging afvalstoffen – Uitvoer goederen – Terugnameplicht – Nuttige toepassing en verwijdering van dergelijke afvalstoffen tegen wil van verzenders – Geldigheid – Recht op eigendom

Containers met onder meer voertuigen, elektronische producten, banden, meubelen, kleding en witgoed zijn verzonden vanuit Zweden naar Kameroen (via België) en naar Congo (via Duitsland). De autoriteiten in België en Duitsland hebben het merendeel van die goederen tegengehouden en aangemerkt als „afvalstoffen” of „gevaarlijke afvalstoffen”, zodat de uitvoer ervan uit de EU was verboden.

Het Zweeds agentschap voor milieubescherming heeft de containers teruggehaald. Deze autoriteit heeft de inhoud van die containers vervolgens, zonder toestemming van de oorspronkelijke kennisgever, verwijderd. In hoger beroep wordt het Hof verzocht om de omvang van de „terugnameplicht” uit hoofde van de verordening overbrenging afvalstoffen uit te leggen en om de verenigbaarheid daarvan met het recht op eigendom te beoordelen.

De derde vraag gaat over uitlegging van artikel 24, lid 2, van de verordening in het licht van het eigendomsrecht.

Het EP, de Raad en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 24, lid 2, eerste alinea, van verordening (EG) nr. 1013/2006 moet aldus worden uitgelegd dat ten eerste, de punten c) en d) van deze bepaling alternatief van toepassing zijn, waarbij punt d) van toepassing is wanneer punt c) niet van toepassing is, en ten tweede, dit punt c) de bevoegde autoriteit

van het land van verzending verplicht om, wanneer zij een overbrenging ontdekt die zij als illegaal beschouwt, de na een dergelijke overbrenging teruggenomen afvalstoffen nuttig toe te passen of te verwijderen.

Bij het onderzoek van de derde vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van artikel 24, lid 2, eerste alinea, onder c), van verordening nr. 1013/2006 kunnen aantasten.

HvJ – CONCLUSIE – C-519/24 (Nitrogénművek Vegyipari) – 9 oktober 2025 – A-G Capeta – Hongarije – ECLI:EU:C:2025:773 – [conclusie](#)

Richtlijn 2003/87/EG – Systeem voor de handel in broeikasgasemissierechten – EU-ETS – Kosteloze emissierechten – Koolstoflekkage – Nationale belasting op kooldioxide ten gevolge van het gebruik van kosteloze emissierechten

Naar aanleiding van de COVID-19-pandemie en de Russische oorlog in Oekraïne heeft Hongarije noodvoorschriften vastgesteld voor exploitanten van installaties die een aanzienlijke hoeveelheid kosteloze emissierechten (emissierechten zonder betaling) hebben gekregen.

In hoeverre kan het systeem voor de handel in emissierechten door de lidstaten worden aangevuld?

A-G geeft het Hof in overweging: De doelstellingen en bepalingen van richtlijn 2003/87/EG, met name de artikelen 1, 10 bis en 11 ervan, verzetten zich tegen een fiscale last op grond van het nationale recht waarbij:

- *emissies ten gevolge van het gebruik van kosteloze emissierechten achteraf fiscaal worden belast waardoor de kosteloze emissierechten hun waarde verliezen en hun compenserende werking wordt ontnomen, of*
- *emissies ten gevolge van het gebruik van kosteloze emissierechten achteraf fiscaal worden belast waardoor exploitanten worden ontmoedigd om hun emissies terug te dringen, hun milieu-efficiëntie te verbeteren of in milieuvriendelijkere technologieën te investeren,*

ongeacht het in het nationale recht gestelde doel van een dergelijke last.

HvJ – CONCLUSIE – C-224/24 (Società Eredi Raimondo Bufarini – Il) – 23 oktober 2025 – A-G Emiliou – Italië – ECLI:EU:C:2025:817 – [conclusie](#)

Richtlijn 2012/18/EU – Afvalverwerkingsinstallaties – Gevaarlijke stoffen – Begrip “aanwezigheid van gevaarlijke stoffen” – Verwachte aanwezigheid – Verplichting tot kennisgeving

Richtlijn 2012/18/EU legt verschillende verplichtingen op aan inrichtingen waar gevaarlijke stoffen *aanwezig zijn* in hoeveelheden gelijk aan of groter dan de hoeveelheden die worden vermeld in bijlage I bij de richtlijn. Afhankelijk van de aanwezige hoeveelheden kunnen inrichtingen worden ingedeeld als „lagedrempelinrichting” of „hogedrempelinrichting” (hetgeen aanvullende verplichtingen met zich meebrengt).

Verzoekster exploiteert een installatie voor de verwerking van gevaarlijk en niet-gevaarlijk vloeibaar afval. De vergunning laat *opslag* van maximaal 800 ton gevaarlijk afval toe en *verwerking* van 200 ton per dag. De toezichthouder RTC heeft geconstateerd dat de opslag- en verwerkingscapaciteit van de installatie van verzoekster de drempelwaarden voor gevaarlijke stoffen *kon* overschrijden en heeft daarom aanvullende verplichtingen opgelegd aan verzoekster.

Verzoekster is het daarmee niet eens en geeft aan dat haar interne beheers- en controlesysteem garandeert dat de wettelijke drempelwaarden nooit werden overschreden.

De vragen gaan o.a. over uitleg van het begrip „aanwezigheid van gevaarlijke stoffen”, zoals bedoeld in artikel 3, punt 12, van richtlijn 2012/18, en meer in het bijzonder over de betekenis van de daarin gebruikte uitdrukking „verwachte aanwezigheid”.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 3, punt 12, van richtlijn 2012/18/EU verzet zich niet tegen een nationale praktijk waarbij de „verwachte” aanwezigheid van gevaarlijke stoffen in een inrichting wordt beoordeeld aan de hand van mechanismen die door de exploitant worden ingevoerd om een voortdurende monitoring van de daadwerkelijk aanwezige hoeveelheden te garanderen. Dergelijke mechanismen moeten het mogelijk maken om snel in te grijpen teneinde die hoeveelheden te verminderen wanneer er een voorzienbaar risico bestaat dat de in bijlage I bij richtlijn 2012/18 vastgestelde drempelwaarden worden overschreden. Dit geldt op voorwaarde dat het mechanisme voldoende gegevens bijhoudt, zodat de bevoegde autoriteiten de nodige controles kunnen uitvoeren. De tweede prejudiciële vraag is niet-ontvankelijk.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-513/25 en C-514/25 (EDEKA e.a.), verwijzing uit **Duitsland** over **milieueffectbeoordeling, Verdrag van Aarhus** en opkomen tegen **bouwvergunning voor bouw van supermarkt**
- C-507/25 (Protect East Meath), verwijzing uit **Ierland** over **milieueffectbeoordeling, beroepstermijn** om op te komen tegen **omgevingsvergunning** en **artikel 42 en 47 Handvest**
- C-576/25 (Deutsche Umwelthilfe), verwijzing uit **Duitsland** over de **Kaderrichtlijn water** en de vraag in hoeverre meerdere **onderling afgestemde programma's van Duitse deelstaten** voldoen aan de vereisten van artikel 11, lid 1 (vaststellen van nationale maatregelenprogramma's).

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Public law landfill claims and human rights ([UK human rights blog](#))

NOOT – EHRM 9 april 2025, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz e.a. t. Zwitserland

More fallout from the Strasbourg Court's climate change judgment ([UK human rights blog](#))

REGELGEVING

- BNC fiche: Wijziging ten behoeve van grenswaarden voor gevaarlijke stoffen, Kamerstuk 22112, nr. 4171
- Uitvoeringsverordening (EU) 2025/2043 van de Commissie van 10 oktober 2025 betreffende de structuur, de technische details en de procedure voor de indiening van bewijsmateriaal over de gevolgen van klimaatverandering en de historische effecten op organische bodems overeenkomstig Verordening (EU) 2018/841, PB L, 2025/2043, 13.10.2025

EUROPESE COMMISSIE

- Mededeling van de Commissie — Richtsnoeren voor de uitvoering van het Sociaal Klimaatfonds, [PB C, C/2025/5511, 13.10.2025](#)
- Mededeling van de Commissie — Richtsnoeren over Natura 2000 en visserij — Toepassing van artikel 6 van de habitatrichtlijn en artikel 4 van de vogelrichtlijn op zeevisserijactiviteiten, [PB C, C/2025/5392, 17.10.2025](#)
Mededeling van de Commissie — Richtsnoeren van de Commissie tot vaststelling van criteria voor de kosten van het opruimen van zwerfafval overeenkomstig artikel 8, lid 4, van Richtlijn (EU) 2019/904 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 betreffende de vermindering van de effecten van bepaalde kunststofproducten op het milieu, [PB C, C/2025/5646, 24.10.2025](#)

OVERIG

- Inbreukenpakket oktober 2025: Commissie zet stappen tegen Nederland in twee dossiers ([ECER](#))
De Europese Commissie heeft besloten een met redenen omkleed advies te sturen naar Nederland wegens het niet correct omzetten van de kaderrichtlijn afvalstoffen in de nationale wetgeving
- The Hyper Political Nature of International Environmental Law ([EJILtalk](#))
- Before Joining, Try Complying: On the EU's push to join the ECHR and its struggle for a human rights-compliant climate policy ([European law blog](#))
- The Great EU Reversal: Fast-Track Deregulation and the Erosion of Europe's Sustainability Ambition with the Omnibus I Regulation ([European law blog](#))
- Two Courts, Two Paths: Comparing Europe's Environmental Jurisprudence ([Johan Callewaert](#))
- Rethinking Highest Possible Ambition ([Verfassungsblog](#))
States classify a large portion of agricultural emissions as "hard to abate", framing them as residual emissions which must be compensated through removals. As other sectors decarbonise more rapidly, persistent agricultural emissions pose a significant obstacle to achieving the Paris Agreement's 1.5°C target, underscoring the growing importance of reducing emissions in this sector to restoring a pathway consistent with returning to 1.5°C as quickly as possible.

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Thematic factsheet: Environment](#)
- [Guide to the case-law of the European Court of human right : environment](#)

Overlevering en uitlevering

HvJ – ARREST – C-798/23 (Abbottly) – 9 oktober 2025 – Ierland – ECLI:EU:C:2025:265 – conclusie – arrest

Kaderbesluit 2002/584/JBZ – Artikelen 47 en 48 Handvest EU – EAB – Gronden tot weigering – Begrip „proces dat tot de beslissing heeft geleid” – Omzetting van een bijkomende straf van politietoezicht in een vrijheidsstraf” – Nieuwe beslissing rechter? – Aanwezigheid op zitting

SH is in Letland veroordeeld tot een gevangenisstraf en als bijkomende straf een periode van plaatsing onder politietoezicht. Overeenkomstig Lets recht is de tenuitvoerlegging van deze bijkomende straf begonnen op het tijdstip waarop SH de vrijheidsstraf had uitgezeten. SH heeft niet voldaan aan de voor het politietoezicht opgelegde verplichting om zich binnen drie werkdagen na zijn vrijlating op het politiebureau te melden. De Letse wet voorziet in de mogelijkheid dat de niet ondergane bijkomende straf wordt omgezet in een vrijheidsbenemende straf. SH is gedagvaard, maar niet verschenen op de zitting over de omzetting van de bijkomende straf. De rechter heeft vervolgens de omzetting van de straf bevolen.

Letland heeft een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd tegen SH die in Ierland verblijft, voor de tenuitvoerlegging van de bijkomende straf.

De Ierse rechter kan de tenuitvoerlegging van een EAB weigeren, indien de betrokkene niet in persoon is verschenen op het “proces dat tot de beslissing heeft geleid”.

De verwijzende rechter stelt vast dat er geen nieuwe rechterlijke beslissing tot wijziging van de aard en maat van de eerder opgelegde vrijheidsstraf is gegeven, aangezien in geval van niet-naleving van de voorwaarden van politietoezicht de duur van de vrijheidsbeneming die kan worden opgelegd, wordt bepaald door een in het Letse recht vastgestelde wiskundige berekening. Daarom was de verwijzende rechter aanvankelijk van oordeel dat overlevering niet mocht worden geweigerd. Echter, de rechter oordeelde vervolgens toch dat de opgelegde straf een wijziging inhield van de aard van de eerder opgelegde straf. Bovendien bleek de Letse rechter toch over een zekere mate van beoordelingsbevoegdheid te beschikken met betrekking tot de vraag of de eerder opgelegde straf moet worden omgezet, ook al heeft die rechter geen beoordelingsbevoegdheid wat betreft de duur van die vervolgens omgezette straf.

De Ierse rechter wenst uitleg van het Hof over het begrip „proces dat tot de beslissing heeft geleid”.

De A-G is van mening dat de omzetting van de bijkomende straf weliswaar voorzienbaar was, maar dat dit niet wegneemt dat de persoon die tot een dergelijke straf kan worden veroordeeld, de beslissing van de rechter moet kunnen beïnvloeden door in persoon op zijn proces te verschijnen.

De procedure tot omzetting van een straf maakte als zodanig geen deel uit van de oorspronkelijke veroordeling en dus moet een nieuwe veroordeling worden uitgesproken die in de plaats komt van de eerste.

Arrest: Artikel 4 bis, lid 1, van kaderbesluit 2002/584/JBZ, moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „proces dat tot de beslissing heeft geleid” in de zin van deze bepaling een procedure omvat na afloop waarvan een nationale rechter kan gelasten dat, wegens niet-naleving van de voorwaarden van een straf van politietoezicht waartoe de betrokkene eerder is veroordeeld in aanvulling op een vrijheidsstraf, de resterende duur van deze bijkomende straf wordt omgezet in een vrijheidsstraf, waarbij twee dagen politietoezicht worden geteld als één dag vrijheidsbeneming.

Politieonderzoek en politiebehandeling

EHRM – ARREST – A.J. en L.E. t. Spanje – 23 oktober 2025 – [40312/23](#) – [40388/23](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1023JUD004031223](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 3 en 8 EVRM – Nalatigheid van doeltreffend onderzoek na bewijsverlies en bewijsmanipulatie – Schending

In 2016 hebben klagsters, twee Spaanse vrouwen, aangifte gedaan tegen twee mannen wegens verdenking van verkrachting. De mannen erkenden dat zij seks hebben gehad met klagsters, maar beweerden dat dit met instemming was. Tijdens het strafrechtelijk onderzoek bleek dat één van de mannen de zwager was van één van de betrokken rechercheurs. Tijdens het onderzoek raakten mogelijke bewijsstukken verloren en werd bewijs gemanipuleerd. De Spaanse rechtbank oordeelde dat er onvoldoende bewijs was voor vervolging, maar startte wél een nader onderzoek naar mogelijk wangedrag en bewijsmateriaalmanipulatie. In 2021 werd dit onderzoek geseponeerd en in 2022 is het ingestelde beroep hiertegen afgewezen.

Klagsters stellen dat artikelen 3 en 8 EVRM zijn geschonden. De Spaanse (gerechtelijke) autoriteiten erkennen dat het onderzoek is beïnvloed door bewijsmanipulatie en bewijsverlies, maar concluderen dat het onderzoek toch grondig is geweest, omdat drie verschillende onderzoeken zijn ingesteld, maar dat hieruit onvoldoende bewijs naar voren is gekomen om een aanklacht te onderbouwen.

Het EHRM herhaalt dat artikelen 3 en 8 EVRM de positieve verplichting inhoudt voor staten om onder andere de wettelijke bepalingen m.b.t. niet-consensuele seksuele handelingen) te handhaven door middel van een snel, grondig en onpartijdig onderzoek en vervolging, die moet kunnen leiden tot de identificatie en bestraffing van de verantwoordelijken.

Het EHRM concludeert dat de tekortkomingen rondom het bewijsmateriaal in hun totaliteit verder gingen dan “geïsoleerde fouten” of kleine omissies en overweegt dat (1) de genomen maatregelen het verlies van het cruciale bewijsmateriaal niet kunnen compenseren, (2) het onderzoek naar mogelijk wangedrag van de politie pas jaren later werd ingesteld, (3) het toezicht van de gerechtelijke en politieke instanties op het oorspronkelijke onderzoek onvoldoende zijn geweest en (4) dat de familierelatie tussen de verdachte en een lid van het onderzoeksteam niet aan de norm van voldoende onafhankelijkheid voldoet.

Conclusie (EHRM): schending artikel 3 en 8 EVRM wegens gebrek doeltreffend en onafhankelijk onderzoek na systematische tekortkomingen.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – A.R.K. t. Nederland – 14 oktober 2025 – [19018/24](#) – [subject matter of the case](#)

Artikelen 3, 8 en 13 EVRM – Geen onderzoek na verkrachting – Ontbreken van bewijs van “dwang”

Klagster heeft bij de politie gemeld dat zij verkracht is na een carnavalsfeest. Hoewel zij zich de details van het incident niet kon herinneren omdat ze destijds onder invloed van alcohol was, heeft zij de politie een schriftelijke reconstructie van de gebeurtenissen verstrekt met een kaart van de locatie, een chatgesprek met een vriendin die haar direct na de vermeende verkrachting had gebeld, de naam van de vermeende dader en een foto van haar verwondingen, evenals haar ondergoed en panty's waarvan ze beweerde dat ze DNA van de dader bevatten.

De politie heeft geen strafrechtelijk onderzoek ingesteld. Volgens de politie was het door klagster overgelegde bewijs onvoldoende en was het onwaarschijnlijk dat verder onderzoek zou leiden tot een veroordeling voor verkrachting, aangezien het vereiste element van "dwang" ontbrak.

Klaagster start een procedure over de beëindiging van haar zaak zonder dat er onderzoekshandelingen waren verricht. Het Gerechtshof heeft geoordeeld dat er onvoldoende bewijs was om de door klagster genoemde persoon als verdachte aan te wijzen. Het Hof achtte daarom ook onvoldoende reden aanwezig om een forensisch onderzoek uit te voeren naar de kleding van klagster, aangezien de aanwezigheid van DNA van de vermeende dader op zichzelf geen strafbare seksuele handeling zou opleveren, noch om getuigen te horen, aangezien zij alleen zouden kunnen getuigen over wat zij van klagster over het incident hadden gehoord. Klagster klaagt dat de autoriteiten geen effectief onderzoek hebben uitgevoerd naar de beschuldigingen van verkrachting.

Vraag aan partijen: Hebben de bevoegde nationale autoriteiten, gelet op de positieve verplichtingen van de verwerende staat op grond van de artikelen 3 en 8 van het Verdrag, een effectief onderzoek ingesteld naar de beschuldigingen van verkrachting door klagster (zie onder andere M.C. v. Bulgarije, nr. 39272/98, §§ 148-53, EHRM 2003-XII, X. v. Griekenland, nr. 38588/21, §§ 65-70, 13 februari 2024 en X. v. Cyprus, nr. 40733/22, §§ 104-109, 27 februari 2025)?

Prejudiciële procedure HvJ

HvJ – CONCLUSIE – C-163/24 (Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice en Curtea de Apel București) – Grote Kamer – 2 oktober 2025 – A-G Rantos – ECLI:EU:C:2025:746 – conclusie

Verordening (EG) nr. 1782/2003 – Verordening (EG) nr. 796/2004 – Artikel 267 VWEU – Rechtstreekse steunverlening – Uitsluiting van steun vanwege te hoge aangifte oppervlakte perceel – Begrip 'feitelijk juiste gegevens' – Onnauwkeurige cartografische kaarten – Staatsaansprakelijkheid – Niet stellen van prejudiciële vraag – Kennelijke schending?

Samenvatting onder: landbouw

HvJ – CONCLUSIE – C-386/24 (Centro Petroli Roma) – 9 oktober 2025 – A-G Emiliou – Italië – ECLI:EU:C:2025:775 – conclusie

Richtlijn 2008/118/EG – Richtlijn 2006/123/EG – Artikel 267, derde alinea, VWEU – Artikel 101 VWEU – Belastingentrepots – Accijnsschorsingsregeling – Verplichting voor nationale rechterlijke instanties in laatste aanleg om een verzoek om een prejudiciële beslissing in te dienen – Aansprakelijkheid lidstaten voor schade die aan particulieren is berokkend door schendingen van het Unierecht – Vergunningsvoorwaarden

Samenvatting onder: belastingen

HvJ – CONCLUSIE – C-293/24 (Ferreira da Silva e Brito e.a.) – 30 oktober 2025 – A-G Capeta – Grote Kamer – Portugal – ECLI:EU:C:2025:850 – conclusie

Richtlijnen 77/187/EEG en 2001/23/EG – Artikel 267, derde alinea, VWEU – Aansprakelijkheid lidstaat voor schade als gevolg van schendingen van het EU-recht – Rechterlijke fouten van nationale rechter die in laatste aanleg uitspraak doet – Voldoende gekwalificeerde schending van EU-recht – Overgang van ondernemingen – Begrip ‘overgang van een vestiging’ – Verplichting tot het stellen van een prejudiciële verwijzing

Samenvatting onder: Staatsaansprakelijkheid

Wiki

- Prejudiciële procedure HvJ

Privacy en persoonsgegevens

HvJ – CONCLUSIE – C-484/24 (NTH Haustechnik) – 16 oktober 2025 – A-G Spielmann – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:803 – conclusie

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Rechtmatigheid verwerking van gegevens ihkv arbeidsrechtelijke procedure – Door de werkgever verzamelde gegevens ten bewijze van een ernstige tekortkoming van de werknemer in de nakoming van zijn verplichtingen – Onrechtmatig verkregen bewijs – Beginsel van de opslagbeperking – Procedurele autonomie van de lidstaten

Het betreft een geding tussen NTH Haustechnik en haar voormalige werknemers, verweerster, over een vordering tot vergoeding van de schade als gevolg van de ongeoorloofde onlineverkoop door verweerster van aan NTH toebehorende goederen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 5, lid 1, onder e), van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat het in die bepaling neergelegde beginsel van de ‘opslagbeperking’ zich er niet tegen verzet dat een nationale rechterlijke instantie in het kader van haar rechterlijke taak gegevens kan verwerken die zijn verkregen door gebruik te maken van andere gegevens die in strijd met dat beginsel zijn verzameld of bewaard.

Het staat aan de nationale rechter om erop toe te zien dat de wijze waarop deze persoonsgegevens in het kader van zijn rechterlijke werkzaamheden worden gebruikt, gebaseerd is op het toepasselijke nationale recht, in overeenstemming is met de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid, een doel van algemeen belang dient en noodzakelijk en evenredig is aan dat doel.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-568/25 (Universal Versand), verwijzing uit **Oostenrijk** over geautomatiseerde kredietwaardigheidscontrole door een **webshop** bij gebruik van **betaling op rekening** en **overeenstemming met artikel 22 AVG**
- C-594/25 (Vodafone), verwijzing uit **Duitsland** over **artikel 6, lid 1, onder f) AVG** en een **telecommunicatiebedrijf** dat **persoonsgegevens** van zijn klanten zonder toestemming

doorstuurt naar een **kredietinformatiebureau**, die de gegevens gebruikt ter **voorkoming van fraude**.

RECHTSPRAAK NL
[ECLI:NL:GHAMS:2025:2666](#)

– Gerechtshof Amsterdam – 7 oktober 2025 –

Internationale bevoegdheid ten aanzien van AVG en niet-AVG vorderingen? Aanhouding AVG-vorderingen i.v.m. prejudiciële vragen (rechtbank Rotterdam 23 juli 2025, [ECLI:NL:RBROT:2025:9088](#)). Stichtingen ontvankelijk ten aanzien van niet-AVG vorderingen? Immateriële schadevorderingen bundelbaar? Bepaling nauw omschreven groep en precieze omschrijving van de vorderingen.

- 📌 The Courts at Amsterdam do not imo have the right moves in appeals decision viz locus damni jurisdiction in TikTok collective claims. ([GAVCLAW](#))
- 📌 Hof Amsterdam zet WAMCA-zaken tegen TikTok door op niet-AVG-grondslagen en houdt AVG-vorderingen aan in afwachting van HvJ EU ([IE forum](#))

NOOT – Gerecht 3 september 2025, [T-553/23 \(Latombe\)](#)

- The General Court of the European Union upholds the Data Privacy Framework ([EU law analysis](#))
- Gerecht EU: Data Privacy Framework biedt passend beschermingsniveau ([IT&recht](#))

OVERIG

- EDPB Joint Guidelines on the Interplay between the Digital Markets Act and the General Data Protection Regulation, CONSULTATIE ([EDPB](#))
- AVG-boete voor datahandelaar Experian ([Ellen Timmer](#))
- Erasing personal data in an AI era ([Leiden law blog](#))
- Clarifying the Necessity Requirement in Proportionality Testing. Is it about Less or Least Intrusive Means? ([European law blog](#))
- Paying With Data? The CJEU to Decide What ‘Free’ Really Means ([European law blog](#)) (Over prejudiciële verwijzing [Bundesgerichtshof](#) van 25 september 2025)
When is ‘free’ not really free? Germany’s BGH has asked the CJEU whether advertising online services as ‘free’ while exploiting user data misleads consumers — a case that could clarify how EU consumer law engages with the data economy.

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)

- [Right to the protection of one's image](#)
- [ECHR-KS – Terrorism Surveillance measures](#)
- [ECHR-KS – Article 8 The right to private life protecting or limiting the role of public watchdogs](#)
- [Thematic factsheet: Protection des données personnelles](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces

EHRM – ARREST – [Misiunas t. Litouwen](#) – 7 oktober 2025 – [38687/22](#)
– [ECLI:CE:ECHR:2025:1007JUD003868722](#) – persbericht – [arrest](#)

Artikel 6 EVRM – Herbenoeming rechter die minister is geweest – Schending

Samenvatting onder: [rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

HvJ – CONCLUSIE – [C-2/23 \(FL und KM Baugesellschaft\)](#) – 30 oktober 2025 – A-G Szpunar
– Oostenrijk – [ECLI:EU:C:2024:924](#) – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/104/EU – Richtlijn (EU) 2019/1 – Artikel 101 VWEU – Toegang tot het dossier van een mededingingsautoriteit – Beperkingen op het gebruik van bewijsmateriaal en informatie in dat dossier in het kader van een strafprocedure – Clementieverklaringen en verklaringen met het oog op een schikking – Onderlinge bijstand tussen nationale autoriteiten

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

OVERIG

K.M.G. Demandt, Artikel 6 EVRM, het nemo tenetur-beginsel en de restrictie bij het afdwingen van wilsafhankelijk materiaal: wie o wie?, in: [TBS&H 2025/5](#)

EHRM factsheets en guides

- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Hearings via video link](#)
- [Thematic factsheet: Formalisme excessif des tribunaux](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

EHRM – ARREST – [Abdulaal Naser e.a. t. Denemarken](#) – 21 oktober 2025 – [46571/22](#)
– [ECLI:CE:ECHR:2025:1021JUD004657122](#) – [arrest](#)

Artikel 3 en 6 EVRM – Militaire operatie in Irak – Geen jurisdictie Denemarken

In 2004 hebben Deense militairen in de omgeving van Basra, in Irak, deelgenomen aan een militaire operatie, op verzoek van de Iraakse autoriteiten. Onderzoek in Denemarken naar de aantijgingen van

mishandeling door Deense soldaten in verband met deze operatie, zijn gestaakt omdat geen strafbare feiten zijn vastgesteld. In de civiele procedure tot vergoeding van schade, ingesteld door 21 Irakese burgers, zijn de klagers niet ontvankelijk verklaard, aangezien het Hooggerechtshof oordeelde dat Denemarken geen jurisdictie had met betrekking tot de betreffende klachten. Ook het EHRM oordeelt dat de klachten, op basis van artikel 3 EVRM (verbod van marteling of onmenselijke of vernederende behandeling) niet ontvankelijk zijn, aangezien Denemarken geen jurisdictie heeft. Verder heeft geen schending plaatsgevonden van artikel 6 EVRM: klagers hebben in twee instanties toegang tot de rechter gehad, en die procedures zijn eerlijk verlopen.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(civil limb\)](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

 EHRM – ARREST – Helme t. Estland – 7 oktober 2025 – [3023/22](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1007JUD000302322](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 6 EVRM – Grooming – Undercoveroperatie – Agent doet zich online voor als een minderjarige – Rechtmatige en proportionele bewijsverkrijging – Talloncriterium - Geen schending

Klager is in 2022 veroordeeld voor poging tot verleiding van een minderjarige. De politie ontving meldingen dat personen via social mediaplatforms ongepaste content naar minderjarigen hadden gestuurd. Naar aanleiding hiervan is een undercoveroperatie opgestart, waarbij een agent zich voordeed als een 12-jarig meisje. De agent kwam in gesprek met klager, en tijdens deze gesprekken maakte klager expliciet seksueel getinte opmerkingen en gaf hij aan seksueel contact te willen met het '12-jarige meisje'. De gesprekken vonden plaats in een online chatroom en werden als bewijs gebruikt in de strafzaak tegen hem.

Klager stelt dat de gesprekken niet als bewijs mochten worden gebruikt, omdat hij verleid zou zijn tot het doen van de gewraakte uitspraken. Het EHRM oordeelt unaniem dat er geen schending is van artikel 6 EVRM. De Estse autoriteiten hebben de geldende wet- en regelgeving correct nageleefd. De gesprekken zijn op een rechtmatige en proportionele wijze verkregen, zonder dat er sprake is geweest van onrechtmatige beïnvloeding van de verdachte.

 EHRM – ARREST – [Tsatani t. Griekenland](#) – 14 oktober 2025 – [42514/16](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1014JUD004251416](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 6 EVRM – Disciplinaire procedure tegen openbaar aanklaagster – Objectieve eis van onpartijdigheid

Klaagster, een Griekse openbaar aanklaagster bij het gerechtshof in Athene, is in 2016 onderworpen aan een disciplinaire procedure nadat zij had besloten een strafrechtelijk onderzoek naar vermeende fraude te seponeren. De president van het Griekse Hof van Cassatie (hierna: "president") opende uit eigen beweging een voorlopig onderzoek tegen klaagster. Klaagster diende op haar beurt een wrakingsverzoek in, wegens vrees voor partijdigheid. Dit verzoek werd afgewezen. Kort daarop bracht de president een persverklaring uit waarin zij klaagster bij naam noemde, sprak over "grote en verweven

belangen” in de zaak en deed het wrakingsverzoek af als misbruik van procesrecht. Klagster kreeg een disciplinaire sanctie van zestig dagen salarisinhouding opgelegd door de disciplinaire raad van het Hof van Cassatie. Haar beroep werd verworpen.

Klagster stelt zich op het standpunt dat het recht op een eerlijk proces (artikel 6 lid 1 EVRM) is geschonden, nu de president zelf het ingediende verzoek tot wraking had onderzocht en vervolgens een tuchtprocedure tegen klagster had ingesteld. De disciplinaire procedure voldoet daarom niet aan de eisen van onpartijdigheid en onafhankelijkheid. De president heeft de indruk gewekt dat de uitkomst bij voorbaat vaststaat. Volgens klagster kan van een objectief onpartijdig tribunaal geen sprake meer zijn.

De Griekse autoriteiten hebben aangevoerd dat de disciplinaire raden onafhankelijk opereren, dat de president niet had deelgenomen aan de uiteindelijke besluitvorming, en dat het persbericht geen invloed had op de beoordeling.

Het EHRM oordeelt dat de omstandigheden bij klagster legitieme twijfel kunnen wekken aan de onpartijdigheid van het tribunaal. Het EHRM overweegt hierbij dat de publieke uittalingen van de president tijdens een lopend onderzoek in strijd zijn met de plicht tot terughoudendheid en met het vertrouwelijke karakter van disciplinaire procedures. Ook hebben de disciplinaire organen nagelaten te onderzoeken of die uittalingen de schijn van partijdigheid kunnen oproepen, waardoor niet is voldaan aan de objectieve eis van onpartijdigheid onder artikel 6 EVRM.

Conclusie (unaniem) EHRM: schending van het recht op een eerlijk proces.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Fillon e.a. t. Frankrijk – 25 september 2025 – persbericht 23.10.25 – beslissing

Artikel 6 EVRM – Misbruik van publieke middelen door o.a. oud-premier van Frankrijk – Niet-ontvankelijk

Klagers zijn de heer Fillon, voormalig premier, zijn echtgenote en de heer Joulaud (die de plaatsvervanger van de heer Fillon in de Nationale Vergadering is geweest). Zij zijn veroordeeld voor verduistering van overheidsmiddelen, smokkel van die gelden of medeplichtigheid daaraan. Zij klagen dat de procedure niet onafhankelijk en onpartijdig is geweest in de vooronderzoeksfase. Deze klacht is volgens het EHRM kennelijk ongegrond. Het is niet de taak van het EHRM om tussenbeide te komen in het nationale debat over de hervorming van het openbaar ministerie in Frankrijk. De strafprocedure, in haar geheel genomen, is eerlijk geweest in de zin van artikel 6 EVRM. Wat betreft de aanvullende klacht dat de veroordeling van de heer Fillon niet voorzienbaar was in de zin van artikel 7 EVRM, zijn de rechtsmiddelen die hem krachtens het nationale recht ter beschikking stonden, niet uitgeput, aangezien hij deze klacht, niet aan het Hof van Cassatie heeft voorgelegd.

OVERIG

- Artikel: Een nieuw Europees wetboek van strafvordering (bijzonder strafrecht)
- Stand van zaken implementatie eEvidence richtlijn: uitvoerbaarheid uitvoeringswet elektronisch bewijsmateriaal afhankelijk van duidelijke kaders en samenwerking ACM met OM (bijzonder strafrecht)

EHRM factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Absent witnesses and other restrictions on the right to examine witnesses](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 Access to a lawyer](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Administration of \(unlawfully obtained\) evidence](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Mass Protests The right to a fair trial](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 \(criminal\) Presumption of innocence](#)
- [ECHR-KS Key Theme - Article 6 Waiver of the guarantees of a fair trial](#)

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-466/25 \(Szilvási Trader\)](#), verwijzing uit **Hongarije** over **winstmargeregeling voor btw**, wijziging btw na belastingcontrole en **artikelen 41 en 47 Handvest EU**
- [C-507/25 \(Protect East Meath\)](#), verwijzing uit **Ierland** over **milieueffectbeoordeling, beroepstermijn** om op te komen tegen **omgevingsvergunning** en **artikel 42 en 47 Handvest**
- [C-549/24 \(Direktor na Natsionalno tol upravlenie\)](#), verwijzing uit **Bulgarije** over **tolwegvignet** en de vraag of een nationale regeling die bepaalt dat een **elektronisch vignet** pas geldig is vanaf het **moment van betaling**, verenigbaar is met het Unierecht, en of de **afwezigheid van een beroepsmogelijkheid** tegen een bekeuring, in lijn is met **artikelen 41 en 47 Handvest** – [ECER](#)

Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling

EHRM – ARREST – [Storimans-Verhulst e.a. t. Rusland](#) – 7 oktober 2025 – [26302/10](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1007JUD002630210](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 2 EVRM – Gewapend conflict Georgië en Rusland – Journalisten overleden en gewond geraakt – Onvoldoende onderzoek door Rusland – Schending

Een Nederlandse fotograaf is omgekomen bij het gewapend conflict tussen Georgië en Rusland toen hij foto's maakte ten tijde van het conflict. Een andere Nederlandse journalist en een Israëlische collega zijn daarbij gewond geraakt. Het EHRM oordeelt dat artikel 2 EVRM geschonden is omdat het door de Russische autoriteiten uitgevoerde onderzoek gebrekkig is geweest en niet voldoet aan de eisen uit artikel 2 EVRM.

EHRM – ARREST – [F.M. t. Griekenland](#) – 14 oktober 2025 – [17622/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2025:1014JUD001762221](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 2 EVRM – Schipbreuk bootmigranten bij Grieks eiland – Tekortschietende reddingsoperatie Griekse autoriteiten – Onvoldoende onderzoek – Schending

Klagers zijn slachtoffer of hebben meerdere gezinsleden verloren bij de schipbreuk van een boot met migranten op 17 maart 2018 voor de kust van een Grieks eiland. Zij klagen erover dat de Griekse autoriteiten onvoldoende maatregelen hadden genomen en te laat in actie waren gekomen om levens

te redden. Daarnaast is er volgens klagers nadien geen effectief en onafhankelijk onderzoek verricht naar het ongeval. Volgens klagers hadden de Griekse autoriteiten al op 16 maart 2018 een noodsignaal ontvangen, maar kwamen zij pas de volgende dag in actie. Het onderzoek na het ongeval werd uitgevoerd door de interne kustwacht, zonder toezicht van een onafhankelijke instantie. Ook zijn cruciale bewijsstukken – zoals berichten met betrekking tot de datum van het ongeval – niet onderzocht, en zijn de lijkschouwingen onvoldoende geweest. De Griekse autoriteiten hebben de klachten betwist.

EHRM: De Griekse autoriteiten beschikten op 16 maart 2018 over voldoende informatie om vast te stellen dat er een reëel en onmiddellijk risico voor mensenlevens bestond. Desondanks hebben zij niet alles gedaan wat redelijkerwijs van hen mocht worden verwacht om de levens van de opvarenden te beschermen. Er zijn talrijke tekortkomingen in de zoek- en reddingsoperatie. Ook het latere onderzoek vertoont ernstige gebreken, zoals een gebrek aan onafhankelijkheid, onvoldoende forensisch onderzoek en een oppervlakkige analyse van het bewijsmateriaal. Schending van artikel 2 EVRM, zowel voor wat betreft het materiële aspect (onvoldoende bescherming van het recht op leven) als onder het procedurele aspect (geen effectief en onafhankelijk onderzoek).

Rechtsstaat en rechterlijke macht

 EHRM – ARREST – Misiunas t. Litouwen – 7 oktober 2025 – 38687/22
– ECLI:CE:ECHR:2025:1007JUD003868722 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Herbenoeming rechter die minister is geweest – Schending

Een voormalig rechter heeft een ministerspost aanvaard, en verzoekt na afloop van de betreffende ambtstermijn om herbenoemd te worden als rechter. De President van de republiek wijst het verzoek af. De nationale gerechten weigeren de zaak in behandeling te nemen, in het bijzonder omdat het aan de President zou zijn om te beslissen over rechterlijke benoemingen, en de Rechtspraak in deze geen jurisdictie toekomt.

Het EHRM oordeelt dat de nationale gerechten geen effectief rechtsmiddel hebben geboden om de klacht inhoudelijk aan een rechter voor te leggen, hoewel klager een legitieme en redelijke verwachting had dat zijn verzoek om weer toe te treden tot de rechterlijke macht, op behoorlijke wijze in overweging zou worden genomen. Er zijn geen bijzondere of dwingende redenen aangevoerd om dit gebrek aan rechterlijke toetsing te rechtvaardigen. Schending van artikel 6, lid 1 EVRM.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-583/25 (Kleczwiski), verwijzing uit **Polen** over de vraag of nationale praktijken rondom **overplaatsingen van rechters** en hun **taakverdeling** via een systeem van **willekeurige toewijzing**, strijd oplevert met **artikel 19 VEU** en **artikel 47 Handvest**.

NOOT – HvJ 1 augustus 2025, gevoegde zaken C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 en C-493/23 (Daka)

Fake Judges are Great Administrators! A New Word on Judicial Independence from CJEU in T.B. v. C.B. ([EU law analysis](#))

OVERIG

- Nederlandse rechtsstaat daalt gestaag verder op wereldranglijst ([advocatenblad](#))
- Rechtsstaat komt er in verkiezingsprogramma's nog altijd bekaaid af. ([Advocatenblad](#))
Nagenoeg alle politieke partijen hebben één of meer maatregelen in hun verkiezingsprogramma staan die in strijd zijn met fundamentele rechtsstatelijke beginselen en internationale verplichtingen. Alleen GL-PvdA, Volt, Denk en PvdD gaan nergens over de grens.
- Esra Demir-Gürsel, 'The shifting frames of the Council of Europe: from totalitarianism to authoritarianism, from populism to democratic backsliding' (2025) 29/8, *The International Journal of Human Rights*
- De Europese rechtsstaat in de Nederlandse verkiezingen ([Nederland rechtsstaat](#))
- Het EHRM als bedreiging voor de trias politica: feit of fictie? ([NJB](#))
- Populism on Trial: The European Courts' Response to a Common Challenge ([Johan Callewaert](#))
- Neutralising the Captured Court ([Verfassungsblog](#))
- BNC Fiche: Verordening tot inrichting van het justitieprogramma 2028–2034 en terugtrekken van verordening (EU) 2021/693, kamerstukken [22112](#) nr. 4186
- Reactivating conditionality in Poland ([European law blog](#))
This post examines how the reactivation of conditionalities in the CPR and the RRF Regulation could provide the government with new leverage to advance reforms.

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#)
- [The misuse of state power](#)
- [ECHR-KS – Article 6 \(civil\) Protection of the judiciary](#)
- [Thematic factsheet: Independence and impartiality of the judicial system](#)

Sport

NOOT – EHRM 10 juli 2025, [Semenya t. Zwitserland](#)

- The Legal Implications of the Semenya Ruling from a Swiss perspective ([Strasbourg observers](#))
- The Elephant in the Room: The Grand Chamber and the independence of the CAS ([Strasbourg observers](#))
- Contextualizing Semenya: The current and future role of the European Court of Human Rights in sports ([Strasbourg observers](#))

Zie [Strasbourg observers](#) voor meer blogs over Semenya t. Zwitserland

EHRM – factsheets en guides

- [Sport and the European Convention on Human Rights](#)

Staatsaansprakelijkheid

HvJ – CONCLUSIE – C-293/24 (Ferreira da Silva e Brito e.a.) – 30 oktober 2025 – A-G Capeta – Grote Kamer – Portugal – ECLI:EU:C:2025:850 – conclusie (Engelse versie)

Richtlijnen 77/187/EEG en 2001/23/EG – Artikel 267, derde alinea, VWEU – Aansprakelijkheid lidstaat voor schade als gevolg van schendingen van het EU-recht – Rechterlijke fouten van nationale rechter die in laatste aanleg uitspraak doet – Voldoende gekwalificeerde schending van EU-recht – Overgang van ondernemingen – Begrip ‘overgang van een vestiging’ – Verplichting tot het stellen van een prejudiciële verwijzing

In het arrest C-224/01(Köbler) heeft het Hof verduidelijkt dat een lidstaat aansprakelijk kan worden gesteld voor schade die voortvloeit uit rechterlijke fouten van een nationale rechter die in laatste aanleg uitspraak doet. Deze aansprakelijkheid bestaat alleen indien die fouten een voldoende gekwalificeerde schending van het EU-recht vormen. Een nog niet volledig opgehelderde vraag is hoe het feit dat dergelijke rechters zich niet tot het Hof wenden op grond van artikel 267, derde alinea, VWEU, bijdraagt aan de ernst van de schending. De onderhavige zaak biedt het Hof de gelegenheid om te verduidelijken hoe de rechtspraak van de zaken C-224/01(Köbler) en 283/81 (CILFIT) zich verhouden tot elkaar en om voort te bouwen op zijn arrest in de zaak C-561/19 (Consortio).

A-G geeft het Hof in overweging: (niet officiële vertaling) Om vast te stellen of een rechterlijke dwaling door een rechterlijke instantie in laatste aanleg een voldoende ernstige schending vormt om staatsaansprakelijkheid te kunnen invoeren, is een schending van de verwijzingsplicht slechts een factor die in aanmerking moet worden genomen. Een schending van de verwijzingsplicht kan bijdragen aan de vaststelling dat de schending van het EU-recht dat rechten toekent voldoende ernstig is, maar kan op zichzelf niet leiden tot staatsaansprakelijkheid.

Of een rechterlijke instantie in laatste aanleg het EU-recht dat rechten aan particulieren toekent nu onjuist heeft geïnterpreteerd of onjuist heeft toegepast, het nalaten van een verwijzing kan leiden tot een voldoende ernstige schending voor staatsaansprakelijkheid. Als een rechterlijke instantie in laatste aanleg voldoende motiveert waarom zij het EU-recht, met inbegrip van relevante jurisprudentie, op de wijze heeft toegepast zoals zij dat heeft gedaan, kan de beslissing van de rechterlijke instantie om niet te verwijzen worden verontschuldigd en niet leiden tot de vaststelling van een voldoende ernstige schending voor staatsaansprakelijkheid.

Staatssteun

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-416/24 en C-417/24 (On Air Media Professionals en Different Media) – 9 oktober 2025 – Roemenië – ECLI:EU:C:2025:765 – conclusie – arrest

Artikelen 107 en 108 VWEU – Verordening (EU) nr. 651/2014 – Toekenning staatssteun op basis van onjuiste taalversie – Rechtsgevolgen – Bescherming van het gewettigd vertrouwen – Rechtszekerheid

Wat dient er te gebeuren met steunmaatregelen die door een lidstaat zijn toegekend op basis van een onjuiste taalversie van een verordening van de Europese Commissie die naar behoren is bekendgemaakt in het Publicatieblad van de Europese Unie?

Hof: Verordening (EU) 2021/452 moet aldus worden uitgelegd dat zij de Roemeense taalversie van verordening (EU) nr. 651/2014, met terugwerkende kracht vanaf de datum van inwerkingtreding van laatstgenoemde verordening rectificeert.

Het rechtszekerheidsbeginsel en het beginsel van bescherming van het gewettigd vertrouwen verzetten zich ertegen dat steun die door Roemenië vóór de vaststelling van verordening 2021/452 was toegekend

uit hoofde van de steunregeling die is goedgekeurd bij besluit C(2020) 5949 final van de Commissie van 27 augustus 2020 betreffende staatssteun SA.58166 (2020/N) – Roemenië – COVID-19: Steun aan kmo's en bepaalde grote ondernemingen voor het te boven komen van de door de COVID-19-pandemie veroorzaakte economische crisis, op grond van die verordening wordt teruggevorderd.

- EU-Hof wijst arrest over gevolgen van onjuiste taalversie van de AGVV voor toegekende steun (ECER)

HvJ – ARREST – C-59/24 P (Nederland/European Gaming and Betting Association en de Commissie) – 16 oktober 2025 – ECLI:EU:C:2025:798 – geen conclusie – arrest (Engelse versie)

Hogere voorziening – Staatssteun – Verlenging van kansspelvergunningen – Besluit Europese Commissie om geen bezwaar te maken – Afwijzing van een klacht – Geen onderzoek naar het bestaan van een mogelijk indirect voordeel – Omvang onderzoeksplicht Commissie – Motiveringsplicht

De European Gaming and Betting Association (EGBA) is een non-profitorganisatie waarvan de leden Europese aanbieders zijn van online kansspelen en weddenschappen.

De Nederlandse kansspelwetgeving is gebaseerd op een systeem van exclusieve vergunningen, waarbij kansspelen alleen mogen worden georganiseerd als daarvoor een administratieve vergunning is verleend.

EGBA heeft een klacht ingediend bij de Europese Commissie omdat Nederland onrechtmatige staatssteun zou hebben toegekend aan verschillende vergunninghouders voor loterijen en andere kansspelen door bepaalde vergunningen te verlengen.

Volgens EGBA vormt deze verlenging staatssteun, omdat de verlenging exclusief was toegekend zonder dat Nederland een marktconforme vergoeding had gevraagd of een open, transparante en niet-discriminerende procedure had gevolgd.

De Commissie heeft geconcludeerd dat de exclusieve verlenging van de vergunningen geen staatssteun vormde, omdat er geen overdracht van staatsmiddelen had plaatsgevonden.

EGBA heeft bij het Gerecht een verzoek tot nietigverklaring van de bestreden beslissing ingediend. Het Gerecht heeft de bestreden beschikking vernietigd.

Hof: Het beroep wordt verworpen.

HvJ – CONCLUSIE – C-457/23 P (Deutsche Lufthansa) – 16 oktober 2025 – A-G Biondi – ECLI:EU:C:2025:802 – conclusie (Engelse versie)

Staatssteun — COVID-19 – Duitse luchtvervoersmarkt – Steun verleend aan luchtvaartmaatschappij – Tijdelijk kader voor staatssteunmaatregelen – Herkapitalisatie van Deutsche Lufthansa AG — Besluit van Europese Commissie om geen bezwaar te maken

Aan Lufthansa is steun verleend vanwege de COVID-19 pandemie. De Commissie heeft de maatregel goedgekeurd en geoordeeld dat de steun **verenigbaar** was met de interne markt onder het genoemde artikel en tijdelijke kader. Ryanair en Condor Flugdienst hebben een beroep tot nietigverklaring ingediend.

Het Gerecht van de EU heeft de goedkeuringsbeslissing van de Commissie vernietigd omdat er meerdere fouten waren gemaakt bij de toepassing van het Tijdelijk Kader. In hoger beroep verzoekt Lufthansa met steun van de Commissie en Duitsland, om vernietiging van dit arrest van het Gerecht.

A-G geeft het Hof in overweging: het beroep te verwerpen.

HvJ – CONCLUSIE – C-242/24 P (Commissie/Duitsland) – 23 oktober 2025 – A-G Spielmann
– [ECLI:EU:C:2025:819](#) – [conclusie](#)

Artikel 107 VWEU – Staatssteun – Steun voor warmte-krachtkoppeling – Begrip ‘staatssteun’ – Met staatsmiddelen bekostigde maatregelen

De Europese Commissie verzoekt om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-409/21. In dat arrest heeft het Gerecht besluit C(2021) 3918 final (steunregeling voor warmte-krachtkoppeling) nietig verklaard, waarbij de Commissie de betrokken maatregelen had aangemerkt als staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU, omdat zij werden gefinancierd met staatsmiddelen.

De A-G oordeelt dat het feit dat de verplichting van de netbeheerders om bedragen te betalen bij wet is opgelegd en bepaalde ondernemingen een onbetwistbaar voordeel verleent, is geen grond om die verplichting te kwalificeren als een steunmaatregel (zie in die zin arrest C-379/98m (PreussenElektra)). Artikel 107, lid 1, VWEU kan immers niet worden toegepast op gedragingen van de staten die daar niet onder vallen, in casu op een maatregel waartoe de staat heeft besloten maar die door particuliere ondernemingen wordt gefinancierd.

A-G geeft het Hof in overweging: De hogere voorziening af te wijzen.

CONSULTATIE

Regels voor staatssteun voor de openbare omroep – evaluatie, Feedback- en raadplegingsperiode 15 oktober 2025 - 14 januari 2026 ([EC](#))

OVERIG

Questionnaire for the public consultation on the Revision of the State aid rules for services of general economic interest, in particular on Housing, [Kamerstuk 22112, nr. 4184](#)

Strafrecht

HvJ – ARREST – C-391/24 (Nolgers) – 2 oktober 2025 – België – ECLI:EU:C:2025:748 – geen conclusie – arrest

Kaderbesluit 2008/947/JBZ – Justitiële samenwerking in strafzaken – Wederzijdse erkenning van vonnissen en proeftijdbeslissingen – Invrijheidsstelling onder toezicht met verplichting om in gesloten inrichting een “residentiële medische behandeling” te volgen

Een Nederlander, LZ, is in België veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf wegens verkrachting met geweld van zijn minderjarige dochter, alsook wegens aanranding van de eerbaarheid van zijn minderjarige dochter en van één van haar vriendinnetjes, wegens bezit en verspreiding van kinderpornografisch materiaal en wegens het uiten van bedreigingen. Tevens is hem voor een periode van tien jaar de straf van terbeschikkingstelling opgelegd.

LZ heeft verzocht om overbrenging naar een gevangenis in Nederland voor verdere strafuitvoering. De Nederlandse autoriteiten hebben zijn verzoek afgewezen omdat LZ onvoldoende banden met Nederland had en niet voorkwam in de gemeentelijke basisadministratie.

Na een nieuw verzoek hebben de Nederlandse autoriteiten aangegeven dat zij bereid zijn de gevangenisstraf te erkennen, maar niet de straf van terbeschikkingstelling omdat deze straf in het Nederlands recht geen equivalent heeft. In de praktijk zou een overbrenging naar Nederland hebben geleid tot de invrijheidstelling van LZ na afloop van zijn gevangenisstraf, zodat een dergelijke overbrenging niet kon plaatsvinden.

In 2019 is de gevangenisstraf van acht jaar waartoe LZ was veroordeeld, beëindigd en is de straf van de terbeschikkingstelling van kracht geworden. De verwijzende rechter merkt op dat de „residentiële behandeling” in België niet mogelijk was omdat LZ, die de Nederlandse nationaliteit heeft, in België geen verblijfsrecht heeft en niet door de ziekteverzekering is gedekt, hoewel hij altijd in België heeft gewoond en er is geboren.

De verwijzende rechter wil weten of het mogelijk is om op grond van kaderbesluit 2008/947 te verzoeken om erkenning en tenuitvoerlegging van een vonnis waarbij een invrijheidstelling onder toezicht wordt uitgesproken, met een bijzondere voorwaarde dat de betrokkene in een gesloten inrichting een langdurige „residentiële behandeling” volgt.

Nederland en België hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Kaderbesluit 2008/947/JBZ moet aldus worden uitgelegd dat de erkenning en tenuitvoerlegging van een vonnis waarbij de invrijheidstelling onder toezicht wordt uitgesproken van een persoon die een vrijheidsstraf uitzit, met een bijzondere voorwaarde dat deze persoon in een gesloten inrichting een „residentiële behandeling” voor zijn psychische aandoeningen volgt, niet binnen de werkingssfeer van dit kaderbesluit vallen, zodat de bevoegde autoriteit van de tenuitvoerleggingsstaat niet kan worden verplicht om een dergelijk vonnis op grond van dat kaderbesluit te erkennen en ten uitvoer te leggen.

- e EU-Hof wijst arrest inzake de wederzijdse erkenning van vonnissen waarbij een medische maatregel is opgelegd (ECER)

HvJ – ARREST – C-284/24 (LD) – 2 oktober 2025 – Ierland – ECLI:EU:C:2025: 741 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2004/80/EG – Schadeloosstelling van slachtoffers van opzettelijke geweldsmisdrijven – Billijke en passende schadeloosstelling – Nationale regeling die schadeloosstelling voor pijn en leed uitsluit – Verschillende vertalingen van richtlijn

LD is het slachtoffer geworden van een gewelddadige criminele aanval door een groep personen voor zijn woning in Dublin (Ierland). Hij heeft bij de rechter een verzoek om schadevergoeding ingediend op grond van de Ierse regeling voor schadevergoeding aan slachtoffers. Behalve ernstig oogletsel heeft hij sinds de aanval last van psychische stoornissen en angstgevoelens.

De Ierse rechter heeft een schadevergoeding toegekend van 645,62 euro voor de kosten die hij rechtstreeks als gevolg van dit misdrijf heeft gemaakt.

LD heeft beroep ingesteld bij de verwijzende rechter, waarbij hij met name heeft aangevoerd dat de Ierse regeling voor de schadeloosstelling van slachtoffers onverenigbaar is met richtlijn 2004/80, omdat deze niet voorziet in een billijke en passende schadeloosstelling voor geleden pijn en leed.

Het Hof stelt dat artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80 weliswaar geen uitdrukkelijke verwijzing naar een dergelijke schade bevat, maar dat de ruime formulering van deze bepaling geenszins de reikwijdte van de daarin voorziene schadevergoeding beperkt wat betreft de schade die daarmee kan worden vergoed.

Zoals uit de rechtspraak van het Hof blijkt, mag geen onderscheid worden gemaakt naar de aard van de schade die de slachtoffers van de gepleegde strafbare feiten kunnen hebben geleden of de gevolgen waaraan deze slachtoffers kunnen worden blootgesteld. Zelfs als de bewoordingen van artikel 18, lid 2, van richtlijn 2004/80, dat in de Franse en Roemeense versie uitsluitend verwijst naar „lichamelijk letsel”, een dergelijk onderscheid zouden suggereren, moet worden opgemerkt dat in verschillende andere taalversies van deze bepaling het woord „schade” niet vergezeld gaat van een bijvoeglijk naamwoord dat de draagwijdte ervan beperkt.

De bepalingen van het recht van de Europese Unie moeten echter op uniforme wijze worden uitgelegd en toegepast in het licht van de in alle talen van de Unie opgestelde versies, en in geval van verschillen tussen deze diverse versies moet de betrokken bepaling worden uitgelegd in het licht van de algemene opzet en het doel van de regeling waarvan zij deel uitmaakt.

In dit verband merkt het Hof enerzijds op dat geen enkele andere bepaling van richtlijn 2004/80 aanleiding geeft tot de conclusie dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen de soorten schade die slachtoffers die onder het toepassingsgebied van die richtlijn vallen, hebben geleden. Anderzijds wijst het Hof erop dat maatregelen ter vergemakkelijking van de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven moeten bijdragen tot de verwezenlijking van het doel om de integriteit van de betrokken personen te beschermen. Bovendien eerbiedigt deze richtlijn de grondrechten en beginselen die met name in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie zijn bevestigd. Zoals blijkt uit artikel 3, lid 1, van dat Handvest, moet de integriteit van de persoon worden opgevat als zowel lichamelijk als geestelijk.

Dat betekent dat de in artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80 bedoelde schadevergoeding moet kunnen bijdragen aan het herstel van alle morele schade, met inbegrip van de schade voor geleden pijn en geleden leed.

Het Hof stelt dan ook dat artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80 zich verzet tegen een nationale regeling die, wat immateriële schade betreft, elke vergoeding voor de door deze slachtoffers geleden pijn en leed principieel uitsluit. Ondanks de noodzaak om de financiële houdbaarheid van nationale regelingen voor schadevergoeding te waarborgen. (Bron samenvatting: [website van Curia](#))

Nederland heeft met drie andere lidstaten schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 12, lid 2, van richtlijn 2004/80/EG verzet zich tegen een nationale regeling voor schadeloosstelling van slachtoffers van opzettelijke geweldsmisdrijven die, wat immateriële schade betreft, in beginsel elke schadeloosstelling voor de pijn en het leed van deze slachtoffers uitsluit. Niettegenstaande de noodzaak om de financiële levensvatbaarheid van de nationale schadeloosstellingsregelingen te waarborgen – waardoor de lidstaten niet noodzakelijkerwijs moeten voorzien in een volledige vergoeding van de materiële en immateriële schade van die slachtoffers – vereist een billijke en passende schadevergoeding in de zin van die bepaling dat bij de vaststelling van een dergelijke schadeloosstelling rekening wordt gehouden met de ernst van de gevolgen van de gepleegde misdrijven voor die slachtoffers alsook met de vergoeding die zij kunnen krijgen op grond van de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad van de dader.

- 📌 EU-Hof: slachtoffers van opzettelijke geweldsmisdrijven hebben recht op vergoeding van immateriële schade ([ECER](#))

CONSULTATIE

Samenwerking op het gebied van rechtshandhaving — nieuwe Europol-verordening (voorstel), Raadplegingsperiode 23 oktober 2025 - 15 januari 2026 ([EC](#))

OVERIG

The CCJE expresses its strong commitment to the worldwide abolition of the death penalty ([ccje](#))

EHRM factsheets en guides

- [Domestic violence](#)
- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Protection of minors](#)
- [Secret detention sites](#)
- [Trafficking in human beings](#)
- [Violence against women](#)
- [Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty](#)

Toegang tot documenten

GERECHT – ARREST – [T-590/23 \(De Capitani\)](#) – 29 oktober 2025 – [ECLI:EU:T:2025:1001](#) – [arrest](#)

Verordening (EG) nr. 1049/2001 – Toegang tot documenten – Werkdocumenten van de Raad- Twee wetgevingsvoorstellen die liepen ten tijde van het verzoek om toegang – Gedeeltelijke weigering van toegang – Uitzondering ter bescherming van het besluitvormingsproces

Verzoeker vordert nietigverklaring van besluit SGS 23/002579 van de Raad, voor zover hem daarbij op grond van de uitzondering ter bescherming van het besluitvormingsproces de toegang is geweigerd tot

twee werkdocumenten die het secretariaat-generaal van de Raad heeft opgesteld in het kader van twee ten tijde van het verzoek om toegang lopende wetgevingsprocedures in het kader van het migratie- en asielpact. Ten tweede, vordert verzoeker nietigverklaring van de „impliciete of aanhoudende expliciete beslissing” van de Raad om wetgevingsdocumenten waartoe toegang is verleend naar aanleiding van een verzoek op grond van verordening (EG) nr. 1049/2001 niet rechtstreeks bekend te maken in het door de Raad bijgehouden register (hierna: „register”).

Het Gerecht oordeelt o.a. dat geen van de door de Raad in het bestreden besluit aangevoerde redenen erop wijst dat openbaarmaking van de litigieuze documenten het besluitvormingsproces op ernstige, concrete, daadwerkelijke en niet-hypothetische wijze zou ondermijnen in de zin van artikel 4, lid 3, eerste alinea, van verordening nr. 1049/2001.

Gerecht: Besluit SGS 23/002579 van de Raad van de Europese Unie van 14 juli 2023 wordt nietig verklaard. Het beroep wordt verworpen voor het overige.

OVERIG

Why the European Parliament should reject (or substantially amend) the Commission’s proposal on EU Information Security (“INFOSEC”): (1) The issue of “classified information” ([EU law analysis](#))

Verkiezingen en kiesrecht

 EHRM – ARREST– Georgios Papadopoulos t. Cyprus – 9 oktober 2025 – 21454/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1009JUD002145421 – 21454/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:1009JUD002145421 – persbericht – arrest

Artikel 3, Eerste Protocol bij het EVRM – Parlementszetel die niet wordt aanvaard – Recht op vrije verkiezingen – Schending

De kandidaat die in 2016 was verkozen voor de parlementszetel van de Solidarity Movement, zag af van het aanvaarden ervan. Dit veroorzaakte een probleem, omdat er geen procedure bestond voor het vullen van de zetel in overeenstemming met de kieswet. Zowel klager (de nummer twee van genoemde partij) als kiezers kwamen daardoor in een juridische impasse terecht, terwijl de kwestie zag op een voorzienbaar scenario. Het resultaat was dat een parlementszetel gedurende bijna de gehele zittingsperiode niet is opgevuld. Het onvermogen van de autoriteiten om deze leemte effectief op te vullen of een wettig alternatief te bieden - hetzij door middel van wetgevende of gerechtelijke maatregelen - heeft uiteindelijk de keuze van het volk gefrustreerd. Het Hof oordeelt dat sprake is van een inperking van het recht op vrije verkiezingen van klager (artikel 3, Eerste Protocol bij het Verdrag).

 EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Kovacevic t. Bosnië en Herzegovina – 25 juni 2025 – Grote Kamer – 43651/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:0625JUD004365122 – persbericht 1.10.25 – beslissing

Artikel 35 EVRM – Artikel 3, Eerste Protocol bij het EVRM – Artikel 1, Twaalfde Protocol bij het EVRM – Discriminatie in Bosnische volksvertegenwoordiging – Geen slachtofferstatus – Klacht niet-ontvankelijk

Klager klaagt over de territoriale en etnische vereisten om verkozen te worden in de Bosnische volksvertegenwoordiging. Een onderdeel van die vertegenwoordiging bestaat namelijk uit een vast

aantal Bosniërs, Serviërs en Kroaten. Zijn klachten worden door het hof niet-ontvankelijk verklaard, omdat 1) zijn standpunt dat de vertegenwoordiger van de staat niet bevoegd is om de staat te vertegenwoordigen te laat is ingenomen en dus in strijd is met de rechtszekerheid, 2) klager misbruik heeft gemaakt van zijn procesbevoegdheid door het Hof persoonlijk (verbaal) aan te vallen en te intimideren en 3) aan klager geen slachtofferstatus toekomt, omdat hij een algemene situatie aan de kaak stelt in plaats van een discriminatie die hem persoonlijk heeft getroffen.

NOOT – EHRM 23 september 2025, Hora t. het VK

Disenfranchisement and dialogue in *Hora v. the United Kingdom* (Strasbourg observers)

EUROPESE COMMISSIE

Mededeling van de Commissie — Richtsnoeren ter ondersteuning van de uitvoering van Verordening (EU) 2024/900 betreffende transparantie en gerichte politieke reclame, PB C, C/2025/5514, 10.10.2025

OVERIG

La CEDH capitule : le droit de vote des détenus britanniques (libertés chéries)

Tout avait commencé avec la décision de Grande Chambre Hirst du 6 octobre 2005. Le Royaume-Uni avait alors été condamné pour discrimination sur la base de l'article 3 du Protocole n° 1 à la convention européenne des droits de l'homme qui garantit le droit à des élections libres.

EHRM factsheets en guides

- Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections
- Political parties and associations
- Thematic factsheet: Droit à des élections libres

Vervoer, reizen en rijbewijs

HvJ – ARREST – C-482/23 (Commissie/Denemarken) – 16 oktober 2025 – ECLI:EU:C:2025:789 – conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 1073/2009 – Niet-nakoming – Markt voor touringcar- en autobusdiensten – Ongeregeld cabotagevervoer met touringcars en autobussen – Nationale uitvoeringsmaatregelen waarbij een maximumperiode van zeven opeenvolgende dagen in een kalendermaand wordt ingevoerd – Beoordelingsmarge – Evenredigheid

Sinds 1 november 2019 past Denemarken een bestuurlijke praktijk toe waarbij de Deense autoriteiten de term „tijdelijk” die wordt gebruikt in de definitie van het begrip „cabotagevervoer” in artikel 2, punt 7,

van verordening nr. 1073/2009, aldus uitleggen dat die niet kan verwijzen naar een periode van meer dan „zeven opeenvolgende dagen in een kalendermaand”.

De onderhavige zaak betreft de vraag of de lidstaten de bevoegdheid hebben om uitvoeringsmaatregelen vast te stellen met betrekking tot het begrip „tijdelijk” cabotagevervoer in de zin van de definitie in artikel 2, punt 7, van die verordening, en zo ja, of de litigieuze bestuurlijke praktijk evenredig is.

Het Hof oordeelt dat de wachttijd die het gevolg is van de betrokken bestuurlijke praktijk niet verder gaat dan noodzakelijk is om het met deze praktijk nagestreefde doel te bereiken, namelijk waarborgen dat cabotagevervoer met touringcars en autobussen niet op zodanige wijze wordt verricht dat in een lidstaat van ontvangst een permanente of ononderbroken activiteit ontstaat.

De Commissie vindt dat dit doel kan worden bereikt met minder verregaande middelen dan deze wachttijd. Zij verduidelijkt echter niet waarin deze middelen zouden bestaan.

Hof: Het beroep wordt verworpen.

HvJ – ARREST – C-469/24 (Tuleka) – 23 oktober 2025 – Polen – ECLI:EU:C:2025:833 – persbericht – geen conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2015/2302 – Pakketreizen – Non-conformiteit door een derde – Recht op een passende prijsverlaging – Recht op passende schadevergoeding – Omstandigheden waarin de reiziger geen recht heeft op schadevergoeding – Bewijs van schuld – Niveau van harmonisatie – Volledige terugbetaling ondanks gedeeltelijke verstrekking van de diensten – Begrip ‘onvermijdbare en buitengewone omstandigheden’ – Overheidshandeling

Verzoekers hebben een “all-inclusive” vakantie geboekt in een vijfsterrenhotel in Albanië. Tijdens hun verblijf zijn grote bouw- en sloopwerkzaamheden uitgevoerd. Bovendien was er niet altijd voldoende eten en waren er lange wachtrijen voor maaltijden.

Verzoekers hebben na terugkeer de terugbetaling van de reissom gevorderd en een bedrag voor immateriële schade. De organisator heeft volledige compensatie geweigerd. Het gaat volgens de organisator om onvermijdbare en buitengewone omstandigheden, aangezien de sloop was bevolen door de Albanese autoriteiten, en dus buiten haar controle lagen.

Hof: Artikel 14, lid 3, onder b), van richtlijn (EU) 2015/2302, gelezen in samenhang met artikel 4 van die richtlijn, verzet zich tegen een bepaling van nationaal recht waarin is vastgesteld dat wanneer de non-conformiteit van pakketreisdiensten te wijten is aan een derde die niet bij de uitvoering van die diensten is betrokken, en de non-conformiteit niet kon worden voorzien of voorkomen, de reisorganisator moet aantonen dat deze non-conformiteit te wijten is aan de fout van deze derde teneinde zich van zijn aansprakelijkheid jegens de reiziger te kunnen bevrijden.

Artikel 14, lid 1, van richtlijn 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat, zelfs indien een reiziger een deel van de door een reisorganisator verrichte diensten heeft ontvangen, de passende prijsverlaging waarop die reiziger recht heeft in geval van non-conformiteit van die diensten kan bestaan in een volledige terugbetaling van de prijs van de betrokken pakketreis, wanneer die non-conformiteit dermate ernstig is dat de pakketreis – gelet op het doel ervan – objectief gezien niet langer van belang was voor die reiziger.

Artikel 14, leden 1 en 2, van richtlijn 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat het recht op een passende prijsverlaging voor elke periode van non-conformiteit en het recht op vergoeding van alle schade die is geleden als gevolg van non-conformiteit, bedoeld in deze bepalingen, tot doel hebben om het contractueel evenwicht tussen de reisorganisatoren en de reizigers te herstellen en niet om deze organisatoren te bestraffen.

Artikel 3, punt 12, van richtlijn 2015/2302 moet aldus worden uitgelegd dat situaties die het gevolg zijn van de vaststelling van overheidshandelingen, zoals de sloop van toeristische infrastructuur ter uitvoering van een overheidsbesluit, niet onder het begrip „onvermijdbare en buitengewone omstandigheden” in de zin van deze bepaling vallen wanneer die handelingen zijn vastgesteld na een procedure waarbij de belanghebbenden – zoals de betrokken reisorganisator of zijn eventuele verrichters van reisdiensten – in staat zijn gesteld daarvan tijdig vóór de uitvoering ervan kennis te nemen.

- Package travel: where a contract has been performed improperly, the traveller may be entitled to a full refund, even if certain services have been provided ([persbericht](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-549/24 (Direktor na Natsionalno tol upravlenie), verwijzing uit Bulgarije over **tolwegvignet** en de vraag of een nationale regeling die bepaalt dat een **elektronisch vignet** pas geldig is vanaf het **moment van betaling**, verenigbaar is met het Unierecht, en of de **afwezigheid van een beroepsmogelijkheid** tegen een bekeuring, in lijn is met **artikelen 41 en 47 Handvest**.

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ARREST – Mortensen t. Denemarken – 21 oktober 2025 – 16756/24 – ECLI:CE:ECHR:2025:1021JUD001675624 – persbericht – arrest

Artikel 10 EVRM – Smaadprocedure vanwege uitlatingen op Twitter – Schending

Klager wordt vervolgd voor smaad/laster, omdat hij op Twitter schrijft dat een controversiële partijleider “een nazi mocht zijn”, waarop de partijleider aangifte heeft gedaan. Klager wordt veroordeeld, omdat de rechter de term “nazi” onvoldoende feitelijk onderbouwd acht en klagers bericht bovendien niet bijdroeg aan het maatschappelijk debat. In totaal moet hij ong. € 5.400 aan geldboetes en schadevergoeding betalen.

Het EHRM oordeelt dat artikel 10 (vrijheid van meningsuiting) geschonden is. De nationale rechter heeft geen goede afweging gemaakt tussen het recht van klager om zijn mening te uiten en het recht van de politicus op eerbiediging van zijn privéleven. Ook was de betreffende inbreuk niet noodzakelijk in een democratische samenleving.

NOOT – EHRM 22 juli 2025, Bradshaw e.a. t. het VK

Russian bots and the expansion of human rights law to keep pace with tech ([Panopticon](#))

OVERIG

- Why deregulating online platforms is actually bad for free speech – Michael Gregory ([Informs](#))
- Big tech’s threat to European speech ([NJB](#))
Wie iedere vorm van online content regulering afdoet als ‘politieke censuur’ kan met de nieuwe verordening zijn borst natmaken. De verordening introduceert extra strenge regels voor politieke reclameboodschappen.

EHRM factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)
- [ECHR-KS – Article 10 Contributions to public debate: Journalists and other actors](#)
- [ECHR-KS – Article 10 Hate speech](#)
- [ECHR-KS – Articles 8, 13 and 14 Protection against hate speech](#)
- [ECHR-KS – Article 10 Protection of journalists and journalistic activities](#)
- [Thematic factsheet: Freedom of expression](#)

Deel II – Algemeen

Algemeen

EUR-Lex online learning ^{tip!}

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

[New! Human Rights in the Armed Forces](#)
[NEW! Introduction to Corruption Prevention](#)
[NEW! Cybercrime and Electronic Evidence](#)
[Access to Justice for Women](#)
[Alternative Measures to Detention](#)
[Alternatives to Immigration Detention](#)
[Asylum and Human Rights](#)
[Children's Rights - Key Challenges](#)
[Child-friendly Justice](#)
[Combating Trafficking in Human Beings](#)
[Data Protection and Privacy Rights](#)
[Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)
[Family Law and Human Rights](#)
[Freedom of Expression](#)
[Hate Crime and Hate Speech](#)
[Internal Displacement](#)
[International Cooperation in Criminal Matters](#)
[Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)
[Introduction to the European Social Charter](#)
[Judicial reasoning and human rights](#)
[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)
[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)
[Property Rights](#)
[Protection and Safety of Journalists](#)
[Refugee and Migrant Children](#)
[Rights of Persons with Disabilities](#)
[Right to Liberty and Security](#)
[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)
[Right to Respect for Private and Family Life](#)
[The Environment and Human Rights](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)
[Introduction to the European Convention on Human Rights](#), a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

ERA trainingen

[Series of pan-European legal seminars](#)

Series of language seminars

19 november 2025	Online Event on the ECHR and Armed Conflict (ECHR blog) The Hertie School Centre for Fundamental Rights is organizing an online research event entitled ' Human rights in armed conflict after the Ukraine and the Netherlands v. Russia judgment '. This online event will focus on an exploration of the merits part of the ECtHR's Grand Chamber judgment in the case of <i>Ukraine and the Netherlands v. Russia</i> .
8 december 2025	3rd Annual EU CharterXchange (ONLINE), 8 en 9 december 2025 ; The EU Charter as an effective tool for enforcing EU fundamental rights - focus on the right to a remedy, how to strengthen the EU Charter's role in climate litigation? The Charter enlargement lab
9 december 2025	3rd Annual EU CharterXchange (ONLINE), 8 en 9 december 2025 ; The role of the Charter in promoting the rights of people with disabilities - outcomes of the 2nd and 3rd periodic review of the EU, The prospects for invoking the EU Charter before national courts opened by the Digital Services Act, The Charter in artificial intelligence (AI) impact assessments
4 en 5 juni 2026	Workshop on Positive Obligations and Discrimination in the Case Law of the European Court of Human Rights , Lund (Zweden)

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

AI

- [Nieuwsbrief van de kenniscgroep AI & recht](#) (alleen intern)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EUAA \(European Union agency for asylum\)](#)

- Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases

NEMIS: newsletter on European migration issues

NEAIS: newsletter on European asylum issues

NEFIS: newsletter on European free movement issues

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- EUAA (asiel en migratie)
- Dicta (asiel en migratie)
- European database of asylum law (asiel en migratie)
- Statelessness Case Law Database (sinds juli 2021)
- EDAL – European database of asylum law)
- Refworld UNHCR
- FRA (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- EFRIS
- HUDOC (EHRM)
- HUDOC - Part I - Simple search - EN (ECHR-CEDH) - YouTube
- HUDOC User Manual
- Social Security Coordination Regulations database

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusie	arrest	einduitspraak	onderwerp
2-10	C-496/24	Stichting de thuis kopie	<u>ECLI:NL:HR:2024:1074</u>	<u>ECLI:EU:C:2025:749</u>			IE; thuis kopie vergoeding

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlandse zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp
22-10	Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond	<u>ECLI:NL:RBDHA:2025:19325</u>	Asiel; vreemdeling met ernstige psychische problemen; artikelen 1 en 4 Handvest EU; Omvang rechterlijke controle overdrachtsbesluit

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp
			ernstig zieke vreemdeling

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp
14-10	GECOMMUNICEERDE ZAAK	A.R.K. t. Nederland	19018/24	3, 8 en 13 EVRM	Geen onderzoek aangifte verkrachting
23-9 (publ. 16.10)	ONTVANKELIJKHEIDS BESLISSING	Italmoda Mariano Previti e.a. Nederland	16395/18	7 EVRM	Aanvullende aanslag btw, begrip straf idzv artikel 7 EVRM

Verzoeken Protocol no. 16 bij het EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van het Hof. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', Human Rights Law Review, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Adviezen
21.8.25	Oekraïne	Woonrecht van non in klooster	8 EVRM	<u>P16-2025-001</u>	
13.11.24	Roemenië	Tuchtrecht; Rechter; keuring mentale gezondheid	8 EVRM	<u>P16-2024-002</u>	20.12.24 <u>Afwijzing van het verzoek</u>
6.2.24	Roemenië	Eigendomsrecht en recht op eerlijk proces; inbeslagneming van som geld van ambtenaar	6 EVRM	<u>P16-2024-001</u>	26.6.24 <u>Afwijzing van het verzoek</u>
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	9 EVRM	<u>P16-2023-001</u> <u>Persbericht</u> <u>16.5.23</u>	<u>ADVIES</u> 14.12.2003
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	6 en 8 EVRM	<u>P16-2022-001</u> <u>Persbericht</u> <u>8.11.22</u>	<u>ADVIES</u> 13.4.23 <u>persbericht</u>
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	1, Eerste Protocol EVRM	<u>P16-2021-002</u> <u>Persbericht 2.6.21</u>	<u>ADVIES</u> 13.7.22

11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	3 en 7 EVRM	P16-2021-001 <u>Persbericht</u> <u>12.5.21</u>	<u>ADVIES</u> 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	2, 3 en 6 EVRM.	<u>persbericht</u> 4.12.2020	<u>Persbericht:</u> afwijzing van het verzoek 1.3.2021
5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlamentslid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVIES</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVIES</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVIES</u> 10.4.2019 <u>Menneson t.</u> <u>Frankrijk</u>